

LES DONES D'ESQUERRA

1931-1939

Coberta

14 ABRIL 1933

Barcelona. Plaça Catalunya

La secció femenina d'Esquerra de Sant Adrià de Besòs
a la manifestació cívica en commemoració del segon
aniversari de la proclamació de la República.

PÉREZ DE ROZAS · AFB

LES DONES D'ESQUERRA
1931-1939

1a edició: març 2000
2a edició (ampliada i corregida): març 2007

RECERCA HISTÒRICA

DOLORS IVERN I SALVÀ

EQUIP DE RECERCA

VANESSA GONZÁLEZ I GONZÁLEZ
ARNAU GONZÁLEZ I VILALTA
EVA MARTÍNEZ I ROIG
CARMEN PAREDES ZABALETA
NÚRIA SANZ I LEÓN

COORDINACIÓ EDITORIAL

JOSEP VALL I SEGURA

DOCUMENTACIÓ

NATÀLIA LARA I OTALORA
ÀNGEL RAMOS I HERNÁNDEZ

COORDINACIÓ (PRIMERA EDICIÓ)

CARME PORTA I ABAD

COL·LABORACIONS

JORDI ALBALADEJO I BLANCO	GLÒRIA COMELLAS I ROJAS	ANNA SIMÓ I CASTELLÓ
ARNAU ALBERT I GENERÓ	ANTONI DALMAU I RIBALTA	ISIDRE SURROCA I LLUCIÀ
MARTA CASAS I MAS	CRISTINA GÓMEZ I GILI	
MONTSE CLARAMUNT I ESTRADÉ	ISABEL SALES I CODERCH	

FONTS D'IL·LUSTRACIÓ

AFB	Arxiu Fotogràfic de Barcelona
AGA	Archivo General de la Administración. Alcalà de Henares
AHCT	Arxiu Històric Comarcal de Terrassa
AMDSM	Arxiu Municipal del Districte de Sants-Montjuïc, Barcelona
ANC/FB	Arxiu Nacional de Catalunya / Fons Brangullí, Sant Cugat del Vallès
ANC/FFM	Arxiu Nacional de Catalunya / Fons Francesc Macià, Sant Cugat del Vallès
ANC/FLC	Arxiu Nacional de Catalunya / Fons Lluís Companys, Sant Cugat del Vallès
BN	Biblioteca Nacional, Madrid
C	<i>Companya</i> , Barcelona
CDMH	Centro Documental de la Memoria Histórica, Salamanca
CP	Col·lecció particular
E	<i>Estampa</i> , Madrid
FJI/FFM	Fundació Josep Irla / Fons Francesc Macià, Barcelona
FM-UVI	Ucelay da Cal, Enric. <i>Francesc Macià. Una vida en imatges</i> . Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1984.
IEFC/AHF	Institut d'Estudis Fotogràfics de Catalunya / Arxiu Històric Fotogràfic, Barcelona
LH	<i>La Humanitat</i> , Barcelona
LV	<i>La Vanguardia</i> , Barcelona

AGRAÏMENTS

Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona – Hemeroteca, Barcelona
Arxiu Municipal de L'Hospitalet – Arxiu Històric, Hemeroteca, L'Hospitalet
Biblioteca de Catalunya, Barcelona

DISSENY

JORDI VINYETS I JIMÉNEZ

IMPRESSIÓ

EIX DE SERVEIS

DIPÒSIT LEGAL

B-14606-2007

EDICIÓ NO VENAL

AQUEST LLIBRE HA COMPTAT AMB UNA SUBVENCIÓ DE

Generalitat de Catalunya
Departament de Relacions Institucionals
i Participació

Programa per al Memorial Democràtic

LES DONES D'ESQUERRA

1931-1939

EDICIÓ CORREGIDA I AMPLIADA (ELECTRÒNICA)
JULIOL 2017

Sumari

Presentació. PILAR VALLUGERA	9
Les dones de la República. DOLORS IVERN	11
1. Les afiliades a Esquerra, la reivindicació del sufragi femení.....	19
i la política de la dona	
2. Quina és l'argumentació política de les afiliades a Esquerra?	25
3. El procés electoral amb sufragi universal i les afiliades a Esquerra	29
4. L'Aliança Nacional de la Dona Jove	35
5. La Unió de Dones de Catalunya	39
6. Ajut Català	43
Biografies	49
Abelló i Filella, Antònia	51
Arquimbau i Cardil, Rosa Maria	52
Baldó i Massanet, Maria	54
Bargalló i Serra, Maria Dolors	56
Bertral i Terré, Reis	58
Bertrana i Salazar, Aurora	59
Carreté i Margarit, Maria	61
Casas i Maymó, Caterina	62
Colubret i March, Angelina.....	64
Fort i Mollar, Margarida	66
Gallinat i Roman, Enriqueta.....	67
Gibert i Perotti, Maria Teresa	69
Goicoechea i Mayayo, Justa	70
Martínez i Ventura, Montserrat.....	72
Martínez-Sagi, Anna Maria	73
Mascorda i Vives, Pietat.....	75
Miquel i Girbau, Encarnació	76
Montserrat i Oromí, Núria	78
Murià i Romaní, Anna	79
Queralt i Carbó, Maria Lluïsa	81
Renom i Soler, Fidela	82
Viladot i Viñas, Isolina.....	83
Yarza i Planas, Nativitat	84

Textos	87
Les dones d'Esquerra en els seus textos. DOLORS IVERN	89
1. A una senyora de l'aristocràcia madrilenya. Anna Maria Martínez-Sagi . <i>La Rambla</i> , 25 de maig de 1931	95
2. La dona catalana i l'Estatut. Maria Teresa Gibert . <i>L'Opinió</i> , 18 de juny de 1931	99
3. L'Estatut i la Dona. Isolina Viladot . <i>L'Opinió</i> , 18 de juliol de 1931	101
4. Política femenina. Maria Teresa Gibert . <i>L'Opinió</i> , 20 d'agost de 1931	103
5. Constitució. Rosa Maria Arquimbau . <i>La Rambla</i> , 24 d'agost de 1931	105
6. Carta oberta a Pere Miallet. Anna Maria Martínez-Sagi . <i>La Rambla</i> , 9 de novembre de 1931	107
7. La nostra posició és a l'Esquerra. Maria Teresa Gibert . <i>L'Opinió</i> , 17 de desembre de 1931	109
8. «El Patufet» al servei de la reacció. Berta-Maria Segretti . <i>Fornal</i> , 6 de febrer de 1932.....	111
9. El sufragi femení. Maria Dolors Bargalló . <i>L'Opinió</i> , 22 de maig de 1932.....	113
10. Seccions femenines? Rosa Maria Arquimbau . <i>L'Opinió</i> , 10 de juliol de 1932.....	115
11. La condició de ciutadana Encarnació Miquel . <i>La Humanitat</i> , 10 de desembre de 1932	117
12. Que volem fer? Maria Teresa Gibert . <i>La Humanitat</i> , 10 de gener de 1933.....	119
13. La dona, militant polític. Maria Teresa Gibert . <i>La Humanitat</i> , 17 de gener de 1933	121
14. Llegim, dones reusenques. Antònia Abelló . <i>Foment</i> , 23 de febrer de 1933.....	123
15. El divorci és immoral? Lola de Can Palet . <i>L'Acció</i> , 7 d'abril de 1933	125
16. Indisciplines, no!!! Maria Teresa Gibert . <i>La Humanitat</i> , 17 de maig de 1933	129
17. ¿Pot votar la dona les dretes? Josefa Bofarull de Casamiquela . <i>La Humanitat</i> , 4 de novembre de 1933.....	131
18. Una incògnita: el vot de la dona. Núria Montserrat Oromí . <i>La Humanitat</i> , 11 de novembre de 1933.....	133
19. Veus femenines. Justa Goicoechea . <i>Fortitud</i> , 15 de novembre de 1933	135
20. La prostitució organitzada. Aurora Bertrana . <i>La Humanitat</i> , 6 de juliol de 1934	137
21. La prostitució lliure. Aurora Bertrana . <i>La Humanitat</i> , 18 de juliol de 1934.....	139
22. Ànima endins. Justa Goicoechea . <i>Llibertat</i> , 5 d'agost de 1935.....	141
23. Moments de lluita. Reis Bertral . <i>Llibertat</i> , 5 de febrer de 1936	143
24. Ajut Català i els moments que vivim. Rosa Segarra	145
<i>Butlletí d'Esquerra Republicana de Catalunya. Federació de Barcelona-Ciutat</i> , 30 de gener de 1937	
25. Què és i perquè s'ha constituït l'Aliança Nacional de la Dona Jove. Montserrat Martínez	147
<i>La Humanitat</i> , 20 de juny de 1937	
26. Les dones de cara a la guerra. Angelina Compte . <i>L'Autonomista</i> , 9 d'abril de 1938	149
27. A una dona de l'altre costat. Llum Valls . <i>La Humanitat</i> , 12 de juny de 1938.....	151
28. Els nostres homes. Antònia Abelló . <i>Abril</i> , 3 de setembre de 1938	153
29. Joventuts femenines. Llum Valls . <i>Abril</i> , 24 de setembre de 1938	155
30. Els nostres internacionals. Antònia Abelló . <i>Abril</i> , 5 de novembre de 1938.....	159
 Si escoltéssim les seves veus. JOANA COSTA	 161

5 JUNY 1937

Barcelona. Palau de la Generalitat

Una militant de la «Secció femenina Lluís Companys» del Centre Republicà Català del Districte IV, d'Esquerra de Barcelona, amb un banderí regalat pel propi president de la Generalitat.

LLUÍS TORRENTS · AGA

Presentació

PILAR VALLUGERA I BALANÀ
SECRETÀRIA DE LA DONA D'ESQUERRA

A LES MANS TENIU LA REVISIÓ I AMPLIACIÓ del llibre que la Fundació Josep Irla va editar l'octubre del 2000, a iniciativa de l'aleshores secretària de la Dona d'Esquerra, Carme Porta. Aquell primer llibre era un intent de posar, blanc sobre negre, les històries de dones que havien estat doblement silenciades per la història: per ser republicanes i per ser catalanes.

Les dones militants d'Esquerra en els anys de la Generalitat republicana, han estat les grans absents. Per una banda perquè la història va ser durant molts anys manipulada pel règim franquista però també perquè un cop recuperada la democràcia la història ha oblidat les dones. En els darrers anys alguns estudis feministes han fet que el paper de les dones es recuperés per a la història, deixant de ser invisibles, prenent noms i cognoms i deixant de ser majoria silenciosa. Tot i així les dones d'Esquerra han seguit silenciades perquè la història s'ha escrit, també, en clau espanyola i Esquerra, com a partit nacional català ha estat de nou marginada.

Gràcies a les aportacions, la recerca i l'estudi que de forma desinteressa-

da va fer llavors la historiadora Dolors Ivern, i també les persones que van formar part del seu equip, aquella primera publicació va prendre cos i va ser un homenatge que va fer Esquerra a aquelles dones doblement marginades per la història. Algunes de les que ens acompanyaven aleshores ja no hi són però són moltes encara les informacions que ens segueixen arribant i ens esperonen a seguir fent viva la memòria d'aquelles catalanes republicanes que tant van fer i aportar. Dones que des d'Esquerra, i també des dels moviments socials de l'època, van contribuir a la construcció d'una Catalunya lliure, oberta al món i socialment justa.

A totes elles cal dedicar aquest llibre i tots els esforços per poder-lo fer possible. La recuperació de la memòria històrica de les dones, però, no és només un homenatge sinó una reivindicació. La reivindicació del reconeixement de les aportacions econòmiques, socials, polítiques, històriques... de les dones, que han estat silenciades. La reivindicació per fer possible una societat en què la diferència del ser dona no es converteixi en una desigualtat. La reivindi-

cació de la necessitat imperiosa que les propostes polítiques donin centralitat a les polítiques de dones i reconguin el paper, les aportacions i el potencial de transformació social que el 52% de la societat catalana tenim. La història és un element clau per recuperar aquesta centralitat.

Vull agrair de nou el treball de Dolors Ivern, l'autora, per haver fet aquesta revisió i ampliació que ens permet conèixer noves dades, nous textos. I també vull agrair la passió i l'impuls de l'equip de la Fundació Josep Irla encapçalats per seu director Josep Vall i per l'Àngel Ramos i la Natàlia Lara, sense els quals no hauria estat possible aquesta nova edició. 🌸

29 ABRIL 1934

Barcelona

Manifestació antifeixista i per la llibertat
convocada per Esquerra i les JEREC.

PÉREZ DE ROZAS · AFB

Les dones de la República

DOLORS IVERN I SALVÀ
HISTORIADORA

*A aquestes dones que van lluitar
pel seu partit i per canviar
la societat catalana.*

A MESURA QUE HAN AVANÇAT ELS MEUS ESTUDIS sobre Esquerra, cada vegada m'ha anat interessant més l'estudi del paper que van tenir les dones republicanes en el si del partit i en la societat en general. Quan vaig redactar el treball sobre Esquerra durant la Segona República, i en elaborar el capítol sobre la Secció Femenina, em vaig adonar que, en aquest partit, hi havien estat afiliades diverses dones que van fer una tasca molt valuosa i que eren gairebé anòmines tant per a la societat com per a la mateixa Esquerra, així com encara ho són ara. En aquest sentit, la funcionalitat d'aquest article es deu, d'una banda, a la necessitat d'escriure una història on la dona sigui subjecte polític amb igualtat absoluta de drets amb els homes i/o per la necessitat d'escriure aquella història en la qual, per la temàtica tractada, la dona és el subjecte polític principal. I de l'altra, i en aquest cas en concret, per la rellevància que van tenir aquestes afiliades dins d'Esquerra i pel paper que hi van jugar. En aquest moment en què s'ha plantejat aquest homenatge s'espera que serveixi, en certa mesura, per fer una mica més de justícia, per donar a

conèixer la tasca que van portar a terme i com a acte d'agraïment cap a totes i cadascuna d'elles.

Aquesta tasca portada a terme per aquestes afiliades a Esquerra es pot definir a dos nivells: un primer eminentment pràctic i un segon més teòric. El treball pràctic es va concretar en la lluita quotidiana en el si del partit per aconseguir el dret del sufragi, per anar definint l'organització del partit i el lloc que les dones hi havien d'ocupar, així com l'estructuració de la Secció Femenina, fins arribar a assolir el seu veritable paper a jugar dins de l'organització i de la societat. El treball teòric es va concretar en l'elaboració de diversos articles que donaven una base teòrica a tota aquesta conjuntura política que anaven vivint i treballant, que van arribar a formar tot un compendi de teoria política. No val la pena remarcar que aquests dos processos no es poden separar l'un de l'altre i que s'interrelacionen mútuament en tot moment. I a aquestes dues vessants, se'ls afegeix una tercera, que són els diversos textos del partit en els quals es fan aportacions diverses sobre la política de la dona i que van configurant tam-

27 SETEMBRE 1931

Barcelona. Estadi de Montjuïc

Rosa Maria Arquimbau, Conxa Arquimbau i Anna Murià, darrere de Francesc Macià i Ventura Gassol, en el Primer Campionat d'Atletisme Femení de Catalunya organitzat pel Club Femení i d'Esports.

J. DOMÍNGUEZ · AFB

bé aquesta línia, tan important, de la política de l'organització.

La Constitució republicana, promulgada el 9 de desembre de 1931, estableix el sufragi universal a l'Estat espanyol en reconèixer el dret de sufragi a les dones i als majors de 23 anys. Així, la Segona República canvia —com a mínim— una de les facetes del panorama polític de l'Estat reconeixent el dret de sufragi a les dones. La promulgació d'aquesta llei va implicar que es portessin a terme diverses modificacions en l'estructura i l'organització dels partits polítics catalans, en funció d'organitzar les dones afiliades per exercir el dret al sufragi.

Aquesta nova estructuració va suposar que es creessin seccions femenines en els diversos partits catalans a partir de principis del 1932. I així, es van anar configurant progressivament les seccions femenines dins d'aquestes organitzacions,

les quals esdevingueren el marc polític adient per treballar aquestes reivindicacions. Esquerra va anar organitzant la seva Secció Femenina durant el 1931 i principis de 1932, fins que va quedar estructurada el 10 d'abril de 1932, data de la seva reunió de constitució. Aproximadament per les mateixes dates van quedar organitzades la Secció Femenina de la Lliga Regionalista i la del Bloc Obrer i Camperol —en aquest últim partit, amb l'única finalitat de captar dones per a la seva organització. Amb la Secció Femenina del POUM durant la Guerra Civil —entre setembre de 1936 i maig de 1937—, es va acomplir una activitat més àmplia durant la seva curta però intensa existència. Frederica Montseny, que si bé va escriure a l'entorn del problema de l'emancipació femenina, va rebutjar la idea de l'especificitat de l'opressió de les dones per raó de gènere. I va adoptar una posició molt crítica res-

14 JULIOL 1932
Barcelona

Francesc Macià i Nicolau Battestini amb el grup femení de l'Ateneu Nacionalista, en la inauguració del local d'aquesta entitat, adherida a Esquerra, situat al carrer de Sant Pere més Baix.

AUTOR DESCONEGUT · ANC/FFM

pecte a l'organització de dones llibertàries Mujeres Libres, fundada l'abril de 1936, la creació de la qual es deu a la constatació creixent de les contradiccions existents en el comportament i actituds de molts militants anarquistes respecte a la igualtat de la dona.

La Secció Femenina d'Esquerra va convocar el 4 d'abril de 1932 totes les entitats adherides al partit que tinguessin organitzats els grups femenins a una Assemblea per a l'estructuració d'aquesta Secció i la constitució d'una Federació de Seccions. Aquesta tindria lloc el 10 d'abril, a l'estatge de «La Falç», Joventut d'Esquerra Republicana de Catalunya, de Barcelona (Rambla de les Flors, 30, primer). Hi van assistir delegacions dels grups femenins de tot Catalunya, i va presidir-la Candelària Serradell, de Sabadell.

Així, un cop constituïda la Secció Femenina d'Esquerra el juny de 1932 i re-

conegut per fi el dret de sufragi femení en la Constitució republicana, el partit constata que la dona entra de ple en el camp de la política i que, per les lluites que aquesta implicava, necessitaria un temps de preparació i capacitació, fet que reclamava la necessitat d'una organització. El partit pensava que, a la pràctica, en aquests moments eren poques les dones que s'inscrivien i actuaven com a sòcies de les entitats: es limitaven a formar seccions o grups en les entitats, designaven les seves juntes directives, establíen una cotització especial per a les despeses pròpies i procedien amb plena autonomia. Per aquesta raó, Esquerra pensava que calia estructurar i reglamentar la constitució, existència i relacions entre aquestes seccions, tot dotant-les d'autonomia, però dintre de la disciplina del partit. I així va establir les normes de «La reglamentació de les Seccions Feme-

14 ABRIL 1933

Barcelona

L'agrupació femenina d'Esquerra de Santa Coloma de Gramenet a la manifestació cívica en commemoració del segon aniversari de la proclamació de la República.

AUTOR DESCONEGUT · FM-UVI

nines d'Esquerra Republicana de Catalunya». Així com també l'exemplar de *La Humanitat* del 8 d'abril va aparèixer amb un article editorial sobre «L'organització femenina de l'Esquerra», i en el mateix sentit es pronunciava *La Humanitat* del 7 d'abril a «Política femenina. Primera assemblea femenina de l'Esquerra Republicana de Catalunya».

Després de la constitució de la Secció Femenina d'Esquerra, aquestes afiliades van decidir crear el Front Únic Femení Esquerrista —a principis de maig de 1932—, l'objectiu del qual havia d'ésser fer front a la poderosa força que representaven les organitzacions de dones contràries a la República i a tots els seus principis i ideals. Així, cal pensar que amb aquesta organització es va neutralitzar tota l'acció política que van portar a terme les dones de la Lliga Regionalista durant la campanya a les elec-

cions al Parlament de Catalunya, del 20 de novembre de 1932, i que va provocar que els partits dretans i la mateixa Lliga ataquessin el president de la Generalitat i les altres institucions autonòmiques catalanes per les raons que van adduir en ajornar, per una sola vegada, el sufragi femení. Aquests fets van provocar fortes tensions entre els diversos partits que defensaven una o altra alternativa. Així, diverses afiliades a Esquerra van signar les «Bases per la constitució del Front Únic Femení Esquerrista». El Comitè Executiu Central d'Esquerra va publicar una nota, el 25 de maig, en la qual es pronunciava sobre la constitució d'aquest Front: «Una nota del Comitè Executiu Central d'Esquerra sobre el Front Únic Femení Esquerrista».

De tota manera s'ha d'assenyalar també que aquestes afiliades a Esquerra abans de la proclamació de la Repú-

8 NOVEMBRE 1935

Barcelona

Conferència de Carles Pi i Sunyer sobre
«Diaris íntims femenins» al Lyceum Club.

D'esquerra a dreta: Maria Rosich,
Maria Baldó, Carles Pi i Sunyer,
x i Isolina Viladot.

PÉREZ DE ROZAS · AFB

blica ja es varen organitzar en algunes institucions públiques catalanes i varen fer sentir la seva veu en algun periòdic del moment.

Així, el 22 de febrer de 1931 va aparèixer el primer número del periòdic *Evolució* que era el portantveu de la Lliga Femenina de Catalunya per la Pau i la Llibertat, i que a la seva vegada estava afiliada a la Lliga Internacional femenina per la Pau i la Llibertat. I en aquesta Lliga femenina catalana s'hi troben futures afiliades a Esquerra com Montserrat Graner de Bertran, Maria Teresa Gibert, Anna Maria Martínez-Sagi, Aurora Bertrana, Rosa Maria Arquimbau, Amanda Llebot, entre d'altres que ja col·laboren amb diversos articles a *Evolució*.

D'altra banda, en el periòdic *La Rambla*, abans de la proclamació de la República, hi trobem ja a Rosa Maria Arquimbau que publicava una columna intitolada

«Film & soda» que va sortir per primera vegada en el número 36, de 1 de febrer de 1930 i que apareixeria fins el febrer de 1932. En ella hi tractava unes temàtiques absolutament variades socials i/o polítiques.

I també a *La Rambla* hi varen publicar, en aquestes dates, d'altres articles al marge d'aquesta columna, Anna Maria Martínez-Sagi, Maria Teresa Gibert, Encarnació Miquel, Maria Teresa Vernet, Anna Murià, entre d'altres, on es tenia en consideració temes diversos com feminisme, nacionalisme, dret al sufragi, incorporació de la dona al treball, prostitució...

Durant el període republicà, —com ja s'ha dit anteriorment—, es constituí la Secció Femenina d'Esquerra, i mitjançant aquesta, les afiliades a Esquerra fan sentir la seva veu a través dels periòdics del partit arreu de Catalunya. Però, s'ha d'assenyalar a més a més que de la mateixa ma-

20 DESEMBRE 1936

Barcelona. Gran Via / Bruc

La primera centúria de la columna femenina del Casal d'Esquerra Francesc Macià, desfilant davant la seva seu, el dia que es presentà publicament.

LLUÍS TORRENTS · AGA

nera que Esquerra va ser un partit polític que es va estructurar a través de tota la xarxa social catalana, aquestes afiliades a Esquerra porten a terme una inserció en varies institucions cíviques i culturals femenines d'esquerra del moment, teixint una xarxa d'institucions esquerranes. Es sent les més importants el Club Femení i d'Esports i el Lyceum Club de Barcelona.

El Lyceum Club de Barcelona i el Lyceum Club de Madrid estaven coordinats dins l'estructura dels Lyceum Clubs internacionals. El Lyceum Club de Madrid va ser fundat el 1926 i el Lyceum Club de Barcelona el juliol del 1931, i el Manifest fundacional el varen signar Aurora Bertrana, Maria Pi de Folch, Enriqueta Sèculi, Anna Miret, Carme Cortés d'Aiguader, Mercè Ros, Montserrat Graner de Bertran, Isolina Viladot, Leonor Serano de Xandri, Maria Carratalà, Josefina Bayona de Cortés i Amanda Llebot, totes elles afiliades o futures afiliades

o en l'òrbita d'Esquerra i en algun cas de la Unió Socialista de Catalunya (usc). En aquest Manifest es deia que sota el lema «Llibertat i Cultura» es plantejaven «Educar i instruir en Política, Dret, Higiene, Sociologia Econòmica i moral, Art i Literatura» i «procurant ensenyaments per cursets, conferències, converses i especialitzacions, encomanades a tècnics de reconeguda solvència —dintre o fora del club—». Els principis rectors de la institució serien «respecte a la llibertat individual, igualtat i desig de superació» i «ni matissos polítics ni sectaris», i amb la «necessitat d'instruir-se i educar-se» i amb la finalitat d'«escampar per tot Catalunya organitzacions encaminades a l'educació i instrucció de la dona del poble», «sense demanar-li ni un cèntim». «No tenen intenció de ficar-se en política». «El Lyceum Club de Barcelona no vol rivalitzar amb cap altra entitat».

Maria Pi de Folch va publicar el 1932,

5 JUNY 1937

Barcelona. Palau de la Generalitat

El president Lluís Companys regala un
banderí a la «Secció femenina Lluís
Companys» del Centre Republicà Català
del Districte IV, d'Esquerra de Barcelona.

JOSEP MARIA SAGARRA · ANC/FLC

en les publicacions del Lyceum Club de Barcelona, l'opuscle *«Una visió femenina del moment present»*.

El Club Femení i d'Esports va ser creat el 14 d'octubre de 1928 amb un programa de popularització de l'esport i del feminisme, actuant també com a plataforma literària i política. Va tenir una primera etapa, sota el lideratge d'Enriqueta Sèculi, que es movia sota el signe catalanista, i el 1930 es van incorporar activament Maria Dolors Bargalló, Maria Teresa Gibert i Anna Murià. El 1929 es va inaugurar la biblioteca i es van començar a fer actes culturals públics. A l'abril de 1930 comença a sortir el Butlletí de l'entitat, el *Portantveu del Club Femení i d'Esports de Barcelona*.

El gener de 1931, aquesta entitat agafa un nou impuls sota el lideratge d'An-

na Murià i Maria Teresa Gibert caracteritzat per un feminisme més modern, i es porta a terme també el Primer Concurs Literari Femení. Anna Maria Martínez-Sagi va ser un membre molt important d'aquesta organització durant tota la seva vida.

De tota manera, l'esdevenir del Club Femení i d'Esports serà d'una crisi constant degut fonamentalment a la manca de diners, i es trobarà sempre amb influències externes, ja fossin elogis dels sectors liberals i esquerrans o crítiques dels conservadors. El 1933 comença un declivi important del Club Femení i d'Esports.

Així que aquestes dones van portar a terme la seva pràctica política i social a través del partit, però també a través de la seva incidència en diverses institucions de la societat catalana. 🌿

2 AGOST 1931

Barcelona

La primera gran mobilització de les dones d'Esquerra va ser la recollida de signatures en suport de l'Estatut en l'anomenat «plebiscit femení». A la imatge, una oficina de propaganda de la campanya, rep la visita de l'alcalde de Barcelona, Jaume Aiguader.

J.DOMÍNGUEZ · AFB

Les afiliades a Esquerra, la reivindicació del sufragi femení i la política de la dona

1

COM JA S'HA ASSENYALAT, I PARAL·LELAMENT també a aquesta política femenina activa, les afiliades d'Esquerra van anar definint successivament en els seus escrits tot un corpus teoricopolític homogeni que es correspon a la conjuntura política d'aquest moment. Durant aquesta etapa del 1931, i en aquesta vessant més teòrica, les afiliades a Esquerra es plantejaven fonamentalment la reivindicació del dret de sufragi, d'una banda, i la necessitat de la intervenció de la dona en política, de l'altra.

D'aquesta manera, en convocar-se les eleccions per a Corts Constituents el 28 de juny de 1931, *L'Opinió* va publicar una crida, «Diuen les dones», signada per «Les dones catalanes» en la qual es recollien les consignes donades per Esquerra en aquestes eleccions, però exigia que s'acomplís la voluntat de les dones catalanes, la qual en aquest moment era aconseguir el reconeixement del dret al sufragi:

«[...] Solament l'Esquerra Catalana ha remembrat que prestarien protecció acurada a les mares i als infants! No és això: No és protecció el que nosaltres demanem: volem que es reconeguin tots els

nostres drets, iguals als de l'home. Ara que es tracta d'estructurar un poble, que no sembli que només hi ha homes sobre la terra.

»Electors d'avui! Voteu qui us plagui; però digueu als vostres amics que la dona catalana no reposarà fins haver aconseguit la reivindicació deguda; i que no admet que es faci fonedissa la paraula de la trilogia republicana!»

I en la data del plebiscit de l'Estatut de Catalunya, de 2 d'agost de 1931 —moment en què la dona encara no podia exercir el dret a vot i no estava elaborat el cens electoral femení—, les dones catalanes es van poder pronunciar al voltant del tema de l'Estatut mitjançant la recollida de signatures que van promoure elles mateixes.

Maria Teresa Gibert, en l'article «La dona catalana i l'Estatut» exposava la necessitat que sentia la dona d'emetre el seu vot al mateix temps que feia un prec per poder atorgar el vot a la dona en aquest cas especial encara que no estigués confeccionat el cens femení:

«[...] perquè nosaltres sentim com vosaltres, homes, la necessitat d'aportar una

2 AGOST 1931

Barcelona. Plaça Catalunya

Una dona repartint paperetes del
«plebiscit femení».

JOSEP MARIA SEGARRA I LLUÍS TORRENTS · AFB

voluntat lliure, [...], però plena de veritat en la Constitució del nostre poble.

»[...] Jo ho demano, [...] ; jo ho demano al Govern de Catalunya i al seu digníssim President, amb tot el respecte; jo ho demano a tot el poble que se'n vulgui fer ressó [...] No podria atorgar-se el vot a la dona en aquest cas excepcional i per única vegada, per ajudar a donar la nostra voluntat en aquest plet a Catalunya.»

I en el mateix sentit, Maria Teresa Gilbert en el seu article «El vot de la dona», argumentava que l'objectiu polític immediat era que tots els homes de Catalunya votessin l'Estatut i que totes les dones catalanes havien de donar la seva signatura a aquest Estatut:

«[...] No podem voler altra cosa que el que la nostra pàtria [...], voti l'Estatut que assumeix les màximes aspiracions

i regula per l'avenir la nostra Història interrompuda dos segles.

»[...] Actualment, l'únic que ha de preocupar-nos és que tots els homes de Catalunya, votin l'Estatut, perquè ha tocat l'hora per Catalunya.

»[...] Ja ho veieu, dones de Catalunya: Macià, el nostre president, ens demana el vot dels nostres homes i la vostra signatura.

»[...] El dia 2, [...] nosaltres t'esperarem a les ciutats, a les tinences d'alcaldia de districtes, als pobles i a les viles, els Ajuntaments tindran cura de les vostres signatures, i allí podreu dir, també, quin és la vostra voluntat, si signar en pro de l'Estatut o contra l'Estatut.»

Isolina Viladot, en l'article «L'Estatut i la Dona», donava un pas més enllà ja que tenia l'esperança que la dona podria emetre el seu vot en el plebiscit de l'Estatut. Pregava que la recollida espontà-

2 AGOST 1931

Barcelona

Un automòbil amb propaganda
del «plebiscit femení».

JOSEP MARIA SAGARRA · AFB

nia de signatures femenines pro Estatut tingués caràcter oficial, i demanava que fos feta pel Govern de la Generalitat, ja que el cens electoral femení no estava elaborat. En definitiva, que aquesta votació femenina tingués caràcter oficial, amb uns requisits formals:

«Nosaltres, doncs, demanem al venerable president de la Generalitat de Catalunya, [...] que si ell creu convenient l'aportació de la voluntat femenina a l'Estatut, vulgui decretar que ja que el cens electoral femení no està format, les dones que estiguin d'acord amb l'Estatut puguin estampar la seva signatura (amb anotació del domicili, i el número de la cèdula o bé alguna referència d'un document acreditatiu de la seva personalitat), a uns plecs destinats a aquest fi i que serien exposats, durant uns dies, a uns llocs determinats de cada població,

i els quals serien tramesos a la Generalitat junt amb les actes del plebiscit.»

En aquests moments Esquerra es plantejava també, en segon terme, la necessitat d'intervenció de la dona en política, i com havia d'ésser aquesta i quines característiques havia de tenir aquesta intervenció en política. D'aquesta manera, les seves afiliades van publicar textos diversos en els quals definien com s'havia de desenvolupar aquesta tasca.

Maria Teresa Gibert plantejava aquestes tesis en el seu article «Política femenina», i sostenia que hi havia un camp de la política que corresponia fonamentalment a la dona, i enumerava les tasques d'aquesta política femenina:

«Ara bé, jo els demano que l'analitzin i són pocs els qui li saben donar el valor que té. [...] I total no us diuen que

DONA CATALANA!

Donna: La República t'ha negat, amb el vot, tots els teus drets civils.

Donna: La República ha establert el divorci, no per destruir la família, sinó per disminuir-la, per atenuar-la de la desigualtat d'un home, de la conveniència d'altres parents o de l'ambició d'un mal viure.

Donna: La República ha votat la classificació oberta entre els fills «legítims» i els fills naturals. Els pares tenen amb els fills legítims fora del matrimoni els mateixos deures que respecte amb els nascuts en ell.

Donna: La República ha disminuït l'exèrcit militar al Marroc de 25.000 homes a 2.000.

Donna: La República ha obert als seus fills les portes de les Universitats i de les Escoles Superiors. No és la fortuna, sinó la capacitat, allò que pot fer les dones a posar donar la seva carrera i una posició social.

Donna: Vota la República.

Donna: Vota per les Esqueres republicanes!

¡¡ Dona: vota pels que han pensat en els teus drets i en la vida dels teus fills!!

LES TÈXTELS, PAVARD

Circa 1933

Full de propaganda editat a Figueres

feminisme vol dir la política que correspon únicament i exclusivament a la dona, perquè els homes tenen ja altres assumptes que tant sols corresponen a ells.»

I de la mateixa manera, Maria Teresa Gibert en el seu article «La nostra posició és a l'esquerra» va plantejar què era el feminisme, i el fet que totes les dones havien d'ésser feministes juntament amb l'esquerrisme que això comportava d'acord amb el programa social i polític del partit:

«Totes les dones hem de sentir-nos feministes amb tot l'esquerrisme que desprén aquest mot; que esquerrisme vol dir compenetració clara dels conceptes, exempta de prejudicis i confusionismes lamentables.

»[...] i el nostre sentiment humaníssim d'equitat i de justícia no té altra cabuda que dins dels rengles de l'Esquerra Republicana.»

Mercè Loperena, en el seu article «Les dones i la Revolució», assenyalava que el treball que estaven portant a terme les dones catalanes era una veritable revolució, encara que no s'hagués aconseguit el dret al sufragi. I reafirmava la necessitat de continuar aquesta revolució; la dona havia d'arribar a ser lliure en tots els àmbits de la seva persona:

«No crec que sigui negat per ningú, el treball, l'esforç que d'uns quants anys ençà venim realitzant les dones catalanes.

»És una vertadera revolució, però una revolució tot just començada, externa.

[...]. La dona catalana, encara no gaudeix del dret de sufragi [...].

»[...] Per això les dones necessitem encara continuar la nostra revolució.

»[...] Si hem de rebel·lar-nos, trencar amb el passat, [...] no oblidem que no farem mai res mentre no siguem lliures, i per això necessitem saber-ho ésser [...].

»[...], per tal de portar a cap la nostra obra, la nostra revolució, [...], condició indispensable perquè sigui acceptada davant del món la nostra rebel·lió.»

En aprovar-se la Constitució republicana, les afiliades d'Esquerra van publicar «Una crida a les dones catalanes» en la qual reafirmaven que la República havia reconegut el dret al sufragi femení i que això implicava que la dona tenia l'obligació d'ésser la defensora d'aquest règim i que s'havia d'ofrenar al president de la Generalitat tota la confiança i ajut:

«Avui que ja és un fet el reconeixement oficial dels nostres drets ciutadans, [...] és quan hem de palesar el nostre agraïment a la República, [...]. Les dones de l'Esquerra Republicana de Catalunya esperem molt de vosaltres, dones catalanes, [...]. Prova d'això les signatures dels presos i el plebiscit del nostre Estatut són, doncs, ja una realitat.»

Durant el 1931 i principis de 1932, la temàtica principal dels escrits de les afiliades d'Esquerra va ser la lluita pel reconeixement del dret al sufragi femení, éssent aquest l'objectiu central, encara que les formes concretes amb què s'anaven definint podien ser molt variades. I, quant a la intervenció de la dona

Circa AGOST 1936

Barcelona

Grup femení del Foment Republicà
de Sants, entitat fundadora d'Esquerra.

AUTOR DESCONEGUT · AMDSM

a la política, aquestes afiliades a Esquerra definien un camp propi de la política que corresponia només a la dona, al mateix temps que aquest feminisme no es podia deslligar de l'esquerrisme en una opció política com la d'Esquerra; i que el procés que estaven realitzant les dones era una veritable revolució la qual havia de seguir endavant fins arribar a acon-

seguir l'alliberament total de les dones. L'aprovació de la Constitució republicana i el reconeixement que aquesta atorgava al dret al sufragi femení, convertí a la dona en una defensora a ultrança de la República com a règim polític així com també del president de la Generalitat com a figura institucional principal de Catalunya. 🌸

29 OCTUBRE 1931

Barcelona

Conferència d'Angelina Colubret titulada
«La influència de l'escola en els homes de
demà» celebrada a l'Ateneu Popular del
Districte IV, al carrer Verge del Pilar.

J.DOMÍNGUEZ · AFB

Quina és l'argumentació política de les afiliades a Esquerra?

2

DESPRÉS DE L'ORGANITZACIÓ DE LA SECCIÓ Femenina —l'abril de 1932—, aquestes afiliades es plantegen com ha d'organitzar-se Esquerra, quin tipus de partit volen, i com ha d'ésser l'organització de les dones; bé en seccions femenines —seccions autònomes al marge dels seus companys homes—, o si potser s'havia de pensar en un altre tipus d'estructura i d'organització del partit en la qual les dones gaudissin de les mateixes condicions d'igualtat amb els homes. Van plantejar també molts altres temes relacionats amb la política i el paper que hi havia de jugar la dona. Tota aquesta temàtica es va plantejar fonamentalment a la «Pàgina de la dona» que va aparèixer a *La Humanitat* a partir del gener de 1933.

Així, Maria Teresa Gibert, en l'article «Què volem fer?», justificava els objectius per aconseguir en aquesta política femenina, tot assenyalant que aquelles reivindicacions femenines no serien fàcilment conquerides, però calia no defallir ni desesperar-se.

«Tampoc tenim d'espantar-nos. [...] No hem d'oblidar que el nostre interès està en guanyar aquesta batalla sorda. [...] Per això cal mobilitzar-nos discretament.»

I, d'aquesta manera, va anar enumerant aquelles tasques pròpies de la política femenina.

I Maria Teresa Gibert també, en el seu article «La dona militant polític», plantejava el tema de la dona com a afiliada a un partit polític, col·laborant activament en les tasques de difusió i expansió i acció política amb acatament de la disciplina:

«[...] la dona que senti vocació política, [...] ha de propugnar en tots els moments i en totes les ocasions, pel seu partit i per les coses que li afectin, perquè aquesta vocació és tan noble en l'home com en la dona quan esdevenen militants [...] I aquesta és la primera i gran tasca que hem de fer les dones d'Esquerra Republicana de Catalunya: incitar i fomentar l'esperit de les nostres militants en tot el que enforteixi les dues essencials condicions: disciplina i convicció.

»[...] Si ara que comencem no fem de la dona una militant perfecta i no hi veiem en ells políticament, el nostre igual, serà un error que el dia de demà podríem penedir-nos, i francament, seria una llàstima perquè la culpa només seria nostra.»

←

7 MARÇ 1937

Barcelona. Plaça Monumental

Maria Dolors Bargalló, dirigent feminista d'Esquerra, intervenint en el gran míting celebrat amb motiu del «Dia de Madrid» i del «Dia Internacional de la Dona Antifeixista».

BRANGULÍ · ANC/FB

Maria Teresa Gibert, a «Indisciplines, no!!!», es pronunciava contra la formació de seccions femenines tant a l'interior d'Esquerra com en qualsevol partit polític en general. Afirmava que les seccions femenines no eren positives perquè creaven la separació entre els dos sexes i, per tant, eren inadmissibles. Veia més adequat que a dins de cada entitat es treballés d'acord amb la ideologia del partit amb la finalitat de desvetllar aquelles figures femenines que havien restat invisibles fins al moment. I aleshores, algunes dones portarien la seva veu com a representant en una reunió comarcal o com a delegada en un Congrés:

«Ni «Seccions Femenines» ni organismes femenins a base de compenetració d'idearis que hagin d'actuar al marge de l'altre sexe. Les qui repudiïn la «barre» de la «Secció Femenina», no poden menys que repudiar a l'ensem aquest Organisme antidemocràtic que hauria d'elegir-se forçosament en una votació de segon grau.

»Militants, i rés més que militants! Altra-ment hom hauria de considerar aquesta pretensió com una indisciplina, i la indisciplina té sancions.»

Rosa Maria Arquimbau, a «Seccions Femenines?», es plantejava el paper de les seccions femenines dins els partits

polítics, tot argumentant que havien esdevingut una necessitat, però remarcant també els problemes que aquestes seccions suposaven ja que la militància correcta seria l'estar en el si dels partits en un pla d'igualtat amb els companys homes:

«Però Seccions femenines? Malgrat totes les nostres propagandes, les nostres actuacions, les nostres recomanacions perquè es constitueixin, no som massa del parer de fer separacions de sexe [...].

»L'ideal [no] seria formar-nos en seccions femenines, sinó formar-nos en seccions mixtes amb ells. Anar amb ells. Però en aquest cas caldria que la llur consideració fos sincera i ens volguessin reconèixer intel·ligència sense massa temors [...].

»[...] i jo crec que les dones totes, de tots sectors socials, de totes les edats, totes les que hem entrat en bloc per primera vegada a fer ús d'un sufragi que ens era negat, d'un dret que ens era privat d'exercir, tenim l'obligació de veure quins són els nostres deures, de fer-nos càrrec de les realitats, de voler ésser ciutadanes conscients.»

I a partir d'aquí continuen aquesta argumentació en molts d'altres articles, com per exemple en «El vot femení», de Maria Teresa Gibert, el qual expressava la necessitat que les dones emetessin el seu vot en les eleccions municipals del

gener de 1934, fos quin fos el document d'identitat femení que es requerís i malgrat els problemes que havia interposat un representant de la usc al Parlament de Catalunya; i també Maria Teresa Gibert a «L'obra a consolidar», en el qual afirmava la necessitat d'acabar de consolidar l'organització de les dones d'esquerra a Catalunya perquè lluitessin juntament amb els homes; i, a més a més, de Maria Teresa Gibert també, «Els perills de la dona en la política», «Una obra social a realitzar», «La realitat femenina», i els textos de moltes altres afiliades que van completant tot aquest corpus teòric que s'ha començat i que deixa oberta una nova línia d'investigació.

Durant aquest període, les afiliades a Esquerra es plantegen quins han d'ésser els objectius per aconseguir per a la política femenina. Pensen també en la dona com a afiliada a un partit polític i col·laborant activament en totes les seves tasques. Es pronuncien sobre el fet que les seccions femenines dins dels partits polítics havien esdevingut una necessitat. Però, tot seguit, es pronuncien en contra de la formació d'aquestes mateixes seccions femenines, perquè consagren una diferenciació entre els dos gèneres, quan el que calia era que treballessin amb absoluta igualtat amb els seus companys homes de partit. Així, successivament, van ampliant la seva temàtica objecte d'estudi. 🌸

12 FEBRER 1934

Barcelona. Palau de la Generalitat

Joan Tauler, Josep Tomàs i Piera, Nativitat Yarza, Lluís Companys i Francesc Riera, en la recepció oferta pel president de la Generalitat a l'alcaldeessa de Bellprat, la primera de la història de Catalunya elegida democràticament per sufragi universal.

PÉREZ DE ROZAS · AFB

El procés electoral amb sufragi universal i les afiliades a Esquerra

3

EN CONVOCAR-SE LES ELECCIONS LEGISLATIVES del 19 de novembre de 1933, sorgeix el primer enfrontament electoral a l'Estat espanyol en què la dona podia exercir per primera vegada el dret de vot. Tot seguit, ho va poder fer novament a les eleccions municipals del 14 de gener de 1934.

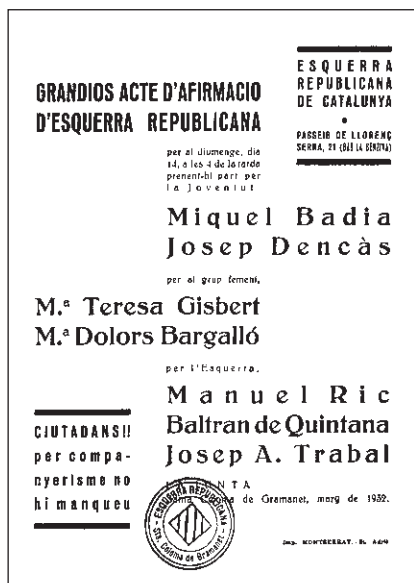
En aquests enfrontaments electorals es va crear un estat d'opinió dins d'Esquerra degut a l'interrogant que plantejava el pronunciament cap a la dreta o cap a l'esquerra del vot femení. Les opinions dins del partit van ésser encara molt diverses i contraposades i van aparèixer diversos articles a *La Humanitat* reflectint distints punts de vista.

Per a les eleccions legislatives del 19 de novembre de 1933 en les quals la dona ja tenia el dret a vot, el dia 13 de novembre, la Secció Femenina d'Esquerra va celebrar un míting electoral al Coliseu Pompeia. *La Humanitat* del 15 d'octubre va aparèixer amb un article editorial, «Contra la sagristia», en el qual comentava aquest acte afirmant que la dona catalana —la dona menestrala i obrera— havia de sortir a aturar la incidència retardatària de les dones conservadores, en plena activitat en aquesta època:

«Cal que aquell acte magnífic sigui el primer d'una llarga sèrie. Cal que la dona catalana, la de les llars modestes, la de les oficines, la dels tallers, la que ha de tenir cura dels seus fills i de les necessitats apremiants de cada dia, surti a aturar l'allau retardatària de les dames de sagristia i de fanatisme [...].

»[...] Endavant dones modestes del treball i de la llar! [...] Amb l'alegria d'actuar per la dignitat de tots els vostres, trobareu l'energia de l'esforç i el premi del sacrifici».

El 14 de gener de 1934 es van celebrar eleccions municipals a tot Catalunya. Les eleccions legislatives anteriors del 19 de novembre de 1933 van suposar un avançament de posicions dels partits de la dreta degut, entre d'altres causes, al fet que els partits republicans d'esquerres es van presentar separats a les eleccions. Així, en aquestes eleccions municipals es van formar en totes les poblacions catalanes candidatures de coalició republicanosocialista per arribar a aconseguir unes millors posicions d'aquests partits. En aquest context, les dones catalanes d'Esquerra, Partit Radical Federal Democràtic, Acció Republicana, usc i

MARÇ 1932

Full de propaganda anunciant un acte d'Esquerra a Santa Coloma de Gramenet amb la participació de Maria Teresa Gibert i Maria Dolors Bargalló.

Partit Republicà Radical Socialista Català van adreçar un manifest a l'opinió pública, «Un manifest a les dones catalanes», aparegut el 13 de gener, i en el qual es demanava a totes les ciutadanes catalanes que es pronunciessin a favor de l'opció republicana i en contra de les opcions monàrquiques i de dretes. A les diverses entitats d'Esquerra es van confeccionar llistes de dones per a cada entitat que havien tingut una tasca important en aquesta lluita electoral del 1934.

Després dels esdeveniments del 6 d'octubre del 1934, Catalunya va entrar en una etapa d'interinitat caracteritzada per una important repressió política, per decretar-se l'estat de guerra arreu de l'Estat espanyol i per la suspensió de l'Estatut d'Autonomia. En aquest context polític, les dones catalanes encapçalades per Esquerra van adreçar un document al Cap de l'Estat, «A favor de l'Autonomia. Un important document de les dones catalanes», demanant el restabliment de l'Estatut d'Autonomia com a pas indispensable per al restabliment de la normalitat política a Catalunya.

En convocar-se les eleccions legislatives del 16 de febrer de 1936, ja no es va plantejar quin seria el sentit del vot de la dona, i aquesta va ésser tractada per Esquerra com un elector més, mentre que els publicistes del partit van fer diverses crides a les dones en el sentit de recordar les consignes generals llançades en aquesta campanya electoral. En aquest sentit, Maria Pi de Folch, en el seu article «A les dones», afirmava:

«Dintre de pocs dies serem cridades a escollir. Mentrestant, tenim el deure de

formar-vos una opinió [...]

«[...] El que has de dir, dona, dintre de poc que seràs cridada a opinar és senzillament, si estàs o no estàs conforme amb aquesta civilització que gaudim. [...] «Perquè ets dona, perquè ets mare, perquè ets treballadora, perquè ets creadora de cultura, no pots estar conforme amb l'organització de les guerres ni amb un ordre que engendra misèria, ni amb el mercantilisme de la cultura. «El vostre vot per a les esquerres, dones, és expressió de la vostra disconformitat amb la guerra, amb la misèria i la ignorància.»

Va ésser com a conseqüència de l'allau de conquestes democràtiques que va portar la Segona República el fet que es reconegués el sufragi femení a l'Estat espanyol, i no pas com a conseqüència de les reivindicacions sufragistes. I aquest reconeixement del sufragi femení va provocar que les dones anessin aconseguint lentament un tracte cada vegada més igualitari respecte als seus companys en el si dels partits polítics.

Amb la Secció Femenina d'Esquerra ens trobem amb una organització de dones que actuaven de manera clara en el camp de la política, i que anaven definint progressivament la seva actuació en aquest terreny en funció de la conjuntura general del país. Les seves actuacions anaven des d'organitzar una recollida de joguines per a la Diada de Reis fins a ésser importants propagandistes del partit i de la causa feminista —organitzant conferències i mítings o escrivint articles—, passant per l'organització d'estructures

1 OCTUBRE 1932

Barcelona. Palau de la Metal·lúrgia

Ricard Palacín, Jaume Aiguader, x,
Maria Teresa Gibert, x, Lluís Companys,
Francesc Macià, Joan Casanovas, Nicolau
Battestini, Martí Rouret, x, presidint la
sessió d'obertura del 1r Congrés Nacional
Extraordinari d'Esquerra.

LLUÍS TORRENTS · FJI/FFM

suprapartidistes com el Front Únic Femení Esquerrista o la Unió de Dones de Catalunya durant la Guerra Civil. Val la pena, però, remarcar també que les afiliades de la Secció Femenina d'Esquerra no van centrar mai la seva activitat política en tasques de beneficència a difondre els aprenentatges propis de la llar, de formació maternal, etc. tal com era el centre de l'activitat de la Secció Femenina de la Lliga Regionalista.

La Secció Femenina d'Esquerra s'estructura com una secció autònoma dins del partit, de la mateixa manera com l'organització de les Joventuts o de la Secció Universitària; si bé és veritat que aquesta era una secció amb caràcter subordinat respecte a les estructures del partit, amb dependència respecte a les directrius polítiques centrals i amb una important marginació dels assumptes polítics més significatius.

És veritat també que les afiliades de la Secció Femenina d'Esquerra es plantejaven de cara al futur i de manera clara una intervenció a la vida política en igualtat de drets amb els seus companys de partit. Així es plantejaven les seccions femenines dins els partits polítics: un primer pas per arribar més tard a la integració dins de les entitats del partit d'afiliats i afiliades, gaudint d'igualtat absoluta de drets dels dos sexes.

I s'ha d'assenyalar també que els afiliats i dirigents d'Esquerra eren importants propagandistes polítics: feien parlaments en mítings, donaven conferències sobre temes diversos, etc. Però la seva tasca escrita com a propagandistes va ésser molt limitada. En canvi, les afiliades a la Secció Femenina d'Esquerra, donada la seva situació subordinada respecte a les estructures centrals del partit, no van tenir un accés tan impor-

MARÇ 1933

Cartell anunciant un míting de commemoració del segon aniversari de la fundació d'Esquerra, en el que hi participà Maria Teresa Gibert.

tant a la propaganda política oral com els seus companys de partit. Malgrat tot, la seva influència ponderada dins el conjunt de tota la propaganda política escrita d'Esquerra va ésser major que la dels seus companys homes.

L'aixecament militar del 18 i 19 de juliol de 1936 va ésser el primer pas perquè després, amb el triomf de les tropes franquistes el febrer de 1939, es trenqués aquest procés democràtic que havia portat la Segona República. La democràcia, l'autonomia política i moltes altres realitats i il·lusions polítiques que els ciutadans i ciutadanes havien dipositat en el règim republicà van desaparèixer per un període ben llarg, una de les quals va ser la intervenció generalitzada de les dones a la vida política per la qual havien lluitat tant aquestes afiliades a Esquerra.

I cal assenyalar també que les conques polítiques, com més quotidianes són, més costa d'aconseguir novament una vegada s'han perdut. Així, durant els anys de franquisme, gairebé tothom va desitjar reivindicar la democràcia i l'autonomia política —reivindicacions fonamentals en aquesta època— i encara va costar molt més temps arribar

a reivindicar objectius socialment menys prioritaris com l'actuació de la dona a la política, dels joves...

Aquest aixecament militar va suposar el començament de la Guerra Civil, la qual va suposar una gran desorganització de tot el partit, perquè els seus dirigents tenien com a objectiu prioritari salvaguardar el Govern de la Generalitat i totes les institucions autònòmiques en general. Això va repercutir de manera important en l'estructura i l'organització d'Esquerra, de manera que es va produir una desorganització de les entitats i seccions del partit, així com també un oblit de la tasca de propaganda política partidista en els primers mesos de la guerra.

Durant la Guerra Civil, les afiliades d'Esquerra es van organitzar en la institució Ajut Català i van participar també en tots els organismes unitaris femenins i feministes —Aliança Nacional de la Dona Jove i Unió de Dones de Catalunya. Això vol dir que com que la Guerra Civil era una situació política d'excepció, aquestes afiliades al partit reconverteixen la seva organització per posar-la d'acord amb aquesta nova situació política.

28 JULIOL 1937

Barcelona. Palau de la Generalitat

Montserrat Martínez, presidenta de l'Aliança Nacional de la Dona Jove, imposa al president Lluís Companys, la insígnia d'aquesta plataforma unitària de les joves antifeixistes.

AUTOR DESCONEGUT · LV

L'Aliança Nacional de la Dona Jove

4

L'ALIANÇA NACIONAL DE LA DONA JOVE va ésser l'entitat nascuda per a la lluita contra el feixisme, a l'abril de 1937, mitjançant la proclamació d'un manifest que deia:

«Dones joves de Catalunya! Dones que sentiu bategar dintre vostre el desig vehement d'aportar una eficaç col·laboració per al triomf dels nostres ideals. [...] Avui que és l'hora de la joventut, que aquesta joventut és la que porta l'empenta i la iniciativa dels moments actuals, hem cregut un deure inel·ludible que també la joventut femenina fes front unint els seus esforços i les iniciatives aïllades en un esforç col·lectiu que fes eficaç la nostra tasca; i posar de relleu que en aquestes hores no restem inactives, ans el contrari, unides totes aportem el màxim esforç per ajudar als nostres homes a guanyar la guerra. Es amb aquesta finalitat que unes dones joves hem cregut arribat el moment d'aplegar-nos totes polítics ni sindicals, creant l'Aliança Nacional de la Dona Jove [...].»

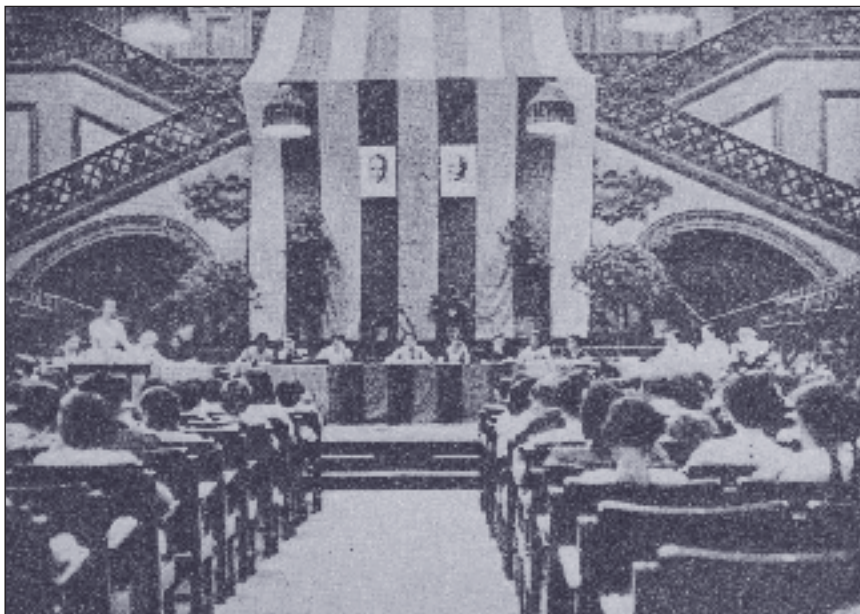
La presidenta d'aquesta entitat va ésser Montserrat Martínez, d'Esquerra.

Van participar en la seva constitució les organitzacions següents: Esquerra, JSUC, Joventut «La Falç», Joventut Pales-

tra, organitzacions sindicals, Club Femení i d'Esports, GEM, Joventuts d'Izquierda Republicana, Joventuts del Partit Federal Ibèric, FETE, BEN, FNEC i Ajut Infantil a la Reraguarda. Montserrat Martínez afirmava que a l'abril comptava ja amb l'adhesió de tots els partits polítics, organitzacions sindicals i d'altres entitats de caràcter patriòtic. Assenyalava que la finalitat d'aquesta Aliança era omplir un buit a Catalunya: aplegar totes les dones de totes les tendències per fer una tasca conjunta, per ajudar els combatents antifeixistes i contribuir al triomf dels ideals antifeixistes, a guanyar la guerra i consolidar la pau futura.

El diumenge 25 d'abril va tenir lloc al Teatre Nou de Barcelona el míting inaugural de l'Aliança Nacional de la Dona Jove. Montserrat Martínez, la seva presidenta, i en nom d'Esquerra, va obrir l'acte. Van intervenir-hi Anna Font, per la FNEC; Carme Planas, per la Joventut «La Falç»; Matilde Muñoz, pel Sindicat de la Llar (UGT); Margarida Abril, per les obres tèxtils; Pepeta Rovira, per Izquierda Republicana; Teresa Pàmies, per la JSUC, i una companya d'Estat Català.

L'Aliança Nacional de la Dona Jove va celebrar la seva Primera Conferència Na-

30-31 JULIOL 1937

Barcelona. Palau de Belles Arts

Sessió de la Primera Conferència Nacional
de l'Aliança Nacional de la Dona Jove

AUTOR DESCONEGUT · C

cional el 30 i 31 de juliol de 1937, al Palau de Belles Arts, de Barcelona, en què es van aprovar les conclusions que van servir de programa d'aquesta organització al llarg de la guerra.

Les conclusions de la Conferència van quedar recollides en el següent text estructurat en nou resolucions:

- «1a Les noies de l'Aliança Nacional de la Dona Jove lluitaran fermament per les llibertats nacionals i socials de Catalunya.
- 2a L'Aliança rep amb joia el decret de la Conselleria de Treball en el que fa referència als instituts de readaptació professional de la dona, en els que ens concedeix la mateixa igualtat de drets. Ho recolzarem i ho defensarem decididament per ésser una de les bases per les quals ve treballant la nostra Aliança.

- 3a Que es legalitzi plenament la situació de les noves famílies i s'implanti el subsidi de maternitat a càrrec de l'Estat.
- 4a L'Aliança s'adreça al Govern de la Generalitat de Catalunya per a demanar-li que recolzi els clubs de fàbrica, veritables llars de les noies treballadores i una de les armes formidables per a poder crear una joventut culta amb coneixements tècnics dels quals ha estat mancada fins ara.
- 5a En el que fa referència a les nostres noies camperoles, que amb tant d'entusiasme vénen treballant des dels camps de producció pel triomf immediat de la guerra, demanem igualment l'ajut oficial per arribar a la creació de granges agrícoles, que han d'ésser a l'ensem la veritable escola on les noies camperoles pu-

guin elevar llurs coneixements tècnics i culturals.

- 6a Les noies de l'Aliança treballarem amb tot el nostre entusiasme per la creació de guarderies infantils a tots els llocs de treball, ja que considerem que aquesta és una de les bases principals, sense la qual moltes dones no podrien portar a terme el decret de la Conselleria de Treball. De manem, doncs, en aquest aspecte, al Govern de Catalunya, que ens presti la seva col·laboració incondicional.
- 7a L'Aliança aspira a ésser una organització de noies fortes i sanes; per assolir-ho, un dels mitjans més formidables és l'esport. Per això recla-

mem al Comissariat d'Educació Física i Esport que posi al seu abast totes les facilitats que siguin necessàries per aconseguir-ho.

- 8a L'Aliança Nacional de la Dona Jove creu que un dels mitjans més grans i imprescindibles per a guanyar la guerra és la unitat de tota la joventut avançada i progressiva que aspira a un esdevenidor de pau, de treball i de cultura. Lluitarem, doncs, sense escatimar cap esforç per a implantar a Catalunya l'organització única de tota la joventut.
- 9a Que es recolzi per part del Govern tot el pla de treball que presenta l'Aliança.». 🌸

1937

Octaveta de propaganda de l'Aliança Nacional de la Dona Jove.

***Circa* OCTUBRE-NOVEMBRE 1937**

x, Maria Dolors Bargalló, x, Jaume Miravittles, Dolors Piera, x, en un acte amb motiu de la celebració del Primer Congrés Nacional de la Dona.

AUTOR DESCONEGUT · BN

La Unió de Dones de Catalunya

5

LA UNIÓN DE DONES DE CATALUNYA, L'ORGANITZACIÓ FEMENINA ANTIFEIXISTA a Catalunya, va ésser creada arran del Primer Congrés Nacional de la Dona celebrat el 6, 7 i 8 de novembre de 1937. La Unió de Dones de Catalunya va ésser una organització paral·lela a la Agrupación de Mujeres Antifascistas de la resta de l'Estat.

La convocatòria d'aquest Congrés es va fer mitjançant una carta oberta a les dones de Catalunya publicada a la premsa, en què es demanava la seva participació. Aquesta convocatòria estava signada per afiliades a Esquerra, PSUC, UGT, CNT, Partit Sindicalista, ACR, Estat Català i Partit Federal Ibèric.

Aquesta carta preveia que es realitzaria la iniciativa de formació d'una organització unitària antifeixista en aquest Congrés: «Ens hem aplegat per a treballar a favor de la fusió de totes, per a proposar-vos (una a una si cal), que pel damunt de tot, propugneu la unificació de totes les agrupacions femenines. El nostre moviment tindrà la força d'un conjunt d'esforços adés dispersos, ara fusionats en un de sol, dins del qual hi haurà lloc per a totes les que desitgin lleialment ajudar-nos a guanyar la guer-

ra, [...]», i que es tractaria dels problemes de la guerra, de la unitat antifeixista i de la revolució i de l'emancipació de la dona, així com també es preveia que s'acordaria un programa d'acció de cara a la lluita antifeixista.

Aquesta carta demanava l'adhesió de les dones catalanes a aquest Congrés a partir d'uns objectius comuns.

El Comitè Organitzador del Congrés estava format per afiliades de les organitzacions següents: ACR, Esquerra, PSUC, UGT, Estat Català, Partit Federal Ibèric, Partit Sindicalista, Unió de Rabassaires, Ajut Infantil a la Reraguarda, Comitè Nacional de l'AMA, Socors Roig de Catalunya (Secció del SRI), Dona a la Reraguarda i Aliança Nacional de la Dona Jove.

La presidència efectiva estava formada per Maria Dolors Bargalló, Paulina Lafuente, una delegada responsable del front d'Aragó, Teresa Coronel, Maria Teresa Gibert, Llibertat Picornell, Josefina Bofarull, Eloïna Malasechevarria, Dolors Piera —consellera municipal de Barcelona—, Teresa Palau —consellera municipal de Reus—, Consol Nogueres —consellera municipal de Mataró— i Emilia Marimon.

6-8 NOVEMBRE 1937

Barcelona. Palau de la Música

Sessió del Primer Congrés Nacional
de la Dona

AUTOR DESCONEGUT · C

En aquest Congrés, les ponències presentades per les afiliades a Esquerra van ésser les següents. Maria Teresa Gibert va retre compte de la ponència «El problema de la prostitució a Catalunya», que va ésser aprovada amb les esmenes presentades per Reis Bertral, Joana Colom i Josefa Bofarull de Casamiquela; i Maria Dolors Bargalló va presentar la ponència sobre «La incorporació de la dona a les branques del treball».

Altres ponències presentades van ésser la de Dolors Piera, que va exposar el seu informe sobre «La unitat ens donarà la victòria»; Maria Lluïsa Algarra va disertar sobre «Les reivindicacions de la dona en la lluita antifeixista»; i Manuela Martí i Joana Colom van tractar sobre «Un problema de guerra: les dificultats de l'avituallament».

S'havien de presentar també, i no es van arribar a exposar, les ponències de Maria Lluïsa Queralt sobre «La participació de la dona en l'Assistència Social», i de Maria Pérez Enciso i Carme Quintana sobre «Les tasques de l'Institut d'Adaptació Professional de la Dona», que eren delegades de la UGT i de la CNT en aquest Institut, i una altra sobre «Els nens en la guerra».

En aquest Congrés es van aprovar els punts següents:

Quant al primer apartat, «La dona i la guerra. Incorporació de la dona al treball», es concretaren en aquests princi-

pis: reclamar el nostre lloc a les indústries de guerra, brigades per tot Catalunya de visitadores d'hospitals, ajut incondicional i entusiasta a la Junta de Defensa Passiva i aplicació del principi «a igual treball, igual salari».

Quant al segon apartat, «La dona i el nen», creació de la llar de la dona a tot Catalunya, creació de granges organitzades per a les dones, organització de la lluita contra l'analfabetisme, reforma total del Patronat Català de Protecció a la Dona, ajut incondicional al Govern de la Generalitat i al Govern de la República, creació immediata de l'Escola d'Assistència Social i demanar la immediata creació de les comissaries polítiques als hospitals.

Es va elegir també el Comitè Executiu de la Unió de Dones de Catalunya, que estava format per: presidenta, Maria Dolors Bargalló; vicepresidentes, Maria Baldó, Reis Bertral, M. Pedreña i P. Belda; secretària general, Dolors Piera; secretàries adjuntes, Eloïna R. Malesechevarria i Teresa Coronel; secretària d'Agitació i Propaganda, Enriqueta Gallinat; secretària d'Actes, Maria Lluïsa Algarra; tresorera, Maria Lluïsa Queralt; vocals, Anna Murià, Manuela Martí, Teresa Palau, Candelaria Escolà, Consol Nogueres, Carme Roure, Roser González, Maria Palà, Isabel Azuara Servitje, Josefa Bofarull, Elionor Vinyerta d'Aragall, Angelina Compte, Angelina Ors, Margarita Font i Llibertat Picornell. 🌸

FEBRER 1937

Barcelona

Rosa Segarra, presidenta d'Ajut Català —segona per l'esquerra— a les dependències d'aquesta entitat benèfica a la Caserna General d'Esquerra, a la Rambla de Catalunya, 26.

AGUSTÍ CENTELLES - CDMH

Ajut Català

6

AJUT CATALÀ VA ÉSSER UNA ORGANITZACIÓ política de dones a la rereguarda dins d'Esquerra, la qual es cuidava de portar a terme les tasques de suport al front. Ajut Català va recollir l'estructuració de la Secció Femenina i la va adequar per a les necessitats de la guerra. La presidenta d'aquesta organització va ésser Rosa Segarra, amb la qual col·laboraven diverses dones del partit i d'altres partits i/o entitats que estaven dins de la mateixa òrbita.

Ajut Català va néixer al voltant del 6 d'octubre de 1934 per tal de portar a terme una tasca a favor dels empresonats. En alliberar aquests presoners es va pensar que calia tenir organitzada una institució per recollir mitjans i material per al dia en què es produïssin moments de necessitat. Gràcies a aquesta iniciativa, s'havia aconseguit amb Ajut Català d'iniciar una tasca de socors als milicians i soldats que lluitaven al front.

Rosa Segarra explicava el que es feia a Ajut Català:

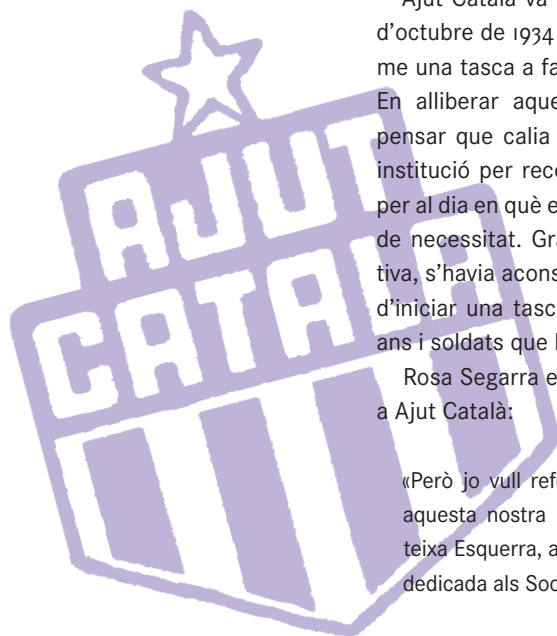
«Però jo vull referir-me concretament a aquesta nostra institució filla de la mateixa Esquerra, aquesta branca del partit dedicada als Socors, que és Ajut Català.

»És la guerra la que ha fet capgirar les coses i que els partits i els seus militants actuessin, creant els òrgans addients que la lluita i les necessitats del moment imposen.

»És per això que Ajut Català, sense aquesta propaganda espectacular de la qual tant s'abusa, fa obra per la guerra i per Catalunya [...].

»Ajut Català, creat per un partit tan nacionalista com el nostre, fa arribar els seus fruits a totes les terres d'Ibèria on els germans antifeixistes defensen la llibertat i la sort no solament de nosaltres, sinó de la humanitat tota. També els refugiats a casa nostra troben en Ajut Català aquell escalf tan necessari en moments greus, con són l'haver hagut de deixar tot allò que un estima.

»[...] Vull adreçar uns mots [...] a les companyes del partit, de ciutat i d'arreu de Catalunya, que d'una manera tan entusiasta com digna de tots els elogis porten a cap les tasques d'Ajut Català, encoratjant-les per tal que continuïn com fins ara i que procurin també atreure noves companyes a fer que l'obra d'Ajut Català tingui un radi d'acció ben extens, fent de la nostra organització un puntal ferm del partit i una grandiosa institució

FEBRER 1937

Barcelona

Dones d'Esquerra endreçant la roba
recollida i arreglada per Ajut Català.

AGUSTÍ CENTELLES · CDMH

d'ajut, única a casa nostra.

»Vull dirigir-me també a tot el poble català, per a pregar-li que treballi per les organitzacions d'Ajut tan necessàries com les armes per guanyar la guerra [...].»

Esquerra, el novembre de 1936, va impulsar una mobilització voluntària de tots els seus militants mitjançant una crida. I, paral·lelament, Ajut Català va organitzar una mobilització femenina a la rereguarda.

Juntament a tots aquests processos, va haver-hi la mobilització obligatòria al front, segons la qual Esquerra, seguint els compromisos que tenia amb els altres partits i sindicats representats en el Consell de la Generalitat, va assabentar els militants del partit que no haguessin fet la instrucció militar i que estiguessin compresos entre els 21 i els 30 anys que no podien faltar als exercicis militars

que s'efectuaven diàriament per ordre de la Conselleria de Defensa als llocs designats arreu de Catalunya. I que tots aquells militants corresponents a les llevs 1934 i 1935 s'havien de presentar a les casernes indicades per aquesta Conselleria. El partit va remarcar que les circumstàncies greus d'aquests moments forçaven a exigir el compliment més ràpid possible de les mesures que dictava el Consell de la Generalitat sobre la formació de l'Exèrcit regular.

Ajut Català va anar intensificant la seva tasca, davant de la reorganització dels organismes dirigents d'Esquerra que es va portar a terme a principis de 1937 per tal d'estar en una situació més adient a les necessitats de la guerra i del nou impuls que es va donar a la propaganda política del partit. A partir de gener de 1937 es van fer diversos actes públics en profit d'aquesta organització. D'aquesta manera, Ajut Català

va convocar el 16 de desembre a totes les delegades de les entitats d'Esquerra a una reunió que tindria lloc a la Caserna del partit, a Barcelona (Rambla de Catalunya, 26), amb l'objecte d'exposar la tasca que havien de realitzar les dones del partit a fi que la Diada del Combatent resultés un acte tan reeixit com la seva significació exigia.

I en aquesta mateixa línia, el 14 de gener de 1937, Rosa Segarra, presidenta d'Ajut Català, va dirigir a totes les entitats d'Esquerra una invitació per tal d'ordenar una nova estructuració d'Ajut Català:

«[...] D'aquesta col·laboració entusiasta, digna d'elogi, ha nascut la necessitat que Ajut Català sigui novament estructurat, a fi de fer-lo fort, potent, responsable, capaç de proporcionar el que calgui a tot militant del nostre partit i, a més, que sigui un organisme d'ajut en el qual el poble de Catalunya pugui tenir una confiança plena».

Així, en aquest mateix sentit, a principis de desembre de 1936, Ajut Català va fer una crida demanant material per al front d'Aragó.

Una de les activitats més importants d'Ajut Català va ésser treballar per aconseguir diners o els objectes necessaris per poder proveir el front. D'aquesta manera, el dissabte 10 d'abril de 1937, a la plaça Universitat de Barcelona, es va inaugurar l'estand d'Ajut Català, on hi hauria la recepció de robes, efectes i diners que els simpatitzants d'aquesta organització volguessin destinar a l'obra que havia emprès. S'hi recollirien també queviures

per enviar-los a Madrid. Van fer ús de la paraula Alexandre Forcades, Rosa Segarra i Miquel Guinart.

I en aquest mateix sentit, en els dies que anaven del 18 al 25 de juliol de 1937, es va organitzar la primera Setmana d'Ajut Català, ja que aquesta organització necessitava dels militants i simpatitzants d'Esquerra l'ajut eficaç i continu de tots els que estaven a la rereguarda i volien col·laborar amb la causa antifeixista. Miquel Guinart, president de la Federació de Barcelona, va parlar el 17 de juliol, de la Setmana d'Ajut Català, davant el micròfon de les emissores oficials de la Generalitat tot dient que mitjançant aquest organisme s'ingressaven quantitats modestíssimes que milers i milers de militants d'Esquerra de tot Catalunya hi aportaven fervorosament, i d'aquesta manera es podia trametre al front tot allò que necessitaven.

En aquestes dates es va crear també la Casa de l'Infant com una filial d'Ajut Català, per donar assistència als infants que s'havien trobat en situacions d'adversitat.

El 1938 es va celebrar, també, la Segona Setmana d'Ajut Català, del 24 al 31 de juliol. La finalitat d'aquesta va ésser la mateixa que l'anterior, és a dir, fer recaptades de tot tipus per ajudar a les necessitats de la guerra. I al voltant d'aquesta Segona Setmana, es van anar multiplicant els actes dins de les entitats d'Esquerra a profit d'Ajut Català.

Amb el final de la Guerra Civil, s'instaura la dictadura franquista a l'Estat espanyol, i els diversos lluitadors anti-franquistes es van haver d'exiliar, mentre que els que es van quedar a l'inte-

1936

Cartell

A. MONRÓS

1937

Cartell

AUTOR DESCONEGUT

rior de l'Estat es van veure sotmesos a una forta repressió política que va durar molts anys.

Aquestes afiliades a Esquerra també s'exiliaren, i és absolutament impossible donar una visió de conjunt de totes elles a l'exili, per la diversitat d'exilis —a Europa, a Amèrica, al Nord d'Àfrica—, per la manca, també, d'estudis més o menys globals i/o parcials que donessin una visió de totes aquestes situacions particulars i per la poca relació entre els exiliats, i de la poca informació que va poder haver-hi entre ells mateixos. Val la pena recordar que el primer viatge a Amèrica del secretari general d'Esquerra, Josep Tarradellas, va ésser el 1952, quan ja feia tretze anys de l'acabament de la guerra.

La tasca política i social que havien portat aquestes dones es va trencar absolutament, i el seu paper dins la societat va quedar relegat a fonamentar l'estructura familiar, a les tasques únicament de la llar i a fer alguna feina que donés algun diner per a la seva família, en un moment en que els diners i els aliments van faltar d'una manera gairebé general.

No únicament això, sinó que la forta repressió franquista va comportar fer oblidar molt de pressa tota la memòria històrica anterior, i fer únicament factible la història oficial d'aquest règim. Això va suposar l'oblit i el desconeixement absolut de la tasca tan valuosa que havien dut a terme aquestes dones.

Va ser una faceta més de la repressió política franquista, com la negació de l'autonomia política, de la democràcia i de les llibertats formals, i de tot allò veritablement novedós que ens havia portat la Segona República, entre moltes d'al-

tres negacions que ens va dur aquest règim, que ens seria impossible d'anomenar exhaustivament.

Fins al punt d'arribar a agrair de manera molt sincera que l'atzar ens fes arribar a conèixer una altra vegada tota aquesta temàtica i problemàtica, i que així es pogués anar reconstruint de mica en mica tot aquest sector de la memòria històrica que se'ns havia estafat per no donar-lo a conèixer, com molts d'altres. La tasca d'aquest equip ha estat reconstruir tots els fets d'aquestes dones perquè puguin servir d'exemple per a les nostres generacions i per a les generacions del futur, i perquè es pugui conèixer d'una manera clara —tal com va ésser— la feina política d'aquestes dones republicanes amb la important aportació que van fer a la història del moment.

En un moment com l'actual, en què s'enraona tant de la integració de la dona a la societat, als llocs de treball i als càrrecs públics, potser s'hauria de començar a pensar seriosament què volen dir tots aquests conceptes, com se'ls empra i perquè se'ls empra, i com se'n pot fer una anàlisi des d'una perspectiva d'esquerres, i no conservadora, de la societat. I no estaria de més recordar que, si mirem amb deteniment la història, va existir una època passada —els anys trenta— en què certes organitzacions de dones en el marc de partits i altres organitzacions polítiques, anaven assolint progressivament aquests objectius.

Durant els anys del franquisme, gairebé totes les forces polítiques democràtiques van pensar a reivindicar la democràcia i l'autonomia política, reivindicacions

→
1938
Credencial

fonamentals en aquesta època, però va arribar a costar molt més temps arribar a reivindicar objectius polítics menys prioritaris, com l'actuació de la dona en la política, dels joves, el sufragi juvenil, per esmentar només els més importants. Amb la proclamació de la Segona República, aquest règim va portar a terme tot un conjunt de conquestes demo-

cràtiques per a l'Estat espanyol. L'aixecament militar del 18 i 19 de juliol de 1936 va ésser el primer pas perquè després, amb el triomf de les tropes franquistes el febrer de 1939, es trenqués aquest procés. La democràcia, l'autonomia i moltes altres realitats i il·lusions polítiques que els ciutadans i ciutadanes havien dipositat en el règim republicà van desaparèixer definitivament. ✂

20 SETEMBRE 1936

Barcelona. Teatre Olímpia

Maria Dolors Bargalló intervenint
en representació d'Esquerra en un míting
del Socors Roig Internacional.

PÉREZ DE ROZAS · AFB

Biografies

Antònia Abelló i Filella

* Reus, 12 de setembre de 1913

† Reus, 12 de març de 1984

CP

Professora de música.

Dona culta i il·lustrada, a inicis de 1932 ingressà al Grup Feminal del Foment Republicà i Nacionalista de Reus, entitat adherida a Esquerra, i ben aviat se'n distingí com una de les més actives propagandistes. Entre 1930 i 1936 col·laborà assíduament al diari *Foment* de Reus, on a vegades signà els articles amb pseudònims com és ara Colombina, Pepeta Roig i Sònia, a la revista *Estudis*, al setmanari *Abril*, a *La Jornada* de Lleida, a *La Dona Catalana* de Barcelona i a *Barum* de la Selva del Camp.

Gràcies a una subvenció de l'Ajuntament de Reus pogué estudiar música al Conservatori del Liceu de Barcelona. A la primavera de 1936 ingressà com a funcionària a la Conselleria de Treball de la Generalitat on treballà fins a l'ocupació franquista de Catalunya. L'1 de juny de 1939 fou detinguda i engarjolada a Reus. La presó era una golfa de l'asil de les «Hermanitas». Tres mesos més tard la traslladaren a Tarragona, al convent de les Oblates, emprat com a presó de dones. Pocs dies després fou jutjada i condemnada a reclusió perpètua perquè, segons l'acusació, els seus articles «envenenaban a las masas» i «incitaban a la

rebelión militar del 18 de julio». Hi visqué fins que fou finalment alliberada, el 2 de juliol de 1941. Per subsistir, hagué de renunciar a exercir com a professora de piano i posar-se a treballar en una sedera de la ciutat.

Es va casar el 8 de novembre de 1942, a Reus, amb Frederic Juncosa i Piñol.

Al seu enterrament se li va voler retre un homenatge pòstum que no se li havia fet en vida. 🌸

Rosa Maria Arquimbau i Cardil

* Barcelona, 27 de març de 1909

† Barcelona, 28 de febrer de 1992

CP

Escriptora i periodista.

Utilitzà el pseudònim Rosa de Sant Jordi per escriure contes, gènere que conreà des dels tretze anys, publicant en diverses revistes. Cultivà diversos gèneres literaris: el conte, la novel·la, el teatre i la poesia. I periodístics: el reportatge i l'entrevista.

Als dinou anys publicà la seva primera obra *Tres contes breus* (1928). A la qual seguirien durant la dècada de 1930, *La dona dels ulls que parlaven* (1930), *Al marge* (1933), *Història d'una noia i vint braçallets* (1934), *La Festa del carrer: sainet en un acte* (1935), *Es rifa un home!* (1935), *Home i dona* (1936), *Amunt i crits* (1936), *Les dones sàvies* (1936) i *Maria la roja* (1938).

El 1928 formava part del Foment de la Cultura Femenina i com tota la seva generació feminista es vinculà activament al Club Femení i d'Esports de Barcelona i al Lyceum Club.

Políticament el 1931 participà en la campanya de recollida de signatures femenines a favor de l'Estatut. I el 1932 va signar les Bases per a la Constitució d'un Front Únic Femení Esquerrista, esdevenint la primera presidenta del seu Comitè Executiu.

Entre el 1924 i el 1936 va col·laborar, de manera continuada, en diaris i revistes d'esquerres: el 1924 i el 1925, a *Joven-tut Catalana*, amb contes i proses; del 1926 al 1929, a *La Dona Catalana*, amb contes i poemes; el 1927, el 1928 i el 1930, a *Flames noves*, amb contes i textos sobre la visió de l'art, l'amor, els estudiants barcelonins; el 1929 i el 1931, a *La Nau*, amb contes i un text sobre el tema de les dones a Catalunya; el 1930, a *Imatges*, amb entrevistes i reportatges de caire social; el 1930 i el 1931, a *La Publicitat*, amb articles sobre la joventut i les dones; a *La Rambla*, entre el 1930 i el 1932 —amb la seva columna Film&Soda—, entre el 1933 i el 1934, el 1935 i el 1936, amb entrevistes i textos sobre el divorci, el feminisme, l'adhesió femenina a la República, les dones davant el problema polític de Catalunya, l'Estatut, els «sense feina», la igualtat de drets; el 1931, a *Evolució*, amb un comentari sobre la literatura femenina; i, entre el 1932 i el 1933, a *L'Opinió*, amb escrits tan diversos i interessants com el laïcisme, la pena de mort, les modes, la presó de dones, la política, la moralitat, Mussolini i l'antifeminisme, el teatre català, el matrimoni, el mercat de la novel·la i el dret a vot de

les dones.

Des de la fi de la Guerra Civil deixà de publicar durant gairebé vint anys fins que va aparèixer *L'inconvenient de dir-se Martines* (1958), *La Pau és un interval* (1970) i *Quaranta anys perduts* (1971). 🍷

Maria Baldó i Massanet

* Hellín, 2 de juliol de 1884

† Tolosa de Llenguadoc, 17 de febrer de 1964

PÉREZ DE ROZAS · AFB

Pedagoga i folklorista.

Filla de Santiago Baldó i Maria Massanet, va nèixer a Hellín (Castella - La Manxa) però de ben jove la família tornà a Catalunya.

Estudià a l'Escola d'Institutius, llicenciant-se com a mestra el 1906. Fou també professora de taquigrafia.

Des de 1904, com a folklorista —deixeble de Rossend Serra i Pagès— i activa sòcia del Centre Excursionista de Catalunya hi presentà treballs com ara «Notes sobre música popular valenciana», «La festa tradicional alcoiana de moros i cristians pel dia de Sant Jordi», «Valor pedagògic del folklore»...

El 1910 impartí un curs sobre «Cultura femenina» a l'Ateneu Barcelonès, que publicà en forma de llibre.

Es casà amb l'editor Josep Serra i Chartó, amb qui tingueren dos fills: Alfons (que esdevindria un eminent filòleg) i Núria. Enviudà el 1911.

Destacada militant feminista el 1912 publicà l'article «Sobre l'ensenyança escolar femenina» a la revista *Feminal*. Més endavant, publicaria *El libro del hogar*, reeditat en diverses ocasions on, sota una òptica feminista, reflexiona sobre l'educació que en aquells moments

reben les dones i sobre el treball remunerat femení.

El 1914 es casaria en segones núpcies amb el pedagog Lluís Torres i Ullastres.

El 1916, intervingué en les conferències sobre educació femenina, celebrades a l'Ateneu Barcelonès, al costat de les destacades militants feministes com Carme Karr, Dolors Monserdà o Leonor Serrano.

Membre de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, el 1920 n'era vicepresidenta de la Comissió de propaganda. També fou secretària de la Societat Barcelonina d'Amics de la Instrucció.

Directora d'escola nacional des del 1913, a partir de 1922 fou directora del grup escolar La Farigola, el primer grup escolar femení del Patronat escolar de l'Ajuntament de Barcelona. Fou també degana dels Mestres de Barcelona i professora auxiliar a l'Escola Normal de Barcelona.

Com a conferenciant destacà per les seves intervencions a través d'emissions radiofòniques, sobre diverses temàtiques vinculades als seus interessos pedagògics i feministes: literatura, jocs infantils, educació de la dona...

Va demanar la creació d'escoles especialitzades per a la formació de les

dones i per a la preparació per a la maternitat. Durant la dècada del 1930, s'encarregà de les Missions Pedagògiques a Catalunya al costat d'Herminio Almen-dros. El 1933, va assumir la secretaria del Comitè Executiu del Congrés d'Educació Social. El mateix any formà part del Comitè Executiu de la Comissió Organitzadora de la Diada Femenina d'Esquerra. Signà el Manifest a les dones de Catalunya, el juliol de 1934, i, el 1935, el Manifest intel·lectual a favor de la llibertat i contra el feixisme i en pro de la creació del Front d'Acció per a la Defensa de la Cultura. El 1936 assumí la presidència del Lyceum Club de Barcelona.

L'abril de 1936 participà al 1r Congrés Nacional de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, amb la ponència «La llar i l'escola».

Durant la Guerra Civil fou elegida vicepresidenta del Comitè Executiu de la Unió de Dones de Catalunya, format després del Primer Congrés Nacional de la Dona, celebrat el novembre del 1937. I també fou secretària general de «La dona a la reraguarda» secció del Comissariat de Propaganda de la Generalitat de Catalunya.

Va formar part del CENU (Consell de

l'Escola Nova Unificada). A proposta d'aquest organisme, va presidir la Comissió d'Adaptació del personal docent dels organismes tècnics de la Generalitat a les necessitats de la guerra.

El 1939, al final de la Guerra Civil, s'exilià amb el seu marit a França, instal·lant-se a Tolosa de Llenguadoc on va dirigir la Residència d'Intel·lectuals Catalans depenent de la Fundació Ramon Llull, impulsada per la Generalitat de Catalunya.

Durant tot el seu exili continuà vinculada a Esquerra —el 1948 fou escollida presidenta de la secció femenina d'ERC a l'Alta Garona. 🌸

Maria Dolors Bargalló i Serra

* Barcelona, 31 d'agost de 1902

† Mèxic DF, 2 d'agost de 1980

Propagandista.

Filla única de Josep Bargalló i Creus, de Gelida, i de Dolors Serra i Basas, de Vilamacolum.

Estudià a l'Institut de la Dona que Treballa. Treballà de modista i professora de confecció a la Unión Industrial Algodonera durant vuit anys i set més com a funcionaria pública a l'Ajuntament de Barcelona.

Des de jove se significà políticament al costat d'Estat Català. Militant d'Esquerra Republicana de Catalunya des de la fundació, en fou la seva més destacada oradora i important propagandista. Així, fou una assídua articulista de diferents publicacions com els diaris *La Humanitat* i *L'Opinió* i d'altres com *Foment*, *Fornal* i *Companya*, en els quals combaté la desigualtat social entre homes i dones i lluità per l'obtenció del sufragi femení. També va participar a Ràdio Associació de Catalunya amb un programa sobre la dona i la història, i a Ràdio Barcelona amb un altre d'orientació política femenina.

El 1931 participà activament en l'organització de la recollida de signatures pel plebiscit sobre l'Estatut. El 1932 fou elegida secretària del Comitè Central del

Front Únic Femení Esquerrista de Catalunya. Tingué una intensa participació en congressos mundials femenins contra la guerra i el feixisme (1934-1938).

Durant la Guerra Civil, el novembre de 1937, fou escollida presidenta de la Unió de Dones de Catalunya en el marc del Primer Congrés Nacional de la Dona. Fou membre de la Comissió d'Auxili Femení del Ministeri de Defensa Nacional al costat de Dolores Ibárruri «la Pasionaria» i membre, també, del Comissariat de Refugiats de la Generalitat. Fou representant del Socors Roig a Catalunya i directora del Correccional de nenes menors Enric Fontbernat.

Un cop finalitzada la Guerra Civil s'exilià a França passant per Portbou el 10 de febrer de 1939. Visqué primer a Perpinyà i més tard a Dammarie-lès-Lys fins que l'11 de juny salpà de Bordeus amb l'Ipanema, amb la seva mare ja vídua, arribant el 7 de juliol a Veracruz.

A Mèxic DF treballà primer com a mecanògrafa de la fàbrica de teixits La Alpina i després fou treballadora de la fàbrica de filats La Hormiga. També es guanyà la vida com a agent de vendes. Va viure i treballar algun temps a Puebla.

El 1950 va rebre la nacionalitat mexi-

cana.

En la seva vessant periodística, a partir de 1945, en tant que membre de l'Orfeó Català, es féu responsable del programa radiofònic “*L’Hora Catalana*” a l'emissora XEAI —primer com a Radio Amistad i després com a Radio Horizontes—, i fins al 1962 a l'emissora XESM. El 1953 formà part del secretariat de la comissió organitzadora de la Conferència Nacional Catalana que tingué lloc a Mèxic DF.

El 1959 l'Orfeó Català li reté un sopar d'homenatge, en reconeixement de la seva llarga trajectòria i dedicació política i cultural. 🌸

AGUSTÍ CENTELLES / CDMH

Reis Bertral i Terré

* Alós de Balaguer, 26 de febrer de 1908

† Barcelona, 9 de desembre de 1995

Mestra.

Filla de Miquel Bertral i Maria Terré.

Treballà de mestra rural a Porquerisses i posteriorment al raval de Can Tunis.

El 1932 s'afilià al Casal d'Esquerra Republicana del districte III de Barcelona i esdevingué una de les principals activistes feministes del partit, participant a multitud d'actes polítics i electorals fins l'esclat de la Guerra Civil.

L'agost de 1936, participà com a propagandista a l'expedició del capità Alberto Bayo per a l'alliberament de Mallorca.

El novembre de 1937 al 1r Congrés Nacional de la Dona, fou escollida vicepresidenta del Comitè Executiu de la Unió de Dones de Catalunya, en representació d'Estat Català.

El març de 1938 fou elegida presidenta de Pro Infància Obrera.

Acabada la guerra s'exilià a França, residint a Montpeller, a redòs de la Residència dels Intel·lectuals Catalans, i continuà participant en les activitats polítiques en tant que membre del Comitè Nacional de la Unió de Dones de Catalunya.

Als Jocs Florals de la Llengua Catalana a l'exili celebrats a París, el 1948, fou

galardonada amb el «Premi Casal Català de Londres» pel seu recull *Contes per a infants*.

El 1952 formà part del Consell de redacció de *España y la paz*, publicació transversal dels republicans, editada a Mèxic.

El 1956, al 1r Congrés del PSUC, celebrat a Le Courneuve, fou elegida membre suplent del Comitè Central, càrrec pel qual tornà a ser elegida al 2n Congrés, celebrat a la mateixa població el 1965. El seu àlies era «Josepa Blanes».

Treballà, breuement, a Bucarest a les emissions en català de Radio España Independiente, «la Pirenaica», i posteriorment, i durant anys, a Bulgària com a redactora i locutora en llengua espanyola a Ràdio Sofia.

Al 3r Congrés del PSUC, celebrat a Lisieux el 1973, fou elegida membre del Comitè Central, càrrec pel qual tornà a ser elegida al 4t Congrés, celebrat ja a Barcelona el 1977, amb el partit legalitzat.

Morí vídua havent tingut tres fills. 🌸

Aurora Bertrana i Salazar

* Girona, 29 d'octubre de 1899

† Berga, 3 de setembre de 1974

AGA

Esriptora i musicòloga.

Ja des dels primers anys de la seva vida compaginà el gust per la música i la literatura. Començà els estudis generals i de música a Girona i, temps després, els amplià a Barcelona —estudià a l'Acadèmia Ainaud i seguí els cursos de solfeig de l'Escola Municipal de Música.

Col·laborà amb l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana i va donar classes a l'Institut de Cultura i Biblioteca Popular de la Dona, entitat fundada el 1909, que dirigia Francesca Bonnemaison.

El 1923 marxa a Ginebra per estudiar a l'Institut Delcroze, un cop solucionats els problemes burocràtics que l'obligaren a treballar de concertista en un hotel, de mainadera o a la ràdio de Ginebra per tal de costejar-se l'institut i l'estada.

El 1925, ja casada amb l'enginyer suís Denis Choffat, abandonà la música i es decantà per la literatura. Matriculada de literatura francesa i grecollatina a la Université de Genève, va escriure la sèrie de cròniques «Impressions d'una estudianta», publicades a *La Veu de Catalunya*.

El viatge del matrimoni a Tahití el 1926 va marcar la seva trajectòria. Des de Paapeete, enviava a Barcelona articles a la

revista *D'Ací i d'Allà*. Fruit d'aquella experiència de tres anys a la Polinesia són els seus llibres *Paradisos oceànics* (1930) i *Peikea* (1934).

La novetat genèrica —sexual i literària— i el punt de vista sobre aspectes morals del poble polinesi, allunyat dels preceptes establerts, van convertir-la en una intel·lectual independent, model de dona moderna. El reconeixement li obrí noves plataformes de premsa —*Mirador*, *La Humanitat...*— on tractà temes relacionats amb la literatura de viatges i, també, amb l'altre vessant que caracteritza la seva vida: el compromís amb la condició de la dona.

El 1931 tornà a Catalunya i residí a Barcelona compaginant col·laboracions en la premsa periòdica amb la creació de llibres. Amb altres intel·lectuals fundà el Lyceum Club i en fou la primera presidenta, i participà en el Club Femení i d'Esports de Barcelona.

No va tenir cap activitat política fins que va conèixer Ventura Gassol, que la induí a a afiliar-se a Esquerra, per proximitat ideològica i per les seves preocupacions obreristes. El maig de 1932 firmà les Bases per a la Constitució d'un Front Únic Femení Esquerrista i a les eleccions

ons legislatives del novembre de 1933 esdevingué candidata d'Esquerra per la llista de Barcelona ciutat, però no fou escollida diputada.

Durant el 1934 col·laborà en la secció «Temes femenins» de *La Humanitat*, en la qual escrivia articles que tractaven de la intervenció de la dona en la vida política i en la vida social en general.

Després de publicar amb el seu pare *L'illa perduda* (1934), viatjà sola i per iniciativa pròpia al Marroc. Els articles que li encarregà *La Publicitat* van esdevenir *El Marroc sensual i fanàtic* (1936), obra que confirmà l'especialització de l'autora en la narrativa de viatges.

Quan va començar la Guerra Civil, es trobava a Sant Martí d'Empúries, i mentre que el seu marit es va passar a la zona franquista, ella va tornar a Barcelona on va seguir treballant per la causa republicana.

Durant la guerra va participar en el programa d'emissions radiofòniques a càrrec de l'Associació d'Escriptors Catalans. Continuà amb la seva tasca literària i social, així fou, el 1936, jurat del Premi Crexells. El 1937 impulsà la col·lecció de literatura La Novel·la Femenina, la qual va dirigir amb Maria del Carme Ni-

colau. I el març d'aquell any va començar a col·laborar a la revista *Companya*.

El 1938 marxà a Ginebra, amb recursos mínims, aconseguint petites feines que li permeteren continuar en una certa òrbita intel·lectual, però que no li estalviaren el tràngol de la precarietat de l'exili.

A la fi de la Guerra Civil participa, des de Suïssa, en accions humanitàries, gràcies al contacte amb el Comitè Internacional de la Creu Roja. Aquesta experiència va reflectir-se en dues obres, *Tres presoners* (1957) i *Entre dos silencis*, (1958) de temàtica prou nova en la literatura catalana: la Segona Guerra Mundial.

El 1946 va anar a París, després a Prada i el 1948 a Andorra. Finalment tornà a Barcelona el 1949.

Participà en nombroses edicions dels Jocs Florals de la Llengua Catalana a l'exili. A l'edició de 1959 celebrada a París guanyà el Premi Ramon Llull amb *La nimfa d'argila*. A l'edició de 1961 celebrada a l'Alguer guanyà el Premi Fastenrath amb *Ariateu*. I a l'edició de 1966 celebrada a Caracàs, guanyà el Premi Serra Húnter amb *Sorts i dissorts de la llengua catalana*.

Durant la darrera etapa de la seva vida va publicar: *Oviri* (1965) i *Memòries*

fins al 1935 (1973).

Pòstumament van ser editades *Memòries de 1935 fins al retorn a Catalunya* (1975). 🌸

Maria Carreté i Margarit

* Barcelona, 22 de maig de 1897

† Barcelona, 2 de març de 1989

Maria Carreté

Mestra.

De ben jove s'implicà amb el Centre Nacionalista Republicà del seu barri barceloní col·laborant amb el grup de teatre.

Arran del Complot de Prats de Molló, participà en les campanyes d'ajut als conjurats. El 1928 fou detinguda per la seva militància política.

Com a oradora participà en nombrosos mítings a Barcelona, al costat de figures com Carles Pi i Sunyer, Josep Dençàs, Joan Baptista Soler i Bru, Pere Foix...

Durant la Guerra Civil fou la responsable de la columna femenina del Casal d'Esquerra Francesc Macià, de la Gran Via, 647, i col·laboradora de Ràdio Associació de Catalunya.

El gener de 1939, quan les tropes franquistes entraven a Barcelona, s'exilià a França amb el seu marit.

El setembre de 1939 tornà a Catalunya visquent amagada durant tres anys, sortint només de nit i disfressada d'home per tal de no ser identificada.

Sotmesa a un tribunal de depuració política, fou inhabilitada per a exercir com a mestra.

Durant el franquisme participà en un organisme d'ajut als presos polítics.

El 22 de maig de 1978, a l'Orfeó de Sants, la secció local d'Esquerra a Sants li va retre un homenatge en reconeixement a la seva trajectòria.

El 1980 fou elegida presidenta del Casal Jaume Aiguader d'Esquerra de Sants.

Caterina Casas i Maymó

* Molins de Rei, 23 de novembre de 1888

† Molins de Rei, 10 de maig de 1974

Nascuda a Molins de Rei es traslladà de petita amb la seva família a Barcelona, tornant a la seva vila natal a la dècada de 1920, casada amb el mestre i músic Emili Sànchez i Soler.

Va treballar en el comerç de fruita del seu germà petit i va començar a relacionar-se amb els cercles d'Esquerra de Molins de Rei, on hi militava el seu germà gran el qual també tindria, durant la guerra, responsabilitats polítiques a Sant Boi de Llobregat.

L'octubre de 1936, a l'inici de la Guerra Civil, en el marc de la reestructuració dels ajuntaments republicans acordada per la Generalitat, fou nomenada regidora de Cultura, càrrec que exercí fins el juny de 1937.

Durant aquest breu període també va ser la presidenta del Consell Local d'Ensenyament des d'on va introduir les directrius de l'Escola Nova (CENU) tant en les escoles públiques com en les religioses requisades, creant una escola laica als antics locals de la Joventut Catòlica.

A la fi de la Guerra Civil fou denunciada per un veí catòlic i benestant que la va responsabilitzar de l'assassinat del seu propi cunyat, el monjo de Montserrat, Francesc Sànchez i Soler.

Després de la seva detenció, el seu domicili va patir la requisa de mobles, llibres, roba i joies.

El franquisme la va voler presentar com una dona amoral, doncs, vídua de guerra, havia refet la seva vida sentimental, alhora que remarcava que era una dona de costums familiars laics, amb afinitats republicanes i promotora de les escoles.

Fou condemnada a 12 anys i un dia de presó per «auxilio a la Rebelión», per militant d'ERC i UGT, per organitzar les escoles laiques i mantenir bones relacions amb els «elementos rojos».

El rumor sobre la seva implicació en la mort del seu cunyat no va aparèixer mai en el sumari. Només es suggeria en un primer informe eclesiàstic sobre els monjos de Montserrat assassinats el 1936. En el posterior expedient de beatificació de Francesc Sànchez i Soler (1952) hi apareix el relat del moment dramàtic que va viure la família i el mateix queda clara la seva innocència.

Empresonada a les Corts va sortir en llibertat provisional el 1941 éssent deterrada una temporada a València. Posteriorment es va establir a Barcelona on va treballar d'agent comercial fins que

es va jubilar, moment en què va retornar a Molins de Rei.

El 1996 l'Ajuntament de Molins de Rei li dedicà un carrer de la vila. ✂

J. DOMÍNGUEZ · AFB

Angelina Colubret i March

* Badalona, 10 de novembre de 1910

† Torroella de Montgrí, 23 de gener de 1998

Mestra.

Filla de Miquel Colubret i Payet i Teresa March i Lloveras. El matrimoni va tenir tres filles: Angelina, Mercè i Caterina. La família residia al carrer Guifré, 156, al barri del Progrés a Badalona. Miquel Colubret va ser ajudant de direcció a la refinèria de petroli al front marítim de la ciutat i posteriorment guàrdia municipal; i Teresa March era una coneguda llevadora molt apreciada a Badalona.

Va estudiar a l'Escola Normal de Mestres de Barcelona. El novembre de 1927 com a resultat d'un accident a l'ensorrar-se un balcó de l'escola, va patir seqüeles físiques que van afectar-li tota la vida. Per tal de recuperar-se va ser una de les primeres dones a practicar gimnàstica a Badalona.

El 1929 va obtenir el títol de professora de primera ensenyança. Va començar a donar classes sense una plaça fixa fins que va aconseguir-la a l'Escola Municipal del Guinardó el 1932. La seva activitat docent va estar vinculada als principis renovadors de l'Escola Nova.

Com a propagandista política va escriure els seus primers articles al setmanari Lluita. Portantveu d'Esquerra Catalana Federal a Badalona, a partir d'agost

de 1931. El seu primer article portava per títol: «Feminisme». La seva preocupació era l'educació, sobretot de la dona i el seu protagonisme públic en la societat. Va mantenir una polèmica a favor de l'ús del català a l'Escola Elemental del Treball de Badalona.

Va impulsar la creació d'un grup de dones d'Esquerra Catalana Federal al barri d'Artigues, i conjuntament amb la seva amiga, la mestra i propagandista d'ERC, Maria Teresa Gibert, va realitzar una xerrada al Cinerama Modern d'Artigues l'octubre de 1931.

Durant aquesta època va realitzar diferents mitings. La seva activitat com a oradora va quedar immortalitzada en una coneguda fotografia de la conferència: «La influència de l'escola en els homes de demà», a l'Ateneu Popular del Districte IV, al carrer Verge del Pilar, el 29 d'octubre de 1931.

El 1932, al 1r Congrés Ordinari d'ERC, va exercir de secretària de la Ponència d'Ensenyament. Va ser una de les impulsores del Front Únic Femení Esquerrista de Catalunya.

El 1932 va contraure matrimoni amb Carles Farssac, militant d'ERC. La parella va tenir dos fills, Roger i Àurea, abans de

divorciar-se, el 1934. A partir d'aleshores la seva activitat pública vinculada a la política va desaparèixer.

A l'inici de la Guerra Civil exercia com a mestra de primera ensenyança al Grup Escolar Ignasi Iglésias de Barcelona. Durant el període de vacances escolars, va incorporar-se com infermera voluntària al vaixell hospital Marqués de Comillas que formava part de l'expedició republicana comandada pel capità Alberto Bayo contra els militars sublevats a Mallorca (agost-setembre de 1936).

Després d'aquest fet, va retornar a l'activitat docent i com a conseqüència de la guerra va ser traslladada a diferents escoles. La darrera d'elles va ser la Colònia Escolar Permanent de l'Ajuntament de Barcelona a Berga on va exercir fins el 15 gener de 1939.

Amb l'arribada de les tropes franquistes va ser detinguda a Badalona. El dia 26 de setembre de 1939 va ser condemnada per un Consell de Guerra a deu anys d'inhabilitació especial per a càrrec públic, dret de sufragi actiu i passiu, professió o ofici.

Al llarg dels anys del franquisme va passar força privacions econòmiques. Va treballar d'administrativa i d'amagat va

exercir classes particulars.

Al retorn de la democràcia va rebre una pensió de jubilació. D'altra banda, va exercir com a professora de català al Casal del Montgrí.

Entre les seves amistats va cartejar-se al llarg de la seva vida amb el geògraf i fundador d'Esquerra, Marc-Aureli Vila; va mantenir correspondència amb l'escriptor Josep Pla; i segons el testimoni d'un veí seu de Badalona, Adoni González, va conèixer al polític i traductor de rus Andreu Nin. 🌸

Margarida Fort i Mollar

* Oviedo, 23 de juliol de 1915

† Barcelona, 23 de maig de 2000

CP

Va néixer a Oviedo, a causa de la feina del seu pare, que era ferroviari, però al cap de set setmanes ja va tornar a Barcelona. El seu oncle patern, Domingo Fort i Fargas, republicà i maçó, exercí una gran influència sobre ella.

El 1930 es féu membre de la Unió Excursionista de Catalunya, que liderava Josep Maria Batista i Roca. En aquesta època, a la creu de terme de la capella de la Salut (Sabadell) va fer la promesa de defensar Catalunya amb la seva vida. Va formar part, també, de l'organització Palestra. I el 1931 va entrar a formar part de les JEREC i d'Esquerra. A Esquerra portava el grup de noies del Casal de Gràcia de Barcelona.

Va treballar com a teixidora i va formar part del Consell d'Empresa. També va pertànyer al sindicat de la CNT i més tard a una fracció —de caràcter més catalanista— que es va fer de la UGT. Va cursar estudis d'infermeria.

Després de l'aixecament militar del 19 de juliol de 1936, va formar part de la Unió de Dones de Catalunya. El 8 d'abril de 1939 va ingressar a la presó de dones de Barcelona per rebel·lió militar, i va ser condemnada a dotze anys de reclusió, dels quals en va complir dos. La llibertat provisional i el desterrament els va passar a Burgos, on

va tornar a ser detinguda. El 24 de febrer de 1943 va ingressar a la presó de dones de Madrid, on va ser jutjada pel Alto Tribunal de la Masonería y el Comunismo, i fou condemnada a cinc anys de presó. El febrer de 1947 va tornar a tenir llibertat condicional, i va retornar a Barcelona i al seu antic treball de teixidora.

El 1951, es va casar amb Francisco Martín Montaya, militant del PCE, amb qui tingueren dos fills: Mercè i Xavier.

Va viure les primeres vagues del Primer de Maig i la dels tramvies, i també va assistir a l'Assemblea de Catalunya.

A finals dels anys 1970 va ser presidenta de la Federació de Barcelona d'Esquerra.

El 1994 l'Ajuntament de districte d'Horta-Guinardó li va atorgar el Premi a la Col·laboració Social. Fins al seu traspàs va ser membre activa de l'Esplai de la Gent Gran del Carmel. 🌸

Enriqueta Gallinat i Roman

* Barcelona, 9 de juliol de 1909

† Barcelona, 13 de juliol de 2006

CP

Era la gran de tres germans. El seu pare, aragonès i republicà, treballava de funcionari municipal. La seva mare, valenciana, tenia un taller de sabates a casa. Estudià secretariat i taquigrafia a l'Institut de Cultura i Biblioteca Popular de la Dona.

Activa militant de las Juventudes Radicales, —l'organització juvenil del Partido Republicano Radical— on hi destacà com a propagandista i n'arribà a ser la sots-presidenta.

El gener de 1933 després del fracàs dels radicals a les eleccions al Parlament de Catalunya de 1932 formà part d'una escissió que fundà el Partit Republicà Radical de Catalunya.

En les eleccions municipals de gener de 1934 el Partit Republicà Radical de Catalunya donà suport a la candidatura d'Esquerra Republicana de Catalunya a l'Ajuntament de Barcelona, integrant-se posteriorment al partit.

Després d'haver treballat com a mecanògrafa i com a secretària de gestió d'una empresa farmacèutica, entrà a treballar al Negociat de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona.

El 4 de setembre de 1934 es casà amb Enric Tubau, director del diari Noticiario Universal i exdirigent republicà radi-

cal. El seu padrí va ser el president Lluís Companys, amic de la família. A partir dels Fets del Sis d'Octubre, ella i altres dones fundaren el Socors Roig per tal d'auxiliar les famílies dels empresonats.

Durant la guerra va treballar de secretària de l'alcalde de Barcelona, Hilari Salvador. En nom de l'alcaldia va viatjar per Europa demanant ajut per a la República. Va formar part del Comitè Executiu de la Unió de Dones de Catalunya, format després del Primer Congrés Nacional de la Dona, amb el càrrec de secretària d'Agitació i Propaganda. Formà part de la delegació de la Unió de Dones de Catalunya que assistí a la Conferència Internacional de Dones, celebrada a París el gener de 1938, convocada pel Comitè Mundial de Dones contra la Guerra i el Feixisme.

Els últims dies del 1939 va sortir amb una ambulància de l'Ajuntament cap al nord, a l'exili. Gràcies a un germà del seu marit aconseguiren defugir els camps de concentració i s'instal·laren a Perpinyà. Allí treballà en diversos llocs i voltà per diferents poblacions fins a asentar-se definitivament a Osseja. Des d'aquest emplaçament col·laborà molt sovint amb la Resistència Francesa,

però quan corria perill de ser descoberta es veié obligada a tornar clandestinament a Barcelona el 1944. Fou detinguda i empresonada 13 mesos a la presó de les Corts.

No fou fins a les acaballes del franquisme que es reincorporà activament a Esquerra, al Casal de Barcelona Vella. Fou membre del Comitè Executiu d'Esquerra del 1987 al 1991.

Membre fundadora de l'associació Dones del 36, des d'on desenvolupà una tasca informativa de la història silenciada de la lluita antifranquista de les dones. El 1996 va rebre la Creu de Sant Jordi.

Maria Teresa Gibert i Perotti

* Barcelona, 27 de desembre de 1904

† Sant Cugat del Vallès, 2 de gener de 1991

Propagandista.

Va estudiar a l'Institut de Cultura i Biblioteca Popular per a la Dona.

Col·laborà a *Imatges*, *L'Opinió*, *La Campana de Gràcia*, *La Humanitat*, *Foral*, *Foment*, *Evolució* i *Companya*, amb articles que plantejaven el paper de la dona en el si de la política.

Formà part del Front Únic Femení Esquerrista de Catalunya, de la secció femenina de Palestra i de la Lliga Femenina per la Pau i la Llibertat.

El 1931 participà activament en la campanya per aconseguir l'Estatut demanant la signatura a les dones, que llavors no podien votar, i fent mítings per aconseguir l'adhesió femenina al plebiscit.

En el 1r Congrés Nacional d'Esquerra, el febrer de 1932, formà part de la ponència sobre «Qüestió social». I fou escollida membre del Comitè Executiu del partit.

L'agost de 1932 fou escollida presidenta de la secció femenina del Centre i Joventut d'Esquerra Republicana de Catalunya del Districte II, de Barcelona.

L'octubre de 1932, formà part de la mesa presidencial del 1r Congrés Nacional extraordinari d'Esquerra, celebrat a Barcelona.

Durant la Guerra Civil, el novembre de 1937, participà en el Primer Congrés Nacional de la Dona, que presidí, amb la ponència «El problema de la prostitució a Catalunya», i per tal de donar força a les conclusions i mostrar el seu desacord amb les línies polítiques vigents, abans de llegir-la dimiteix del càrrec de vocal del Patronat Català de Protecció de la Dona, de la Generalitat.

Acabada la Guerra s'exilià a França on continuà participant en les activitats de la Unió de Dones de Catalunya. 🌸

Justa Goicoechea i Mayayo

* Mallén, 4 de setembre de 1896

† L'Hospitalet, 23 de novembre de 1973

CP

Justa Goicoechea

Treballadora tèxtil i política.

Va néixer a Mallén, a la comarca aragonesa de Cinco Villas. Florentino Goicoechea, el seu pare, republicà radical, va ser alcalde de la població fins que hagué d'emigrar amb la família a causa de les pressions dels cacics locals. Arribaren a Catalunya el 1908 i s'instal·laren a la zona de la Mare de Déu del Port de Barcelona, on el seu pare entrà a treballar com a pesador, a la pedrera del Clot de Can Tunis.

Autodidacta de formació —va ser escolaritzada a l'Aragó només fins als dotze anys—, va aprendre a llegir i a parlar en català fins al punt que convertí la seva llengua d'adopció en la d'ús habitual. El 1915 entrà a treballar al tèxtil, al Prat Vermell, a la mateixa zona de la Mare de Déu del Port. Allí va conèixer Jaume Puerto, amb qui es casà el 1918 a la parròquia de Santa Maria de Sants. I el 1919 va néixer la seva única filla, la Mercè. Un any abans havia començat a treballar a la fàbrica tèxtil de Can Pareto, al barri de Santa Eulàlia, de l'Hospitalet, en el qual arribà a ser cap de la Secció de Dones. El 1927 la família Puerto i Goicoechea es traslladà a viure a Santa Eulàlia. El 1928 va entrar a treballar a la fàbrica tèxtil Tintes i Apres-

tos SA. Minguell, a Sants. I del 1930 fins a la fi de la Guerra Civil treballà a la fàbrica tèxtil A. Cantí, al Poble Nou, fent feines d'embalatge.

El 1931, arran de la proclamació de la República, s'adherí a Esquerra i començà a militar activament al Centre del Districte Tercer de Santa Eulàlia, en el qual destacà ràpidament. A les eleccions municipals del 14 de gener de 1934 fou l'única dona que formà part de la candidatura d'Esquerra esdevenint la primera regidora de la història de l'Hospitalet.

Acabada la Guerra Civil, va ser empresonada per la seva militància política. Va passar tres anys a la presó de les Corts, mentre esperava el judici, tot i que més tard va ser absolta sense càrrecs. Però tan bon punt en va sortir amb la llibertat condicional, li fou prohibit treballar fins al 1943, any en què es reincorporà a la indústria tèxtil del Poble Nou, ara denominada Medir SA. Tot i així, es té constància que, almenys, fins al desembre de 1948 havia de presentar-se mensualment a la Junta Local de Libertat Vigilada i que, fins al final dels anys seixanta, se la continuava controlant mitjançant visites periòdiques al seu domicili.

El 1956 es jubilà, a l'edat de 60 anys.

L'única activitat social en què participà després de la guerra fou la que desenvolupà al Casal dels Avis de Santa Eulàlia.

Va morir al seu domicili del carrer Pareto, al barri de Santa Eulàlia.

El 2006 l'Ajuntament de l'Hospitalet va acordar dedicar-li un carrer al seu barri de Santa Eulàlia. 🌸

CDMH

Montserrat Martínez i Ventura

Impulsora de l'Aliança Nacional de la Dona Jove (ANDJ), de la qual en proposà el nom, representà les JEREC i en fou la presidenta.

Defensà la catalanitat de l'ANDJ enfront d'algunes militants de la JSUC, així com la seva independència orgànica i d'acció davant de la Unión de Muchachas Españolas, arribades amb el Govern republicà a Barcelona a finals del 1937.

La seva tasca, al capdavant de l'ANDJ va consistir en intentar involucrar en la política activa antifeixista als milers de noies catalanes que restaven apolítiques, alhora que impulsà i dirigí les tasques d'ajut moral i material als soldats republicans del front.

Fou redactora de la revista *Compagnya*.

El 10 d'octubre de 1937 fou escollida membre del Secretariat de les JEREC.

El setembre de 1938 es constituí el Secretariat General Femení de les JEREC i en fou escollida secretària d'Acció Femenina.

Montserrat Martínez fou, conjuntament amb Llum Valls, la líder femenina més destacada de les JEREC durant tot el període de la Guerra Civil.

En el Congrés Nacional de les JEREC celebrat el 29 de juliol de 1945 a l'exili francès, a Montalban, fou escollida membre del Comitè Executiu. 🌸

Anna Maria Martínez-Sagi

* Barcelona, 16 de febrer de 1907

† Santpedor, 2 de gener de 2000

Poetessa, novel·lista, periodista i esportista.

Va néixer en el si d'una família benestant empresària del sector del tèxtil.

Com a periodista, treballà al servei de premsa de l'Ajuntament de Barcelona i col·laborà a *Crónica*, *La Noche* — amb una pàgina dedicada a la dona —, *La Rambla* i com a corresponsal durant la Guerra Civil del diari colombià *El Tiempo*.

El maig de 1932 fou una de les impulsores del Front Únic Femení Esquerrista, com a signant de les seves bases publicades a *L'Opinió*.

En el camp de l'esport va practicar la natació en tots els seus estils, l'esquí, el rem, el tennis i el tir de javelina —la seva especialitat. Va aconseguir, també, arribar a ser campiona de disc i de natació. Alhora, va ser promotora activa del Club Femení i d'Esports, del qual va ser secretària de la Comissió de Cultura. Aquesta entitat, fundada el 1928, prengué rellevància per l'important clima europeu d'exaltació de l'esport, i impulsà la propagació de les doctrines feministes. Sota el lema «Feminitat, Esport, Cultura» el Club Femení i d'Esports va promoure la incorporació de la dona obrera i de la classe mitjana baixa a activitats

que fins aquell moment li havien estat vedades. En el Club, creat a iniciativa de Teresa Torrens, Anna Maria Martínez-Sagi ja es trobava en el grup impulsor. El 1934, Josep Sunyol va designar una candidatura de consens al Futbol Club Barcelona en què figurava Anna Maria Martínez-Sagi, que esdevingué així la primera dona que exercí un càrrec de responsabilitat en un equip de futbol.

D'altra banda, la seva obra poètica fou molt important. Cal destacar llibres de poemes *Caminos* (1929), *Inquietud* (1932), *Laberinto de presencias* (1969), i *Antología poética*, que reunia vuit poemaris de diferents èpoques: *Canciones de la isla* (1932-1936), *País de la ausencia* (1938-1940), *Amor perdido* (1933-1968), *Jalones entre la niebla* (1940-1967), *Los motivos del mar* (1945-1955) i *Visiones y sortilegios* (1945-1960). En aquesta antologia, a més de les referències cronològiques, després de cada poema trobem una referència sobre el lloc on va ser escrit —Espanya, França, EUA, Suècia, Grècia, Itàlia, Bèlgica i Lapònia—, com si volgués escriure una crònica poètica de l'exili.

Acabada la Guerra Civil, es va exiliar a París. En el moment de la invasió dels nazis a França, va haver de marxar

a Chartes, on va contactar amb un grup de la Resistència Francesa. El juny de 1942 aquest grup es va dissoldre, i ella va tornar a París.

El 1947 va anar a Cannes, on, més tard, el 1951 va néixer la seva única filla que tant havia desitjat, la Patrícia. Però, malauradament, va morir als sis anys d'un atac de meningitis. I davant aquesta desolació, va decidir recórrer el món sencer. Va viure també als EUA, on treballà més de 15 anys com a professora d'idiomes a la Universitat d'Illinois, fins al moment de la seva jubilació. Finalment, el 1975 tornà a Catalunya, visquent primer entre Barcelona i Mallorca. Posteriorment s'instal·là primer a Moià i després a Santpedor, on va morir. 🌸

Pietat Mascorda i Vives

* La Bisbal d'Empordà, 27 de setembre de 1914

Mestra.

Va estar afiliada al Centre d'Esquerra Estat Català del districte segon de Barcelona. Va ser una important defensora del dret al sufragi de la dona i de la intervenció de la dona en la política.

A la fi de la Guerra Civil s'exilià a Mèxic amb el seu marit Luís Castañón Roch.

Encarnació Miquel i Girbau

* Barcelona, 26 d'abril de 1907

† Barcelona, 27 de maig de 1978

Esriptora i propagandista.

Va iniciar la seva activitat política a Acció Catalana, partit que després de la reunificació amb Acció Republicana de Catalunya, es va presentar a les eleccions municipals de 1931 amb el nom de Partit Catalanista Republicà. Els mals resultats obtinguts, quedant fora de l'Ajuntament de Barcelona, posaven en entredit el projecte del partit. Així, es va anar produint un progressiu acostament dels sectors més progressistes cap Esquerra. En aquest sentit, Encarnació Miquel ja va demanar el vot pel partit de Francesc Macià i Lluís Companys a les eleccions al Parlament de Catalunya de la tardor de 1932, les primeres un cop aprovat l'Estatut de Núria, amb un article publicat a *La Humanitat* titulat «Dreta o Esquerra. Dones, les eleccions s'acosten...».

A Acció Catalana ja destacava com a propagandista, una tasca que mantingué en el si de la Secció Femenina d'Esquerra Republicana de Catalunya. En aquest àmbit, cal destacar els articles d'opinió publicats a *La Humanitat* i *Companya*. Va ser una de les entrevistades per *La Humanitat* el febrer de 1933 en el marc d'una enquesta per copsar l'opinió de les dones sobre el sufragi femení.

De formació, secretària administrativa, professionalment va col·laborar amb premsa, sobretot a les pàgines de cultura de *La Rambla*. A finals de 1932, va obtenir una plaça d'escriptura a l'Ajuntament de Barcelona, una tasca que va complementar amb la feina de traductora. Cal destacar la traducció d'*Ariana. Una noia russa*, de Claude Anet —pseudònim de l'escriptor suís nacionalitzat francès, Jean Schopfer—, un llibre que suscità certa polèmica en el recurrent debat entre l'art i la moral.

L'agost de 1936, ja en plena Guerra Civil, es va adherir a la recent creada Agrupació d'Escriptors Catalans, entitat que aglutinava bona part dels intel·lectuals fidels a la República que tenia l'encàrrec de la Generalitat d'organitzar el sector editorial.

Després del conflicte es va exiliar a Cuba, instal·lant-se a l'Havana. El mateix 1939 es casà amb el periodista i exregidor a l'Ajuntament de Barcelona Vicenç Bernades. El 1940 va néixer el seu primer i únic fill, Jordi.

Durant els anys d'exili es va dedicar al negoci de la compra-venda immobiliària, alhora que va mantenir el lligam amb la comunitat catalana a Cuba freqüentant

el Casal Català de l'Havana. En aquest sentit, va ser, conjuntament amb Carles Gubern i Josep Pineda i Fargas, una de les mantenidores dels Jocs Florals de la Llengua Catalana a l'exili que es van celebrar a la capital cubana el 1944.

El 1957 va retornar a Barcelona amb la seva família. Durant la dècada de 1960 va col·laborar amb la tasca periodística de Bernades i va publicar algun article sota pseudònim a *El Noticiero Universal*.

Va morir als 71 anys d'una aturada cardiorespiratòria i neoplasia. 🌸

AFB

Núria Montserrat i Oromí

Propagandista.

El 1932 era presidenta de la secció femenina de «La Falç», entitat fundada el 1920 per Josep Tarradellas com a Jovenut Nacionalista La Falç i adherida a Esquerra des de la seva fundació.

Va signar les «Bases per a la Constitució d'un Front Únic Femení Esquerrista», i va formar-ne part del seu Comitè Central com a tesorera.

Membre del Lyceum Club, del qual en fou tesorera.

Va integrar el Comitè Executiu de la Diada Femenina d'Esquerra, el març de 1933. I en el 1r Congrés Nacional Ordinari, el febrer de 1932, va formar part de la Ponència de Justícia. A més, va ésser col·laboradora de la publicació periòdica *Foment de Reus*.

Casada amb Eduard Castells i Roca, de qui es divorcià el 1934. 🌸

Anna Murià i Romaní

* Barcelona, 26 d'abril de 1904

† Terrassa, 27 de setembre de 2002

AHCT

Escriptora.

Filla del periodista Magí Murià i Torner i germana de Josep Maria Murià i Romaní. Va rebre el primer ensenyament a l'escola francesa de les religioses de les Dames Negres. Va estudiar comerç, comptabilitat i anglès a l'Institut de Cultura i Biblioteca Popular de la Dona (1918-24) i va fer uns cursos nocturns a l'Ateneu Enciclopèdic Popular (1932-36). El 1921 va començar a treballar com a secretària en diverses empreses i institucions.

Força activa políticament, va militar a Acció Catalana, des d'on, el 1930, participà en les campanyes per l'alliberament dels implicats en el Complot de Garraf. El mateix any, a instàncies d'Anna Maria Martínez-Sagi, va ser escollida secretària del Club Femení i d'Esports.

El 1932 s'afilià a Esquerra col·laborant en la recollida de signatures a favor de l'aprovació de l'Estatut de Núria. El maig del mateix any va signar les Bases per a la Constitució d'un Front Únic Femení Esquerrista, formant part del seu Comitè Central amb el càrrec de vicepresidenta segona.

Durant la campanya de les eleccions del novembre de 1933, va participar com

a oradora en catorze mítings, essent el més important el míting electoral femení organitzat per la Secció Femenina d'Esquerra el 13 d'octubre al Coliseu Pompeia de Barcelona.

El 13 de gener de 1934 va signar «Un manifest a les dones catalanes», en el qual les dones d'Esquerra, del Partit Radical Federal Democràtic, d'Acció Catalana, de la Unió Socialista de Catalunya i del Partit Republicà Radical Socialista Català feien una crida a totes les ciutadanes catalanes perquè es pronunciessin a favor de l'opció republicana i en contra de les opcions de dretes i monàrquiques a les eleccions municipals de l'endemà.

Després dels Fets del Sis d'Octubre de 1934 participà en les campanyes per l'alliberament dels empresonats.

El 1936 va ingressar a Estat Català en el moment d'ésser refundat, organització de la qual va ser elegida membre del Comitè Central el 1938.

Des del 1934 treballà com a auxiliar a les Oficines del Servei d'Extensió d'Ensenyament Tècnic de la Generalitat.

Durant la Guerra Civil fou nomenada secretària de la Institució de les Lletres Catalanes; ahora que col·laborà a

publicacions com *Companya*, *La Rambla*, *La Nau*, *Meridià*, *Diari de Catalunya* —òrgan d'Estat Català, del qual arribà a ser-ne directora— i *Diari de Barcelona*. El novembre de 1937 fou elegida vocal del Comitè Executiu de la Unió de Dones de Catalunya. Amb altres escriptors, fundà el Grup Sindical d'Escriptors Catalans del Sindicat d'Arts Gràfiques de la CNT.

La seva aparició pública en el camp de les lletres va ser el 1925, amb la col·laboració a la revista *La Dona Catalana*.

Inicià la carrera com a escriptora amb la novel·la *Joana Mas* (1933). Després va publicar dos opuscles, *La revolució moral* (1934) i *El 6 d'octubre i el 19 de juliol* (1937), que reflecteixen el seu compromís cívic i polític. Durant la Guerra Civil encara va donar a conèixer una altra novel·la, *La peixera* (1938).

A la fi de la guerra s'exilià amb la seva família a França, a Tolosa de Llenguadoc i Roissy-en-Brie, on conegué el que seria el seu company sentimental la resta de la seva vida, el poeta Agustí Bartra, amb qui tingueren dos fills. El 1941, després de viatjar per Cuba i la República Dominicana, s'establiren a Mèxic, on treballà com a traductora d'anglès i de francès al castellà, i on col·laborà en les revistes

Catalunya, *Germanor*, *Lletres*, *La Nostra Revista* i *Pont Blau*. Tanmateix, durant aquests trenta anys de confinament només va poder publicar els relats *Via de l'est* (1946) i *El nen blanc i el nen negre* (1947), juntament amb la seva obra més reconeguda, *Crònica de la vida d'Agustí Bartra* (1967, ampliada el 1980 i el 1990).

El 1954, a l'edició dels Jocs Florals de la Llengua Catalana a l'exili celebrats a São Paulo, va guanyar el Premi Manuel Rocamora amb *Els nou barons de la fama*.

Quan retornà a Catalunya, el gener de 1970, va treure a llum una bona part de la seva producció: l'assaig *L'obra de Bartra* (1975), els llibres per a infants *El meravellós viatge de Nico Huehuetl a través de Mèxic* (1974), *A Becerola fan ballades* (1978), *Pinya de contes* (1980) i *Les aventures d'una pota de ruc i altres contes* (2001), els reculls de narracions *El país de les fonts* (1978) i *El llibre d'Eli* (1982) i les novel·les *Res no és veritat*, *Alicia* (1984) i *Aquest serà el principi* (1986), a més de les *Cartes a l'Anna Murià de Mercè Rodoreda* (1985).

Va exercir de nou el periodisme en revistes i diaris com *Cavall Fort*, *Tretzevents*, *Serra d'Or*, *Oriflama*, *La Vanguardia*, *Avui...*

Avui...

Instal·lada a Terrassa des del 1971, hi visqué la resta de la seva vida, col·laborant des de la dècada del 1990 amb una secció fixa als diaris locals *L'Actualitat* i *El 9 Nou*. També col·laborà al suplement *La Jornada Semanal* —del diari mexicà *La Jornada*— dirigit pel seu fill, l'antropòleg Roger Bartra.

Durant la seva carrera com a escriptora va rebre diferents premis: va guanyar la Copa Artística, el Premi de Prosa als Jocs Florals de la Llengua Catalana celebrats a Mèxic el 1942; el 1973 el Premi de narració de Cassà de la Selva, pel conte *La finestra de gel*; i el Premi Josep Maria Folch i Torres per la novel·la *El meravellós viatge de Nico Huehuetl a través de Mèxic*; i el 1978, el Premi Recull per la narració *Conversa ran del mur gris*.

El 1990 va rebre la Creu de Sant Jordi i el 1999 va cedir l'arxiu del seu marit a la ciutat de Terrassa. Va ser sòcia d'honor de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana.

L'any que va morir van sortir editats *Quatre contes d'exili* (2002) i, pòstumament, *Reflexions de la vellesa* (2003). 🌸

Maria Lluïsa Queralt i Carbó

MERLETTI · IEFC

Va ser tresorera del Comitè Executiu de la Unió de Dones de Catalunya i directora del Casal de Vells «Ferrer i Guàrdia».

Va estar afiliada a Esquerra i militava al Casal d'Esquerra Francesc Macià, en el qual, el 1937, va presidir la comissió d'assistència social i el 1938 fou la delegada de Política de la Secció Femenina.

Al 1r Congrés Nacional Ordinari d'Esquerra va formar part de la ponència de Sanitat. 🌸

Fidela Renom i Soler

* Sabadell, 18 de gener de 1891

† Barcelona, 11 de setembre de 1987

Pedagoga i política.

Filla de Manuel Renom i de Dolors Soler, va nèixer al carrer d'Horta Novella.

Es casà amb Joan Romeu i Ribas amb qui tingueren tres fills: Joan, Mateu i Enric. El seu fill gran va morir com a oficial republicà a la Sierra Trapera el gener de 1939. El seu fill petit va morir fent el servei militar amb les tropes franquistes a la Vall d'Aran.

Estudià a la Institución Libre de Enseñanza de Sabadell.

De molt jove havia ingressat en el Centre d'Estudis Psicològics, en el qual es va convertir en promotora destacada organitzant actes i conferències. Formava part també de la societat d'actes civils L'Emancipació, dedicada especialment als enterraments civils.

Formà part de la candidatura del Centre Republicà Federal —liderada per Esquerra— a les eleccions municipals del 14 de gener de 1934 a Sabadell, esdevenint la primera regidora de la història de la ciutat.

Destacada defensora dels drets civils i, en especial, dels de la dona treballadora, com a regidora d'Assistència Social va fundar la Lliga Laica Femenina i va impulsar el cos d'infermeres laiques i

dues guarderies per a nens obrers, una de les quals dirigia personalment. Va reformar i modernitzar també la Clínica de Maternologia, que fins aleshores no tenia ginecòleg titulat.

A la fi de la Guerra Civil va exiliar-se a França el 1939 i no va tornar fins al 1947, instal·lant-se primer a Sabadell i després a Barcelona.

El 1961 va reprendre la seva tasca d'assistència social, amb especial atenció per la vellesa. Durant la seva estada a la Residència de les Llars Mundet va ser col·laboradora activa del periòdic trimestral *Mundet-Paradís* com a membre del consell de redacció.

El 1984 va rebre un homenatge. Tal com predicava, va ser enterrada al departament laic del Cementiri municipal de Sabadell.

La ciutat de Sabadell ha reconegut la seva trajectòria dedicant-li una plaça. 🌸

Isolina Viladot i Viñas

* Isona, 1902

† Barcelona, 25 de juliol de 1956

PÉREZ DE ROZAS · AFB

Fou fundadora del Lyceum Club, del qual fou bibliotecària (1931-1932) i secretària (1936).

Amb l'obra *Confidències* guanyà el 1931 el premi atorgat per l'Ajuntament de Barcelona en el Primer Concurs Literari Femení organitzat pel Club Femení i d'Esports.

El maig de 1932 va signar les Bases per a la Constitució d'un Front Únic Femení Esquerrista i en va formar part del seu Comitè Central.

Va col·laborar a *La Humanitat*, *L'Opinió* i *Companya*.

Casada amb Joan Sitjes i Castells, de qui enviudà el 14 d'agost de 1934. 🌸

Nativitat Yarza i Planas

* Valladolid, 24 de desembre de 1874

† Tolosa de Llenguadoc, 16 de febrer de 1960

Mestra i política.

Filla de Manuel Yarza Lavilla, originari de Brea de Aragón i de Lorenza Planas Ramis, nascuda a Huarte (Navarra). El matrimoni va tenir tres fills: Bernarda, Nativitat i Mariano. El pare treballava de sabater per a l'exèrcit i quan feia pocs mesos que havia nascut la Nativitat, es va haver de traslladar amb tota la família a la plaça militar de Saragossa. El 1876, quatre anys més tard, es desplaçaven tots a Barcelona.

Del 1904 al 1905 cursà estudis de mestra a Osca, i el 1906 començà a exercir com a tal a Santa Margarida de Montbui, Pontons, Vilada, Malla, Saderra (Oris), Vilanova del Camí, Igualada, Ganceda, Cabrera de Mataró, Candanos i finalment, el juny de 1930, va ser nomenada mestra en propietat de l'escola de Bellprat.

El 1931, amb l'arribada de la República va constituir a Barcelona, l'Associació Femenina Republicana Victoria Kent, conjuntament amb Irene González Barrio, Julia Balagué Cases, Magdalena Alabart Belart, Josefa Ferrer i Vallès, Francesca Quelart i Ferrer, Teresa Sabadell i Isabel Jornet.

Vinculada als radicalsocialistes, fou

una destacada propagandista i membre de la Junta Directiva del Centre Radical Socialista del Districte IX de Barcelona. El 1933 fou oradora dels actes d'homenatge a Benito Pérez Galdós i al seixantè aniversari de la proclamació de la Primera República. També va participar activament en la instauració del Centre Radicalsocialista de Bellprat. El juliol de 1933 fou elegida vicesecretària de la Junta General Constituent de l'Institut Laic Benèfic de Catalunya.

Després del mals resultats dels radicalsocialistes en les eleccions generals del novembre de 1933, abandonà el partit de Marcel·lí Domingo per encapçalar, poc després, la candidatura d'Esquerra Republicana de Catalunya a Bellprat a les eleccions municipals de gener de 1934, esdevenint alcaldesa, la primera de la història de Catalunya escollida democràticament.

El 12 de febrer fou distingida amb una recepció al Palau de la Generalitat per part del president Lluís Companys. També participà en la Diada dels Ajuntaments d'Esquerra que tingué lloc el 11 de març de 1934, ocupant un lloc a la taula de la presidència al costat de Lluís Companys, Joan Casanovas, president del

Parlament, els consellers Ventura Gasol i Martí Barrera i els caps dels grups parlamentaris al Parlament, Josep Mesres i al Congrés, Amadeu Aragay.

Amb motiu de la discussió de la Llei de Contractes de Conreu, va participar com oradora en sengles mítings a Bellprat i a Sant Martí de Tous.

A l'estiu del 1934 ocupà la plaça de mestra a la Pobra de Claramunt, localitat on va residir fins l'inici de la Guerra Civil.

Amb l'aixecament militar del juliol de 1936, Yarza —que comptava amb seixanta-tres anys— s'allistà a la columna Del Barrio i es traslladà al front d'Aragó on realitzà tasques de proveïments per a les trinxeres, fins a la desmobilització de les dones al front de guerra.

El novembre de 1937 assistí al Primer Congrés Nacional de la Dona.

Perduda la guerra, s'exilià a França.

El 1940, la Comisión Depuradora de Magisterio la donà de baixa com a mestra.

A partir de 1953, vivint a Tolosa de Llenguadoc, va començar a rebre un ajut de l'Spanish Refugee Aid, Inc. (SRA) una entitat creada a Nova York el mateix any per la ciutadana americana Nancy MacDonald. La missió principal d'aquesta or-

ganització, que va arribar a tenir quatre oficines a França, consistia en l'«adopció» de refugiats que vivien en molt males condicions i oferir-los ajut econòmic (sovint una retribució periòdica) o material (roba, sabates, aliments...) a través d'una persona o família americana que «adoptava» i establia una relació personal amb la persona adoptada.

Per la documentació del SRA sabem que va viure en condicions molt dures i penoses, treballant a l'exili com a planxadora, però la seva edat —havia complert 80 anys— ja no li permetia continuar fent aquest pesat treball.

Continuà rebent l'ajut econòmic i material del SRA fins l'entrada a l'Hospital Purpan de Tolosa de Llenguadoc, on ingressà l'agost de 1959 per una caiguda quan pujava a l'autobús. El seu estat empitjorà ràpidament, morint pocs mesos després a l'Hospital de La Grave.

El 2 de novembre de 2007 l'Ajuntament de Bellprat homenatjà la seva figura col·locant una placa a la façana de l'Ajuntament i antiga escola de la població, recordant el fet que fou la primera alcaldessa de Catalunya. 🌸

LLIBERTAT

PERIÒDIC DE LES ESQUERRES REPUBLICANES DE L'HOSPITALET

BUTLLETÍ

ESQUERRA REPUBLICANA DE CATALUNYA
(FEDERACIÓ DE BARCELONA-CIUTAT)

L'OPINIÓ

L'AUTONOM

DIARI D'ESQUERRA

FORTITUD

PORTANTVEU D'ESQUERRA REPUBLICANA

Abril.

SETMANARI NACIONALISTA D'ESQUERRA

Formal

L'ACCIÓ

DIARI D'ESQUERRA REPUBLICANA

la rambla

(esport i ciutadania)

la h

foment

Diari portantveu de l'Esquerra Republicana de Catalunya a les comarques tarragonines

ISTA
RRA

Textos

umanitat

1932

Cartell de propaganda de *L'Opinió*, amb la imatge d'una noia, que aconseguí un accésit en el concurs de cartells organitzat per aquest diari d'Esquerra, l'octubre de 1932.

ORIOL DE MARTÍ I JOAN ARTIGUES

Les dones d'Esquerra en els seus textos

Amb la següent selecció de textos pretenem oferir una visió prou àmplia del que foren les principals preocupacions i temàtiques tractades per les dones d'Esquerra en les seves col·laboracions periodístiques.

L'aconseguir el dret del sufragi femení a l'Estat espanyol va ser una de les reformes democràtiques i progressistes que va portar a terme la República mitjançant la seva Constitució. Però les afiliades a Esquerra van fer de seguida reivindicació d'aquest dret en el plebiscit de l'Estatut d'autonomia en un moment que encara no el podien exercir per no tenir reconegut el dret a vot ni estar elaborat el cens electoral femení. Aquest és el sentit dels articles de Maria Teresa Gibert (1) i d'Isolina Viladot (2).

En aquest mateix sentit, la Secció Femenina d'Esquerra va publicar una nota sobre el vot femení, el maig de 1932, en la qual opinava que, solament per aquest enfrontament electoral —el plebiscit de l'Estatut d'autonomia—, i perquè el cens electoral femení no estava encara elaborat, les dones catalanes havien d'ajornar l'exercici del sufragi per a unes noves eleccions. I Maria Dolors Bargalló en el seu article «El sufragi femení» (3) exposa-

va la posició d'Esquerra respecte al problema de l'emissió del vot femení en les eleccions al Parlament de Catalunya.

Durant el 1931, a més a més de la problemàtica del sufragi femení, Esquerra es plantejava també el de la intervenció de la dona en la vida política. Aquest és el sentit de l'article de Maria Teresa Gibert, «Política femenina» (4), i a més en un altre intitulat «La nostra posició és a l'esquerra» (5), explicava com entenia el feminisme i el conseqüent esquerrisme polític que això comportava.

Durant el període pre-republicà i fins el febrer de 1932, Rosa Maria Arquimbau escrivia una columna periòdica a *La Rambla* titulada «Film & soda» i dins d'aquesta columna, ara s'ha assenyalat l'article «Constitució» (6). Escrivia també en aquest periòdic i en aquest moment al marge d'aquesta columna, Anna Maria Martínez-Sagi, entre d'altres, i en el seu article «A una senyora de l'aristocràcia madrilenya» (7) definia el que havia de ser una dona esquerrana, demòcrata i feminista, i en l'altre «Carta oberta a Pere Miàlet» (8) es pronunciava a favor de que la dona fes esport.

Amb la publicació a *La Humanitat* de la nota «La reglamentació de les Sec-

ABRIL 1933

Barcelona

Francesc Macià durant l'acte d'inauguració de la secció femenina del Centre d'Esquerra Republicana de Catalunya del Districte IV, situat al carrer Provença.

AUTOR DESCONEGUT · ANC/FFM

cions femenines d'Esquerra Republicana de Catalunya» —el maig de 1932—, les afiliades a Esquerra quedaven estructurades en el si del partit en les seccions femenines. I l'article de Rosa Maria Arquimbau, «Seccions Femenines?» (9), argumenta que l'estructuració d'aquestes és un primer pas cap a una estructuració de la militància amb igualtat de drets amb els homes. Mentre que Maria Teresa Gibert, en l'article «Indisciplines, no!!!» (10) argumenta en contra de la formació de seccions femenines.

El 10 de gener de 1933 apareix a *La Humanitat* la «Pàgina de la dona» com un esforç d'aquestes afiliades de crear una pàgina que fos portantveu del seu pensament polític i social i que reflectís tota aquella tasca que portaven a terme. Aquest diari afirmava que hi donarien cabuda a les col·laboracions que espontàniament hi arribessin, sempre que s'hi propugnessin reivindicacions i iniciatives

que s'adiguessin a la particular significació esquerrana i de militants d'Esquerra.

Maria Teresa Gibert, en començar aquesta «Pàgina de la dona» publicà l'article «Què volem fer?» (11) en el que justificava els objectius a aconseguir en aquesta secció del diari que eren treballar per les reivindicacions femenines i donar una orientació política al moviment femení.

I en l'article «La dona, militant polític» (12) plantejava la important tasca que havien de portar les dones afiliades a un partit polític i les afiliades a Esquerra concretament.

El febrer de 1933, Antònia Abelló, militant del Foment Nacionalista Republicà de Reus, en «Llegim, dones reusenques» (13) argumentava la necessitat de la lectura per a la dona i d'exigir una qualitat a dita lectura. I en aquestes mateixes dates, Berta-Maria Segretti en el seu article «*El Patufet* al servei de la reacció» (14)

21 MAIG 1936

Barcelona. Palau de la Generalitat

Visita del grup femení d'Esquerra de Sallent al president Lluís Companys.

J. DOMÍNGUEZ · ANC/FLC

explicava com aquesta revista, després de la proclamació de la República atacava sistemàticament aquest règim, és sent la única publicació en català que havia caigut en mans de les dretes.

En les eleccions legislatives del 19 de novembre de 1933, va ser la primera vegada que la dona va poder exercir el dret de vot. En el si d'Esquerra no es tenia l'opinió generalitzada de que el vot de la dona pogués ser un vot esquerrà degut a les influències socials que podien tenir aquestes ciutadanes: el germà, el marit o el confessor, tal com es va reflexar en el 1r Congrés Nacional ordinari. Així l'article de Josefa Bofarull de Casamiquela (15) argumentava que la dona havia de votar i havia de donar el vot a Esquerra i el de Núria Montserrat Oromí (16), deia que un partit com Esquerra que en els seus principis bàsics reconeixia el vot de la dona, era per fer-ho realitat quan arribava al poder. I Justa Goicoechea en

«Veus femenines» (17) explicava com les dones de dretes compraven el vot de les dones humils i que les dones d'Esquerra no es valdrien d'aquesta pràctica i sabrien complir el seu deure electoral.

A mitjans de 1934, Aurora Bertrana en «La prostitució organitzada» (18) explicava que s'havia començat una campanya contra la prostitució i s'havia adreçat al govern de Catalunya, però el que s'hauria de fer era un plebiscit entre aquestes dones perquè el seu modus de viure alternatiu no era fàcil. I continuava la seva argumentació en «La prostitució lliure» (19) definint-la com aquella que s'exercia de manera ocasional i analitzant el problema en base l'educació sexual i la seva organització com a qualsevol organització proletària. Lola de Can Palet —de la qual no se sap a quin cognom correspon— va publicar durant tot el període de la segona República diversos articles en el periòdic *L'Acció* de Terrassa, i s'ha reproduït aquí

«El divorci és immoral?» (20) en el qual justificava l'existència d'una llei de divorci.

Després dels fets del Sis d'Octubre de 1934, Catalunya va entrar en una etapa d'interinitat política caracteritzada per la suspensió de l'Estatut de Catalunya i una repressió política generalitzada a tot l'Estat. En aquest moment l'article de Justa Goicoechea (21) es dirigia a les dones d'Esquerra per saber el que havien de fer enfront de les famílies desestructurades degut als presos polítics.

En convocar-se les eleccions legislatives de 16 de febrer de 1936, en el si d'Esquerra ja no es tenia reticències al voltant del vot de la dona i aquesta va ser tractada com qualsevol elector i els publicistes del partit demanaven que aquest vot femení fos republicà, i així ho va fer Maria Pi de Folch (22) que demana el vot de les dones pel Front d'Esqueres de Catalunya. I Reis Bertral en «Moments de lluita» (23) afirmava que el 16

de febrer s'havia de decidir el triomf de les dretes o de les esquerres i que el ciutadà esquerrà s'havia de prevenir contra les tàctiques emprades per les dretes.

Després de l'aixecament militar del 19 de juliol de 1936, i amb l'inici de la Guerra Civil, s'ha de remarcar l'article de Rosa Segarra «Ajut Català i els moments que vivim» (24) explicant el que era l'organització d'Ajut Català i la tasca que havia de portar a terme en temps de guerra.

Durant la Guerra Civil, Montserrat Martínez presidenta de l'Aliança Nacional de la Dona Jove, explicava el paper d'aquesta organització (25). I Angelina Compte, des de Girona, apel·la en el seu article (26) a la mobilització de les dones a la rereguarda mentre els homes han d'estar al front.

I Llum Valls que era una dirigent femenina de les JEREC, va publicar l'article «A una dona de l'altre costat» (27), que era una reflexió adreçada a una dona feixista i «Joventuts femenines» (28) que

27 DESEMBRE 1936

Barcelona. Palau de Belles Arts

Josep Tarradellas, Lluís Companys, Jaume Aiguader, Carles Pi i Sunyer, Pere Coromines i Antoni Maria Sbert, oradors a l'acte organitzat per Esquerra en homenatge a Francesc Macià pel tercer aniversari de la seva mort. En primer terme, dues membres de les milícies femenines d'Esquerra.

MERLETTI · AGA

Circa 1937
Barcelona

Dones del Casal d'Esquerra Francesc
Macià desfilant en una manifestació
celebrada durant la Guerra Civil

AGUSTÍ CENTELLES · CDMH

era una reflexió sobre la tasca que havien de realitzar les joventuts femenines en aquest moment.

I Antònia Abelló en «Els nostres homes» (29), conscient de la tasca que porten els homes al front demana a les dones que s'involucrin en el treball per la guerra des de la rereguarda.

I en «Els nostres internacionals» (30) argumentava que aquests brigadistes, que acabaven de marxar per ordre del Govern de la República, cadascun d'ells tenia la seva pàtria però eren també ciutadans de la República per haver-se agermanat amb aquesta causa. ✂

1 A una senyora de l'aristocràcia madrilenya

Anna Maria Martínez-Sagi

La Rambla, 25 de maig de 1931

Senyora: He llegit la vostra lletra, la lletra furiosa que heveu escrit en un moment d'exaltació. Jo us aconsello que d'ara en endavant penseu i mediteu fredament les coses abans d'emprar cap actitud, sobretot, si aquesta és com ara la vostra envers jo: francament injusta i totalment equivocada. Us evitarà molts errors, i en sofriran menys els vostres nervis. Calma, senyora, calma. Estem en el temps de la pressa i la velocitat, és cert, però no és menys cert també, que avui els fets i les paraules tenen —sobretot en política— un alt i gran valor, essent doblement lamentable, d'interpretar-los malament i falsejar-los com vós ho heveu fet.

En l'article que al·ludiu i que ha exasperat la vostra irritabilitat, jo no deia que «totes» les senyores de l'alta societat fossin de Juntas Protectores i de «Roperos», i organitzessin tòmbols i vetllades benèfiques, i fessin caritat per pura «pose», per quedar bé i no fer el ridícul davant d'altres amigues més acabadalades. Si jo hagués dit això, a hores d'ara estaria malalta de penediment, i la consciència em turmentaria de debò. I ja ho veieu: estic molt bona i tranquil·la, per ara.

Jo no he dit ni diré mai que «totes» les senyores de l'aristocràcia siguin així d'estúpides, perquè forçosament hi ha d'haver dignes excepcions. Només això ens faltaria! Vós, segons m'assegureu rotundament, en sou una. Ho celebro, creieu que n'estic satisfeta de debò. Però jo, senyora, ni en les meves manifestacions ni en els meus actes, no acostumo a tornar a enrera; per tant, avui, com l'altre dia, torno a repetir amb el mateix convenciment i la mateixa fermesa, que «la majoria» de les susdites senyores, tenen un altruisme de comèdia de Muñoz Seca i uns sentiments generosos i caritatius absolutament falsos, hipòcrites, de «doblé».

Un bon nombre d'elles, es desprenien d'unes quantes pessetes al mes, perquè feia bonic i elegant i aristocràtic poder beneficiar un hospital o un asil, dels quals era presidenta l'ex-reina Victòria. Era una caritat-oficial distingida i poc modesta, que no donava altre mal de cap que el de distreure unes pessetes, i en canvi, proporcionava una amistat amb grans dames, i fins la probabilitat d'unes paraules amb donya Victòria. De més a més, hi havia la gran vanaglòria, l'honor altíssim, de poder sortir retratada a Prensa Gràfica, al costat mateix de l'ex-reina, frec a frec d'ella, com aquell qui fos una vella i íntima amiga. Compteu quina alegria! Davant d'aquestes satisfaccions úniques, donaven per molt ben emprades les pessetes per a beneficiència. Però —oh desil·lusió— ve un dia en què tot acaba, en què fatalment, tots els afanys de grandeses i de luxe i d'ostentació, queden reduïts al que són: estúpida, supèrflua, inútil vanitat, ambició execrable, d'esperits servils i mesquins; i succeeix que donya Victòria ja no és presidenta de cap institució, ni és a Espanya, ni és reina. Adéu honors i grandeses i... retrats! Ara, naturalment, ja no és «chic» ni és elegant, ni té cap objecte el socórrer el prois-

me. I sota aquest punt de vista admirable, es desempalleguen del seu fingit i dels bons sentiments com a inservibles en els moments presents, i supprimeixen en absolut tots els donatius. Magnífic! Aquestes dames són generoses i caritatives mentre hi ha monarquia. Quan aquesta desapareix, que els malalts dels asils i els hospitals es facin repicar!

Senyora meva: crec que vós sabeu tan bé com jo, que aquests fets indignes i reprobables, han succeït, i potser continuen i tot. I molt abans que aquests es produïssin, seria convenient que també recordéssiu en la forma i en quines circumstàncies practicaven aquestes senyores llur caritat-oficial. Tòmboles, balls, tes, funcions teatrals als quals es concorria perquè feia fi, o perquè era divertit, o perquè donava ocasió per lluir un nou vestit i es podia ballar amb l'amic interessat; per totes aquestes bestieses, per totes, menys per l'admirable i noble fi amb què intentaven disfressar-ho. Ja veurà ara què pocs tes i tòmboles i balls organitzaran les senyores a les quals em refereixo!

Creieu, senyora, que no hi ha cap malvolença premeditada, en les meves afirmacions. No acuso sense fonament, ni per odi instintiu —com vós suposeu— a cap jerarquia. La vostra superioritat de classe, em té completament tranquil·la. En l'article que tant us va indignar, no insultava ni menyspreava a un estament social ni a persones determinades. No feia més que posar de relleu uns fets censurables, que farien la meva dignitat i els meus sentiments de persona humana i conscient. Aquests fets indignes, la meva ploma, al servei de tota causa justa i noble, els acusarà avui i demà i sempre, amb la mateixa implacable energia.

Efectivament, senyora, no us heu equivocat en això: sóc republicana i no d'aquestes d'ocasió, sinó de sempre. Però no en sóc pels motius que vós us poseu, i que haveu cregut, per manca de reflexió i de serenitat. L'alta societat, l'aristocràcia de la sang i l'aristocràcia dels diners, particularment, no m'han fet res a mi. No en tinc cap greuge personal, potser, perquè n'he viscut allunyada voluntàriament, i no m'ha passat pel cap tampoc, d'esperar-ne res a profit meu. Cap venjança signifiquen, doncs, les meves paraules, puix que un allunyament instintiu, m'ha evitat rebre'n mai cap ofensa.

Sóc republicana, sóc liberal i sóc demòcrata, per humanisme, per civilitat... i per decència. Confio i crec en els homes liberals, perquè del despotisme, del feudalisme i de l'opressió, no en puc esperar l'era de justícia, l'exemplaritat civil, el ressorgiment polític moral i social que desitjo amb tot el meu fervor per a Espanya: per l'Espanya digna, noble i europea. Sóc republicana, per afany de justícia i civilitat, de la justícia i civilitat perseguides, vexades i escarnides durant la monarquia i les dictadures, enemigues aferrissades de la Llei i dels Drets de l'Home. I sóc encara republicana, per feminisme, pel feminisme ben entès, sense extravagàncies i extremismes ridículs, pel feminisme que sap a bastament el que

pot demanar, i el que té dret a exigir. Sóc republicana, senyora, per tots aquests motius i per molts d'altres encara, però no per la mesquina intenció i el baix interès que m'haveu suposat, sota els efectes de la vostra estúpida irritabilitat.

No esmeno, doncs, cap paraula, ni rectifico cap concepte del meu article. Al contrari: hi insisteixo encara amb més energia i amb més convicció.

¿Seria molt demanar, que fóssiu vós la que rectificàssiu ben aviat?

Us saluda amb tots els respectes,

2 La dona catalana i l'Estatut

Maria Teresa Gibert

L'Opinió, 18 de juny de 1931

Hem llegit el plany d'una dona. Hi hem vist tota la tragèdia d'un sentiment i d'un ideal alhora, en aquest plany. El nostre cor ha sentit la mateixa ferida, i com aquella dona també hem sentit la punyida forta de la incomprensió.

Voldríem saber fer una apologia del sentiment de la dona catalana i en aquest intent posaríem tota la nostra voluntat, perquè el sentiment de la nostra dona no és pas cap cosa frívola ni afeblida.

Recordem, si no, l'entusiasme que l'abranda sempre que cal posar com una bandera de comprensió el seu esperit o la seva presència. La nostra dona mai no ha mancat a cap crida, mai no ha deixat d'aportar l'humilíssim gra de sorra de la seva voluntat. I és que la nostra dona, arrecerada a la llar o a les tasques quotidianes de l'obrador, la fàbrica, el taller o el despatx on treballa, sempre té el cor obert a totes les sensacions de la vida en el seu esperit reblert de catalanitat, de sentiment patri; sentiment que ningú no li pot robar ni reduir, perquè és una cosa imponderable, que gairebé ni li pertany de tan subtil com és.

Aquesta dona ha fet oir-nos el seu plany. Un crit que ha pres proporcions fantàstiques damunt del paper blanc del setmanari «La Rambla» i ha pres en el cor de tots els bons catalans i de les bones catalanes, de les nostres dones que, fent-se'n ressò, adrecen també els seus ulls demanant misericòrdia, una misericòrdia justificada, si es té en compte l'acte transcendental per a la vida del nostre poble.

Si els homes tenen un dret de poder donar la seva voluntat en tots els ordres de la vida, nosaltres els hi respectem; si els homes poden aixecar la seva veu ferma i autoritzada, nosaltres no volem tant, de moment, i sabrem esperar que aquesta hora ens arribi. Sabem situar-nos, sabem arrecerar-nos en el lloc que ens pertoca, i, de moment, ja que no podem fer res més; farem Pàtria ballant sardanes, cantant uns himnes o parlant a les nostres amistats de la necessitat del redreçament col·lectiu, sempre, ...menys en aquests moments històrics; sempre, mentre les coses no s'arrangin i no se'ns allunyi tant de les realitats vigents; sempre que no es tracti d'anul·lar la nostra personalitat en l'instant més gloriós i més transcendental per a la vida del nostre poble.

Creiem que la percepció dels nostres homes els haurà fet adonar d'això a què ens referim. Quan un dia, en un míting, parlava jo del «nostre» paper davant l'Estatut de Catalunya, no hi vaig poder fer més; les llàgrimes em nuaren la gorja i vaig acabar amb un «He dit» apagat, perquè la meva sensibilitat es revoltava davant la injustícia de la nostra exclusió, perquè nosaltres sentim com vosaltres, homes, la necessitat d'aportar una voluntat lliure, una voluntat deslligada de prejudicis, però plena de veritat en la Constitució del nostre poble.

Vosaltres voleu la llibertat de Catalunya, i nosaltres us volem acompanyar en aquesta justa petició de llibertat, perquè en sentim tanta necessitat com vosaltres... i potser encara més.

Si els homes que poblen la nostra terra, homes que senten la fretura d'una justa interpretació als seus anhels, siguin aragonesos, gallecs, andalusos o estremenyis, si aquests homes poden ajuntar la seva voluntat a la dels nostres homes votant el nostre Estatut com a possible reivindicador de les «seves» llibertats, ¿per què nosaltres, les dones catalanes no podem posar la nostra voluntat en aquest referèndum que significa el Sinaí de les glòries reivindicacions de Catalunya?

Jo ho demano, i ho demano als homes que estimaran en la seva justa vàlua aquest interès nostre; jo ho demano al Govern de Catalunya i al seu digníssim President, amb tot el respecte; jo ho demano a tot el poble que se'n vulgui fer ressò, com ho demana la distingida col·laboradora de «La Rambla»: «¿No podria atorgar-se el vot a la dona en aquest cas excepcional i per única vegada, per ajudar a donar la nostra voluntat en aquest plet de Catalunya?»

I al plany d'aquesta dona, senyor President, adjunto el meu plany, i us dic, que «podeu estar segur que en aquests moments solemnes la dona catalana sabrà correspondre, per orgull de la nostra raça i per les nostres futures reivindicacions femenines. 🌹»

3 L'Estatut i la Dona

Isolina Viladot

L'Opinió, 18 de juliol de 1931

El nostre optimisme a ultrança ens feia esperar que les dones serien admeses al plebiscit popular que ha d'aprovar el nostre Estatut. Quan sentíem qualche plany femení temorenc que no ens fos atorgat aquest dret, que en justícia ens pertany, gairebé ens sentíem enutjades: —Què pesades som!— pensàvem. I sentíem créixer dintre nostre el convenciment que les dones seríem cuidades, sense recel, a donar el nostre vot per Catalunya.

Malauradament no ha estat així.

Aquesta anul·lació de la voluntat femenina col·lectiva, anys enrera potser no hauria estat una mesura injusta; però ara sí que ho és. Ara que la nostra col·lectivitat femenina ha donat tantes proves de comprensió, aquesta mena de refús de les seves energies que es deturen per manifestar-se amb tota la impetuositat i tot l'entusiasme de les passions fortament sentides, és d'una injustícia aclaparadora.

Cal reconèixer que no ens neguen el dret de prendre part al plebiscit, ni per creure'ns mancades de patriotisme, ni per incapacitades. És per un obstacle purament material: no està format encara el cens electoral femení i no hi ha temps suficient per endegar-lo.

Contra aquests raonaments sembla que no hi ha apel·lació possible, però el nostre sentit no els pot admetre.

Nosaltres no som pas feministes a ultrança. En aquest cas concret, no és la negació del sufragi femení el que ens dol; és la negació de l'exercici del nostre dret de catalans el que ens fereix.

Si es tracta d'unes eleccions qualsevols, més o menys interessants, no fariem constar ni una lleu protesta; però no es tracta d'això sinó de la realització de quelcom esperat amb desfici, que durant temps ha fet bategar el nostre cor, adés amb neguit, adés amb esperança... per això ara sentim el nostre patriotisme exacerbat i volem ajuntar la nostra veu, demanant, exigint amb la dels homes que demanen i exigeixen, perquè nosaltres, les dones, formem l'altra meitat de Catalunya i tenim els mateixos drets que els homes per donar la nostra aprovació a l'Estatut manifestador de la voluntat de la Pàtria.

¿Compreneu l'alt sentiment que ens guia? ¿No és més just que les dones catalanes manifestin la seva voluntat respecte l'esdevenidor de la nostra terra, que no pas uns homes que no hi són nats, encara que no l'estimin i la respectin? Perquè, ben mirat, quin dret hi poden al·legar ells? El de viure-hi?... Un català resident a qualsevol regió d'Espanya, si aquesta fes un Estatut, tindria dret a votar-lo? Em sembla que no.

L'Estatut està tan bé, que no cal témer que hi hagi cap dona, ni de dretes ni d'esqueres, que es negui a donar-li la seva conformitat. «És l'Estatut de Catalunya sencera», certament; i perquè ho sigui del tot cal que hi hagi la conformitat femenina (...) l'honorable

president de la Generalitat i els membres de la Diputació de Catalunya que, encara que només sigui per aquesta vegada, deixin intervenir les dones en una votació, fins sembla que no fóra una cosa gaire difícil l'arrenjar-ho.

Sabem que un grup de noies es proposa recollir signatures femenines «pro-Estatut». Si hem de parlar francament, direm que no ens plau gaire aquesta mena de denominació dels sentiments; se n'ha fet tant d'abús! Ultra això, hi ha que aquesta recollida de signatures té un matís sentimental, i anònim que, encara que faci bonic no és escaient ara. Si aquestes mateixes signatures que es proposen recollir, en lloc d'ésser filles d'un espontani impuls femení fossin demanades pel Govern de la Generalitat, ja fóra una altra cosa; ja no tindria aquell matís que dèiem, sinó que, ben altrament, tindria consistència de referèndum i podria sumar-se a la votació popular de l'Estatut.

Nosaltres, doncs, demanem al venerable president de la Generalitat de Catalunya, del patriotisme del qual no podem dubtar, que si ell creu convenient l'aportació de la voluntat femenina a l'Estatut, vulgui decretar que ja que el cens electoral femení no està format, les dones que estiguin d'acord amb l'Estatut puguin estampar la seva signatura (amb anotació del domicili, i el número de la cèdula o bé alguna referència d'un document acreditatiu de la seva personalitat), a uns plecs destinats a aquest fi i que serien exposats durant uns dies, a llocs determinats de cada població, i als quals serien tramesos a la Generalitat junt amb les actes del plebiscit.

Si en un moment d'exaltació sentimental les dones de Catalunya aplegaven dues centes mil signatures, és d'esperar que en un moment de màxima exaltació patriòtica el nombre seria enormement augmentat. 🌸

4 Política femenina

Maria Teresa Gibert

L'Opinió, 20 d'agost de 1931

És quelcom difícil embrancar-nos en aquest punt de vista tant discutit com interessant.

Pot la nostra dona actuar en política?

Evidentment, no tan sols pot, sinó que deu esforçar-se per a arribar al perfeccionament que necessita tot aquell qui vol per al seu poble un millorament i un avenç. Malauradament, a casa nostra, no hi trobem encara aquell ambient indispensable per a desenvolupar el nostre esperit afanyós de nous conceptes i de modernismes aplicables a les nostres habituds.

Jo sé que hi ha un mot que sembla un pànic terrible en emprar-se. Jo sé que en intel·ligències, ja no tan allunyades dels nostres dies, en lloc de causar pànic, promou un somriure irònic ple de mala intenció, a l'ensem que ple d'incomprensió. Les dones l'avorreixen sens saber de que es tracta, els homes, no cal dir que fan la seva brometa, pocasoltat, i total perquè desconeixen en absolut el valor global d'aquest mot, que es diu «feminisme».

Ara bé; jo els demano que l'analitzin i són pocs els que li saben donar el valor que té. Hi ha qui encara vol llançar aquell tòpic de les faldilles llargues i les ulleres de carei, d'altres, «que tenim la pretensió de governar absurdament, quan no tenim ni la més petita noció d'una administració casolana...» I total, no us diuen que feminisme vol dir la política que correspon únicament i exclusivament a la dona, perquè els homes tenen ja altres assumptes que tant sols corresponen a ells.

És del tot interessant per a nosaltres, que en els instants de construcció del nostre poble esguardem amb veritable apassionament els esdeveniments de cada dia; és interessant, doncs, fixar-nos en l'esforç constructiu que podríem aportar amb la nostra política.

Val la pena que hi posem la nostra voluntat en interessar-nos per aquest moviment evolutiu i que no ens enlletgeix pas, car al contrari, amb la nostra joventut plena de voluntat i d'iniciatives hi portem tota aquella humanitat dormida que en diem feminitat, que ens fa agradoses i interessants, sobretot si és per humanisme que nosaltres emprenem l'estudi d'aquestes tasques que forçosament han de donar un benestar al nostre poble.

Avui que hem vist que gairebé un vuitanta per cent de les nostres dones no saben escriure, ¿no creieu en un apostolat dignificant per a nosaltres intervenir perquè aquesta vergonya de l'analfabetisme deixi d'ésser-ho mitjançant una actuació directa, fent una croada, alçant la veu i remouent tots els indrets per a donar facilitats a les qui no poden, hores hàbils i mètodes ràpids?

¿Ofertir el nostre concurs en aquests problemes tant violents de la difusió de la moralitat i la cultura en totes les classes socials?

¿Estudiar fins a trobar remei perquè aquesta vergonyosa xacra de la humanitat, la cor-

rupció de menors deixi d'ésser un fet, creant institucions que preservin la dona del llibertinatge i l'enviliment?

¿I la supressió del tràfec de blanques, no és del tot interessant?

La higiene en tots els seus aspectes, l'educació i la vida dels infants, la beneficiència... i tants altres assumptes que pot tenir la política femenina a defensar, que no cal pas que toqui per res la política que pertany als homes?

Avui, les nacions nòrdiques, que són les qui porten l'avantguarda de la civilització, reserven les carteres d'Instrucció Pública, Higiene, Sanitat i Beneficència a dones capacitades. Dones que poden ostentar orgullosament el títol de ministresses sense fer escapar rialles iròniques a cap «superhome» ni tampoc tenir la condició indispensable d'ésser velles i lletges.

Moltes coses pot fer pel seu país la dona si és que veritablement n'és interessada. No hem, doncs d'apocar-nos, ni avergonyir-nos perquè ens diguin feministes. Tenim necessitat d'ésser-ho. El nostre amor envers els nostres consemblants ens hi porta i no podem fer les sordes a una crida que tota ella és plena d'humanitat.

La nostra política no és pas el desig de la intervenció per un egoïsme personal o un afany d'exhibició. La nostra política, aquella que nosaltres defensem, perquè de dret ens correspon no és pas una vanitat que com bandera d'ostentació volem alçar, no. A nosaltres ens impulsa un noble desig de fer-nos estimar per aquells consemblants nostres que saben tant de les miserioses jornades, faltats d'higiene en unes llars infectes on els infants sense escola tenen de vagabundejar pels carrers mentre el pare i la mare defensen un miserable jornal que tot just els dona per a menjar, quan poden fer-ho, si és que no tenen malalts i tots tenen de dormir en un mateix llit...i els fills creixen en aquest ambient i desitgen estendre les ales per arribar a aquell món somniat, el món dels poderosos. I aleshores, els tentacles del mal que els assetja, els enllota en aquella viscositat del delicte i del bordell.

Aquesta és la política que nosaltres hem de fer per a apaivagar els dols dels nostres germans.

Aquesta és la política femenina, el nostre feminisme. 🌸

5 Constitució

Rosa Maria Arquimbau

La Rambla, 24 d'agost de 1931

En l'avantprojecte de constitució a les dones se'ns ha tingut en consideració. Ja era hora. El divorci, tan necessari als països a mig civilitzar com el nostre, contindrà molts més avantatges per a nosaltres que per als homes. És a dir, una sola vegada a la vida la galanteria dels homes farà honor a la justícia i a la delicadesa, deixant que la nostra paraula esdevingui una cosa sagrada i de compromís, perquè fins ara quan es parlava de paraules d'honor sempre es referien a paraules masculines. Ara la dona podrà tenir paraula d'honor. No caldrà presentar una prova, caldrà una paraula d'honor per a ésser admesa una denúncia contra l'home. Una denúncia que caldrà que sigui certa i lògica, naturalment.

I no és pas una concessió galant, com sempre, el que ha animat els homes perquè es decidissin a atorgar-nos aquesta confiança. És un reconeixement dels seus drets i a la seva capacitat. No és una atenció. És un mereixement de justícia en aquesta hora en què tenim posades les nostres il·lusions i les nostres esperances en la justícia. És un avenç, un triomf del feminisme indubtablement. No cal cridar, no cal presumir, no cal fer pairalisme, no calen sentimentalismes; cal que les dones mostrem només la nostra voluntat, la nostra capacitat i el nostre esperit de justícia perquè els homes s'adonin i ens reconeguin aquesta voluntat, aquesta capacitat i aquest esperit de justícia.

No cal que ens fem la guerra i els exposem els defectes. No cal, tampoc, que ens refiem d'ataçar-nos-hi massa prop de la cara. Refiem-nos només, i en aquesta hora més que mai, de la justícia i de la intel·ligència.

Aviat tindrem paraula d'honor i aviat serem unes ciutadanes. Quan la República sigui consolidada. ✂

6 Carta oberta a Pere Mialet

Anna Maria Martínez-Sagi

La Rambla, 9 de novembre de 1931

Senyor: He llegit amb sorpresa primer, amb veritable indignació després, l'article titulat «Dones esportives». Del vostre flamant escrit n'he tret la conclusió que sou un antifeminista furibund, un antiesportiu, un antiquat. Res més, ni res menys.

Segons vós, les reivindicacions justes de les dones, els anhels digníssims, les reclamacions d'uns drets sagrats i legítims, són les coses «pintoresques» que han servit de tema a les dones per omplir els periòdics en els anys de la Dictadura, quan aquests no tenien res més per publicar ni per distreure el públic. Magnífic, senyor, magnífic!

Nosaltres hem omplert les columnes dels diaris dient coses estúpides; perquè, segons vós, tota dona que anhelí un millorament moral i social, que treballi per aconseguir el reconeixement dels seus drets com a persona civilitzada i culta, i escrigui articles demanant amb fe, i entusiasme, i energia, aquesta col·laboració amb l'home, amb l'esperit de companyonia, de cordialitat, de comprensió, amb afany de justícia, d'equitat i d'amor, segons vós, tot això són monsergues i ximpleries.

Evidentment, jo ja sé «els motius» pels quals a alguns homes no els interessa que la dona desperti d'aquest son de segles i segles, d'aquesta immobilitat i estancament anorreadors. L'eterna supeditació i ignorància, són tan còmodes per als esperits tan sumament comprensius, i magnànims, i alts com el vostre! Lamento de debò que aquesta qüestió no rutlli com vós desitjaríeu. De totes maneres, hem d'agraciar-vos, si més no, la sinceritat en exposar-nos en to mofeta com són ridícules les dones ocupant-se i interessant-se d'altres coses fora de sorgir, i cuinar, i obeir en tot el marit, amo i senyor. «Dona igual a l'home...» És lògic que per a certs esperits retrògrades i mesquins aquesta igualtat resulti francament perillosa.

El mateix aprecí mereixen al senyor Mialet les dones que practiquem l'esport. Jo no conec el susdit senyor, però me l'imagino gras, pesat, amb panxa; home de poques preocupacions i cabòries, conservador, ànima somorta, sorda per tota vibració. Possiblement, aquesta fòbia contra els esportius no és res més que el reconeixement de la pròpia ineptitud per practicar cap mena d'esports i l'enveja i l'exasperació de l'individu que no ha gaudit d'una joventut sana, forta i alegre sota la llum del sol dels estadis i les platges. És quasi bé segur que els esbufecs i el rebentament de cada matí per empaitar el tramvia en tenen una bona culpa de tot el vostre antideportivisme, senyor Mialet.

Us sembla que ens exhibim massa? Que prodiguem d'una manera alarmant les fotografies? Us esgarrija veure'ns amb uns pantalonets curts i les cames nues? Creieu que és el rècord i el retrat el que ens interessa únicament de l'esport, i cap més altra cosa?

Si és així, us prego que amb tota la sinceritat possible feu un escrupolós examen de consciència i em contesteu primerament si vós refusaríeu el que us publicuessin el vostre

retrat amb motiu de qualsevol triomf; segonament, si negaríeu la vostra cooperació per a un fi cultural; tercer, si rebutjaríeu tot homenatge sincer i cordial. Si després de meditades serenament aquestes preguntes que us faig considereu que la raó està de la vostra part, llavors us demanaré fervorosament que vulgueu passar una tarda per l'estatge social del Club Femení i d'Esports, al qual sembla que va dirigit el vostre article, i tindrè un veritable plaer demostrant-vos que les noies que fem esport no és per afany exhibicionista ni per la il·lusió de portar uns pantalonets curts. Us demostraré també que, ultra l'atletisme, juguem a tennis, i a basket, i nedem —però encara no us n'havíeu assabentat?—, i practiquem una bona gimnàsia, i assagem danses clàssiques, i llegim Tolstoi, i acudim i donem conferències, i ens interessen enormement per tota la qüestió política i social.

Sabreu llavors que aquestes esportives que mereixen el vostre menyspreu, perquè perden miserablement el temps, es lleven a les cinc del matí per poder fer exercici i gaudir d'unes hores d'expansió a l'aire lliure i al mateix temps per no arribar tard al despatx, a l'oficina o al taller. Totes aquestes esportives us sabran demostrar, senyor, que són molt femenines i feministes i amables i fortes i alegres; i que practiquen la cultura física per un afany i un ideal molt més noble i enlairat que pel que vós ens atribuïu d'acord amb el vostre elevadíssim (?) i savi (?) criteri.

Quant al que no hi ha gens d'estètica en un llançament de disc, o una cursa, o un salt d'alçària, veiam, senyor Mialet, en confiança, amb la seguretat que no he de repetir-ho a ningú, de vós a mi: ¿ja sabeu ben bé el significat de la paraula Estètica?

Perquè hi ha també Estípita i Estilèsia, que s'hi assemblen una mica i que evidentment les que fem esport no en tenim gens ni gota. 🐦

7 La nostra posició és a l'esquerra

Maria Teresa Gibert

L'Opinió, 17 de desembre de 1931

Quan els nostres presos dormien a terra i es queixaven de fred, per tota resposta, els portaven al soterrani i a més a més els retiraven els pocs abrigalls que tenien. Això existint un «Patronat» integrat per dames i cavallers d'idees profundament cristianes.

Quan unes famílies necessitades es veuen obligades a pidolar l'indispensable, les dames del «Roper» i «Caritat Cristiana» procuren aminorar aquestes necessitats exigint les pràctiques religioses per part d'aquells que reben les caritats.

Si aquestes mateixes dames organitzen un repartiment de joguines als infants, aquests han d'ésser els que assisteixin a les escoles religioses i a les de les Parròquies. Si es fa donació de lots per a nadons, les mares en aquell estat respectable de la gestació han de passar per l'afront de concórrer a una festa de diversió per a les caritatives dames, si volen obtenir aquella roba que haurà de cobrir la trista humanitat de l'infant volgut.

Si no es compleix amb els sacraments, si no es va a Rosari o els infants no assisteixen a les escoles de la Parròquia, aquestes dames no practiquen la caritat. Aquella virtut deixa d'ésser-ho per als que no pensen com ells, com si la misèria i la dissort es fixés en la porta que truca.

Nosaltres, dones d'Esquerra blasmem d'aquest procedir.

No és aquest el camí del nostre Feminisme, encara que aquestes dames s'anomenin elles mateixes «feministes».

El Feminisme internacional, aquesta doctrina mobilitzadora dels més nobles sentiments, és tot un programa social-laic, completament allunyat de tot confessionalisme. Aquesta bandera blanca de Pau i Amor que uneix les dones de tots els continents, races i pensars, és una doctrina humaníssima, renyida amb tot el que no siguin procediments d'estricta justícia. Què hi fa que no pensin com nosaltres, si necessiten pa i no en tenen; si tenen fred i no poden cobrir-se les carns, si necessiten ajut moral i no saben on trobar-lo!

Totes les dones hem de sentir-nos feministes amb tot l'esquerrisme ques desprèn aquest mot; que esquerrisme vol dir compenetració clara dels conceptes, exempta de prejudicis i confusions lamentables.

Cal sentir la caritat i comprendre bé el mot caritat; no confondre aquest mot, desvirtuant-ne el concepte fins fer-li desaparèixer tot l'amor que ell mateix desprèn; la moral cristiana quantes vegades és immoral i malgrat tot algú en vol tenir l'exclusiva! I és una moral feta a mesura dels seus esperits esquivats.

Les dones que ara ens donem compte dels moments transcendents que vivim, volem apaivagar en la mesura de les nostres forces, totes les necessitats, i si no totes, donar un ampli sentit liberal a tots els conceptes, ésser prou modernes per a posar-nos a l'avant-

guarda d'aquest redreçament col·lectiu, ajudant en tot el possible el desvetllament que el nostre poble precisa.

Cal assenyalar les tares: posar de relleu aquelles virtuts (?) que no eren altrament sinó els defectes hipòcritament amagats darrera els afalacs d'una societat malalta.

Les dones d'Esquerra, vigilem; volem per al nostre poble tots els avantatges possibles. Volem retreure aquestes tasques portades a cap per les dames que en regles de la dreta seran les nostres enemigues, i essent-ho, continuaran essent també enemigues del poble.

Si ens sentim prou humanes no hi cabem en aquest lloc esquifit d'una dreta reaccionària; i el nostre sentiment humaníssim d'equitat i de justícia no té altra cabuda que dins dels rengles de l'Esquerra Republicana de Catalunya. 🌹

8 «El Patufet» al servei de la reacció

Berta-Maria Segretti

Fornal, 6 de febrer de 1932

Quan hom ha aconseguit la plenitud de la seva consciència, quan és posseïdor d'aquelles facultats del discerniment i de la comprensió, quan pot comprendre la flexibilitat del mot política i de la transcendència que el mateix pot tenir en la vida dels homes, bo és posar en les seves mans tota mena de lectures, sanejades o no; què hi fa que topi amb les diferents opinions, tendències o veritables, si la seva intel·ligència n'esgarbellarà les més adients al seu pensar i sentir!

Però quan el tendenciós, els articles magnes estan posats en les petites lectures que han de digerir les intel·ligències infantils, quan la malícia perforant i astuta mina en les publicacions infantils, aleshores, el nostre esperit se sent revoltat i s'escandalitza de les venjances dels catòlics fanatitzats, dels qui es diuen cristians, però que perden la noció del Crist i procedeixen amb engany i mala fé, negant tot principi d'humanitat, d'aquella humanitat i respecte que mereixen els infants.

No ens fa res citar públicament el fet a què ens referim.

El setmanari infantil «El Patufet», d'ençà de la vinguda del nou règim, freqüentment ataca a la República, ensenyant el seu sectarisme ridícul i estúpil.

Primerament, quan les Corts Constituents discutien l'article 24, avui article 26 de la Constitució, ja publicà en el terme d'unes quatre o cinc setmanes tota una llarga història, explicant als infants els catòlics que havia arreu del món, i atapeint-los de xifres i casos arbitraris comesos amb la Religió pels republicans, però sense dir-los-hi també, als infants, que amb el nom de religió catòlica es fabricà un dels últims puntals de la monarquia amb totes les conseqüents malvestats sofertes amb paciència pel nostre poble.

La impudícia dels fabricants d'«En Patufet» intenta malmetre el cervell dels nostres infants; la premsa de dreta, conscient dels seus actes té dret a procedir com li sembli, perquè aboca el seu verí entre homes ja fets, homes que sabran destriar el que els hi convingui de la seva lectura. Però els infants tenen tan sols una publicació per ells en català, i aquesta publicació, que potser ha fet molts catalanistes, avui ha caigut en el sectarisme incomprensiu també de les dretes i fa una tasca infecte vers la generació que puja.

No tenen els nostres infants una publicació exclusivament dedicada a ells, una publicació que no s'entregui a fer política, sinó que els desvetlli la intel·ligència o l'enginy.

Es troben desposseïts d'aquella arma prodigiosa que pot ésser de gran utilitat per ells; avui, però, hem de convenir que als nostres infants, els hi manca un setmanari modern, ple de la vivacitat i del vertigen dels nostres temps; una llevoreta minúscula que els hi desvetlli amor i humanitat, que no els hi faci germinar odi per tot allò que deuen venerar i respectar, perquè no és la voluntat d'un home, sinó que respon als sentiments i a les aspiracions de tot un poble, cosa que cal fer-los-hi comprendre.

Hauria d'ésser d'un interès comú, el preocupar-nos dels infants i del que ha de convenir-los-hi. Tot just ara que es fa propaganda de la Cultura catalana, i que voldrem per ells tot els avantatges que no havem tingut nosaltres, ens cal donar-los-hi publicacions catalanes addients a llur edat i intel·ligència; publicacions que fugin de les intoleràncies, que portin aires sanejats i progressistes, no bafarades malsanes i corrompudes que infecten els petits esperits i volen destruir-ne les embranzides nobles i les inquietuds naturals.

Cal fer, i en això cal pensar-hi serenament, que es necessari pensar tot seguit en una publicació pels nostres infants. Unicament quan quelcom millor és possible l'anorreament de ço que considerem nefast una publicació moderna, on els nostres pensadors, i els nostres poetes es dediquin a forjar uns esperits equilibrats, amb tota la cura que requereix l'esperit dels nostres infants.

Ho exigeix la nostra responsabilitat. ✂

9 El sufragi femení

Maria Dolors Bargalló

L'Opinió, 22 de maig de 1932

D'uns dies a aquesta part s'han aixecat algunes veus femenines que a grans crits demanem que no els sigui escamotejat el vot que les Constituents han concedit a la dona del territori de la República.

Aquestes dones que convoquen assemblees, que donen conferències en tots els tons i escriuen articles desesperats, no tenen en compte la lentitud de la màquina burocràtica i creuen que confeccionar un Cens femení és cosa de pocs dies i que fer un Cens és igual que organitzar un plebiscit com el que vàrem organitzar per a l'Estatut.

Aleshores encara que no ho semblés i que nosaltres no teníem cap necessitat de saber si aquella dona estava o no dintre de cap llei, ni de cap Cens, vàrem haver de fer en poc temps una feina esgotadora —ho conec perfectament perquè també vaig participar en la tasca d'organització, encara que no en poca escala,— però ara no es tracta que unes dones estusiastes signin en un plec, sinó que ha d'emprendre's de cap i de nou la formació d'unes llistes completament legals i comprovades, ço que portarà una feina tan fantàstica i difícil com potser molts dels que avui criden no poden imaginar.

Cal tenir en compte que la dona estava completament arreconada i no s'havia fet absolutament res perquè pogués en una data llunyana o propera emetre el seu vot.

No hem de deixar de banda les dificultats que tot aquest afer presenta als homes que han de posar-lo en pràctica. No es pot de cap de les maneres acceptar la suggerència feta, per unes dones que segurament dutes per llur bona voluntat, però ignorant potser totes les dificultats del tràmit, proposaren en una reunió de militantes en molts diferents i diversos partits polítics, d'oferir uns equips de dones que tinguessin cura de confeccionar-lo, dient-nos que elles tenien ja molts plecs plens.

Nosaltres, les dones d'Esquerra Republicana de Catalunya que lluitem amb tota la nostra ànima per l'obtenció de la màxima llibertat en les reivindicacions femenines, que anem, també, de poble en poble i de vila en vila, dient a les nostres germanes el desig sincer i ferm que tenim de veure-les compartir amb nosaltres la lluita i la responsabilitat de l'hora present, que els parlem d'emancipacions i de lleis que han de dictar-se indefectiblement per a posar la dona en igualtat de drets que l'home, creiem també, no obstant, que fins que el dit Cens, com molt bé ha dit el nostre venerable President Sr. Macià, no estigui completament confeccionat, no podrem emetre el nostre sufragi.

Quan s'estava discutint el vot femení a les Constituents, fórem les primeres a demanar que ens fos concedit aquest dret de ciutadania que avui no se'ns nega, com no se'ns ha dit tampoc mai que seria denegat el tal dret, sinó que s'ajorna lògicament per a quan legalment poguem votar per a tenir ja les llistes de dones que poden votar i estan capaci-

tades, perquè la llei les empara.

En dir que estan capacitades, no vull pas dir que solament podran votar aquelles que tinguin una carrera, o estudis previs, sinó que se sobreentén totes les dones que siguin majors d'edat i no caiguin de ple en algunes de les causes modificatives de la capacitat jurídica.

Això tampoc no vol dir que les dones no votaran en les properes eleccions després que estigui aprovat l'Estatut.

El nostre cabdill Francesc Macià ha dit, i la seva paraula ens mereix, i ha de merèixer a tots els catalans el màxim d'atenció, perquè ha donat proves evidents que sap en tot moment mantenir-la, que procuraria que les dones poguessin votar, però que, no obstant, dubtava que pogués ésser així, a causa de les moltes trabes i dificultats que per a fer el Cens femení trobaran.

Quan ell ha dit que faria tots els possibles, les dones hem de confiar plenament en què així serà, i si per atzar molt probable no es pogués votar, essent-nos molt dolorós haver de renunciar a aquest immens goig que per a totes les dones de Catalunya representaria poder dir llur voluntat en l'hora solemne del recobrament de les nostres llibertats, acataríem la força de les circumstàncies, i no per això cridaríem, ni ens desesperaríem, sinó que continuariem fent la tasca que ens hem imposat, amb tota la serenitat del nostre seny i amb tot el respecte i el filial amor que ens mereix el nostre estimat President.

Les dones d'Esquerra Republicana de Catalunya volem que se sàpiga que desitgem com la primera poder fer sentir la nostra veu quan aquesta sigui necessària, però també que som disciplinades i acatem les decisions que els homes de govern creguin pertinents quan soni l'hora de fer-ho.

Així és com demostrarem millor que les dones de Catalunya estan molt més preparades i capacitades per a votar, que no pas aixecant una bandera de rebel·lió davant les circumstàncies que han dificultat l'arribada del moment transcendent, però no com algunes han volgut fer creure que hi ha una voluntat decidida a fer, impossible per a tots els mitjans, que nosaltres poguem també i per primera vegada dir la nostra voluntat.

Sense crits ni eixelebraments és com millor podrem demostrar el nostre amor veritable i comprensiu a la nostra estimada Catalunya. 🌹

10 Seccions femenines?

Rosa Maria Arquimbau

L'Opinió, 10 de juliol de 1932

Contra el que creguin quatre escèptics, les Seccions femenines dels partits no han esdevingut una mode, sinó una necessitat. Una necessitat de la qual no ens hem de valer, però una necessitat a la fi.

Un any i mig enrera, abans que la Constitució declarés la igualtat de drets, les Seccions femenines constituïen una mena d'espectacle per als homes, avui és distint. Les dones —ciutadanes— suposen una força. Una força i no un perill, però una força que pot decantar la balança i... ara, en virtut d'això, les seccions femenines ja no constitueixen un espectacle per als homes.

Però Seccions femenines? Malgrat totes les nostres propagandes, les nostres actuacions, les nostres recomanacions perquè es constitueixin, no som massa del parer de fer separacions de sexe. Separacions que podrien considerar-se en categories potser, i que sempre representaran per als homes —més pràctics en matèria política— (encara que el talent natural res no té a veure amb la pràctica) un tutelatge. I no és que defugim aquesta tutela masculina, però voldríem sol·licitar-la nosaltres i no que ens la imposessin. Si tenim ambicions i aspiracions és just que acceptem la responsabilitat sencera. I amb tuteles —sobretot tuteles que són una imposició—, és una mica ingrata la responsabilitat.

No és que defugim els homes, al contrari. Els mòbils que ens indueixen a parlar així demostrem precisament, tot el contrari. Voldríem unir-nos més estretament als homes. Entenem que si les lleis ens concedeixen una igualtat, que en aquest cas és una competència, no hem d'apartar-nos en massa, ni hem d'anar més endavant ni més endarrera que ells, sinó al costat.

L'ideal seria no formar-nos en seccions femenines, sinó formar-nos en seccions mixtes amb ells. Anar amb ells. Però en aquest cas caldria que la llur consideració fos sincera i ens volguessin reconèixer intel·ligència sense massa temors. Així les dones en integrar els Centres podrien ocupar càrrecs a la seva Junta exactament com els homes. Podria arribar a ésser la Presidenta justament, no seria necessari un aïllament femení. Una Secció femenina per arribar a la Presidència con fins ara. Si la llei ens reconeix drets, els homes ens poden reconèixer mèrits. Sobretot en aquesta hora que es parla de justícia i de reivindicacions.

Volem reconèixer, però, que l'allunyament i l'oblit d'anys i anys, ens ha col·locat, en termes generals, en un pla, sinó d'inferioritat, d'aprenentatge, però és que potser els mestres no és fan d'aprenents? I nosaltres no pretenem pas instituir un mestratge femení, però hi aspirem un dia o altre i necessitem ara fer l'aprenentatge.

Seccions femenines? Val més això que res, però no és aquest ben bé el nostre ideal ni el que cal perquè el feminisme —l'actuació de la dona—, constitueixi un èxit i un triomf com és necessari pel bé de Catalunya i de la República. 🌿

11 La condició de ciutadana

Encarnació Miquel

La Humanitat, 10 de desembre de 1932

Unes recents declaracions fetes públiques per un ministre de la República anuncien com un fet la participació de la dona en les properes eleccions municipals.

Això vol dir que, a no trigar, l'element femení serà cridat als comicis i prendrà part d'una manera activa en la lluita política, per primera vegada. Seran unes —diem-ne— eleccions de caràcter administratiu que la dona farà l'experiment dels seus drets de ciutadania que li ha reconegut la República regida per homes d'esquerra.

No cal remarcar la importància de l'esdeveniment, i aquells que no dormen ni assosseguen pensant en la manera d'enderrocar el règim democràtic i popular, potser seria bo de fer-los present la conveniència que no es facin massa il·lusions perquè el vot de la dona hagi d'ésser un factor decisiu per aconseguir llurs propòsits, propòsits que han fracassat a través dels extremismes, militarades i campanyes reaccionàries.

No seria per demés recordar-los el cas de Bèlgica, ara fa poc; al mes d'octubre, per primera vegada, votaven les dones belgues, i s'esqueia també en les eleccions de renovació de municipis. Totes les esperances que els elements catòlics, que de tants anys governen aquell país, i les dels seus aliats, que són els liberals (uns liberals dels nostres temps de Romanones i Garcia Prieto), tenien posades en l'eficàcia del vot femení per a contenir l'augment que els homes havien de dur als partits avençats, s'esfumaren davant la realitat dels fets. Gràcies al vot femení, en aquelles eleccions els partits d'esquerra aconseguiren, a Bèlgica, considerables avantatges fins en aquelles poblacions rurals on els catòlics i reaccionaris havien dominat sempre.

Aquest exemple de Bèlgica, que esmentem per l'analogia que té amb les futures eleccions municipals nostres, és el que forçosament prevaldrà a Catalunya, a despit de totes les campanyes que es fan contra el règim actual entre l'element femení.

Un lleuger esbós dels guanys obtinguts en la legislació, pel que afecta la dona, en vint-i-quatre mesos de República, comparats amb tot aquell descuit, negligència i menyspreu que s'havia sentit per a nosaltres amb tants anys de monarquia, serà prou, n'estem segures, per desvetllar-nos un sentiment de responsabilitat.

De totes maneres, les dones que estem identificades amb els ideals de l'Esquerra, cal que des d'ara no ens adormim en el dolç «fare niente» de l'esperança que tot ja és guanyat. Pel contrari, hem d'estar amatents contra les campanyes i difamacions que en tots els ordres es fan a l'Església, als col·legis, a les entitats de caràcter religiós i, sobretot, a les de beneficència.

Desvetllar en la dona el sentiment de ciutadania i fer-li comprendre què seria l'abstenció, com també el suïcidi que representaria treballar pel triomf de la reacció, aquesta és

una obra que no podem pas negligir.

En una paraula, cal fer comprendre a la dona que la defensa dels nostres drets està principalment en saber fer ús de la nostra condició de ciutadanes conscients.

12 Que volem fer?

Maria Teresa Gibert

La Humanitat, 10 de gener de 1933

En iniciar a *La Humanitat* la tasca que ens proposem fer, ens plau, en primer lloc, saludar els lectors, tots ells inconneguts que establiran amb nosaltres aquell corrent espiritual, que deu estimular el nostre fervorós intent, de totes aquelles aspiracions humanes, que tan sols ens poden fer reeixir del nostre comès.

Sia, doncs, aquesta salutació, a l'ensem que l'encaixada cordial, la prova palesa d'una lleialtat sincera i el començ de l'afecte que ha d'unir-nos; després, a través del temps ens coneixerem millor; quan l'obra per la qual tots ens interessem, fructifiqui.

Mai no arriba a realitzar-se totalment i ni de molt, l'ideal que hom es forja, ja ho sabem; però cal treballar i posar a contribució d'aquest ideal, tot el de més bo que tinguem en nosaltres.

Això vol dir que, aquelles reivindicacions femenines no seran fàcilment conquerides, però no cal defallir ni desesperar-se. Tampoc tenim d'espantar-nos; la por és conseqüència de la feblesa.

Avui, que Catalunya ha recobrat la seva personalitat, que la República ha plasmat molts d'aquells ideals que semblaven inasequibles; que s'han enderrocat jerarquies i destruït prejudicis, tenim l'obligació, el deure moral millor dit, de no voler córrer massa i tenir sempre per companya aquella serenitat necessària per a fer prevaler els nostres drets, donant, però, «temps al temps», l'únic factor, que ajudat de la nostra col·laboració assenyada, realitzarà l'evolució que cal per a fer possible l'entronització de l'imperi de la raó.

No hem d'oblidar que tot el nostre interès està en guanyar aquesta batalla sorda, però si la nostra intel·ligència i força moral no ens acompanyessin, perdriem totalment les conquestes obtingudes i potser la valor que en realitat representen davant dels obstaculitzadors per sistema, dels nostres drets.

Per això cal mobilitzar-nos discretament.

Les estridències van acompanyades sempre de l'afalac, però mai no de l'èxit efectiu.

Per tant, avui que comencem, volem proposar-nos una tasca, que no per considerar-la difícil deixa d'entusiasmar-nos prou per a poder-la realitzar.

Orientar políticament l'actuació del nostre moviment femení.

Recollir i comentar aquelles suggerències que s'adiguin amb l'esperit que ens mou a posar-nos en contacte amb la dona esquerrana d'un ampli sentit liberal i humaníssim.

Col·laborar sempre en la reivindicació dels humils i protecció dels infants.

Propugnar per a la difusió de la cultura en les classes treballadores, i

Donar a conèixer en tota la seva vàlua l'obra social realitzada pels homes nous de la República, únics coneixements que poden vèncer el llast que pesa en l'esperit femení, indife-

rent del tot, per ignorància, a la tasca de reconstrucció empresa.

Cal enfortir les nostres conviccions i desvetllar els esperits adormits que encara no en tinguin.

Aquesta ha d'ésser la nostra tasca.

Vivim instants d'alta emoció i de transcendència històrica, i és necessari recollir l'esforç individual per a engrossir l'anhel col·lectiu, deixant de banda les baixes passions i els interessos mesquins, per a fer possible la gran obra d'aquell poble que havent-lo somniat lliure, avui el volem digne de la llibertat conquerida.

Nosaltres, les dones, tenim de copsar la grandiositat del mot: responsabilitat.

Cal vèncer aqueixa lleugeresa inconscient que ens atribueixen, amb una actuació asenyada i constant.

També hem de saber ésser disciplinades quan la nostra actuació vagi lligada als interessos d'un partit polític.

Intensificar la unió femenina, sempre que aquesta unió serveixi per a realitzar obres profitoses d'interès comú.

Si els moviments femenins d'altres terres han conquerit per a la dona aquelles reivindicacions per a les quals encara nosaltres propugnem, no tenim de deturar-nos nosaltres, ara bé, l'exemple d'aquelles altres nacionalitats ha de servir-nos d'estímul, per a alliberar-nos dels defectes dels quals elles ja estan desposseïdes, però també per a destriar la tasca realitzada i adaptar els nostres costums i caràcter tot el que sia possible, sempre que no vulgui fer-se degenerar l'obra en un snobisme estult, mancat de tot sentit comú.

Els propòsits són bons, sempre. En aquests instants convé que nosaltres tinguem la seguretat de portar-los a cap, de realitzar-los, i no dubtem que no ens ha de mancar ni la nostra bona voluntat ni l'ajut dels nostres lectors perquè ens sia possible deixar ben sentats els principis que ens animen i que són la base del nostre redreçament femení.

Heu-vos ací la gran tasca.

L'ajut moral de tots plegats farà possible la realització dels nostres propòsits, que com a programa apuntem avui perquè avalin aquesta temptativa agosarada. ♀

13 La dona, militant polític

Maria Teresa Gibert

La Humanitat, 17 de gener de 1933

Es aquesta la qüestió prèvia que es presenta a la consideració dels partits polítics en aquests moments de dubte i d'incertesa davant la prova que comporta el possible, i tal vegada inajornable, problema del vot femení.

Ho deiem de manera precisa a l'encetar les nostres tasques a *La Humanitat*, que no oblidariem i ens comportariem en la nostra tasca, sempre com a militants ortodoxes i disciplinades.

Som dones militants d'un partit i a la labor de proselitisme i expansió del mateix en diversos aspectes hem esmerçat bona part de les nostres activitats, oferint-hi, fins ara, la nostra joventut.

Això vol dir que, el problema del militant femení en un partit democràtic té una munió d'inconvenients que no desconeixem i que no es presenten en altres partits de jerarquia tancada que han instaurat un escalafó i les coses es mouen amb el ritme que li dicten uns senyors els quals en tenen l'exclusiva.

Un partit democràtic és tot el contrari.

I aquesta consideració només, és la que planteja integrament tot el problema que avui posem a la consideració dels nostres lectors.

Tot militant d'un partit polític contrau en afiliar-se, unes obligacions i adquireix uns drets que no deu obligar ni negligir en les seves activitats i manifestacions públiques.

La dona militant perfecta tindrà de comportar-se sempre, amb lògica conseqüència, i els seus actes i els seus escrits respondran i seran ressò dels principis i postulats del partit on militi i no per un afany particularista i de personal intel·lectualisme descuidarà l'acció prosselitista per a esmerçar les activitats en llocs que el partit necessita en elocubracions molt interessants potser, però inadequades i fora de lloc.

En la nostra terra no podem desconèixer que hi ha un nucli femení intel·lectual nodrit i interessant; no reconèixer-ho seria negar una cosa evident, i a més una injustícia que fariem a moltes de les nostres companyes que han assolit èxits remarcables en la novel·la, el periodisme i la conferència, a part de moltes altres activitats socials, model d'organització i filles d'un esforç nobilíssim. No.

Volem dir que l'activitat política de la dona que s'emmarca en la disciplina d'un partit polític ha de subjectar-se de manera conscient a aquesta disciplina i a part de l'obra cultural que pugui dur a terme amb l'ajuda de la seva superior cultura, la dona que senti vocació política, cosa que avui ha esdevingut per gràcia de la República a cosa legítima i natural, ha de propugnar en tots els moments i en totes les ocasions pel seu partit i per les coses que li afectin, perquè aquesta vocació és tan noble en l'home com en la dona quan esdevenen

militants dintre d'una mateixa obligació i d'una mateixa responsabilitat.

I aquesta és la primera i gran tasca que hem de fer les dones d'E.R.de C.: incitar i fomentar l'esperit de les nostres militants en tot el que enforteixi les dues essencials condicions: disciplina i convicció.

S'han de tenir en compte els valors intel·lectuals, però, ai de nosaltres si negligim la labor de proselitisme i d'organització que els intel·lectuals a casa nostra no han fet mai ni els hi escauria.

Un partit com el nostre s'ha de nodrir en la massa i de la seva consciència col·lectiva n'ha d'extreure les realitzacions i la seva substància.

Si ara que comencem no fem de la dona una militant perfecta i no hi veiem en ella, políticament, el nostre igual, serà un error que el dia de demà podríem penedir-nos, i francament, seria una llastima perquè la culpa només seria nostra. ✂

14 Llegim, dones reusenques

Antònia Abelló

Foment, 23 de febrer de 1933

Amb aquest mateix títol —però el nom del poble canviat— encapçalà ja fa mesos la companya Sònia, un escrit que publicà «Brum» de la Selva del Camp.

En ell es lamentava de què hi hagi tan poques dones que llegeixin, i nosaltres ens queixem de què les poques que ho fan, llegeixin el que llegeixen —i no us penseu que sigui un joc de paraules, això.

Dones sí, ja en veureu alguna de joveneta —dona gran o casada, ni pensar-ho!— amb llibres i llegint àvidament, però si mireu què és: arguments de pel·lícules de cinema, d'aventures —sí, d'aventures, no us penseu que sols siguin els brivalls als qui plauen les aventures— i aquelles altres d'aquells títols tan sucosos: «Abandonada al pie del altar», «Sola y madre», etc, etcètera.

I això és un mal per tots nosaltres. D'elles —de les adolescents d'avui— en naixeran els homes de demà, i per més que l'escola i les amistats hi fan molt, qui dona el pes definitiu a la balança és la mare; quins éssers podrà crear, dones, aquella dona que sols sap dels pètons a la Greta Garbo, de les detencions de Sherlock Holmes i de l'exclamació que fan la senyora i la serventa en reconèixer-se: —«Hija del alma!», «Madre de mi corazón!»? Un ésser afeminat a l'antiga, apàtic i covard, sense ambicions ni anhels de progrés, i no res més.

Això havem d'evitar-ho, dones. Havem d'arreconar tota aquesta brossa, i posar a les mans dels nostres filles, germanes, amigues, llibres, però llibres —doncs el que hem esmentat eixorquem l'esperit.— Llibres bons, instructius, profitosos, d'aquells que sadollen l'ànima i porten la pau a l'esperit.

Cert que ens costarà una mica. Les nostres xiquetes trobaran a mancar les truculències que els oferien aquells autors i pel·lícules, però nosaltres els ensenyarem a llegir. No a llegir con el que ensenyen a l'escola, sinó a saber llegir el que ens volen dir aquelles pàgines plenes de sana veritat i creadores d'un gran saber.

Sí, fins ací molt bé, però ara ve allò de les pessetes. Llegir llibres, sí; però els llibres són molt cars.

Doncs per això hi ha les Biblioteques.

La de Foment, amb tot el poc temps que s'inaugurà —quatre mesos—, ens ofereix ja un valuós i variat programa.

Veniu-hi, doncs, a llegir; tots trobareu en aquells armaris vessants de llibres, el fet i la narració que uns farà agradosa l'estona, i al mateix temps hi guanyarà el bon nom de Reus i nosaltres en cultura. ♪

15 El divorci és immoral?

Lola de Can Palet

L'Acció, 7 d'abril de 1933

De la disposició o de la Llei de la qual han pretès treure'n més partit els reaccionaris, és indiscutiblement, de la què estableix el divorci.

Els cavernícoles no han parat ni un moment —en les esglésies, en llurs conferències, en llurs converses particulars, etc., etc. de volguer convèncer els ciutadans —amb preferència les ciutadanes—, de què aital Llei era poc menys que l'instauració d'un prostíbul nacional. No fou un bisbe que digué que «el matrimoni civil era una «bagarraneria»?

L'immoralitat del divorci ha estat i és, per ells, un tema del qual han procurat treure-li tot el suc, malgrat no tenir-ne una gota.

Pels nostres catòlics, la moral no és una qüestió de fons, sinó de forma. Per ells, tot es conclou en la presentació, en allò que de teatral pugui tenir l'assumpte.

Fem-ne, sinó, un petit anàlisi:

Heus ací una parella que van a rebre el sagrament del matrimoni creguts que, amb ell, trobaran el màxim de felicitat o benestar possible. Més un temps, més o menys llarg, després els caràcters no congenien; la naturalesa, les aficions, la particular idiosincràsia de cada ú, topen, com elements antitètics, i, aleshores, la ruptura íntima és inevitable. Bé. Seguit el concepte de la moral dels nostres catòlics, la suposada parella ha de proseguir la seva vida prescindint, en absolut, de totes les faltes esmentades, com si aquestes no fossin, tanmateix, la gènesi d'una vida rectilínea i perfectament moral.

No cal, segons els nostres vells moralistes, tenir en compte que, des que el trencament moral és un fet, la vida íntima s'ha fet impossible; de què l'amor ha fugit per complert d'aquella parella; de què si segueixen vivint junts, l'un o l'altre, o tots dos, ha de sacrificar el seu cos a uns actes dels quals n'està absent l'esperit per complert, i que precisament, des d'aquell moment dona principi a l'immoralitat, a la prostitució.

Si no és així, voldria dir-me algú què és prostitució?

I després també pot venir que no tenint o no trobant en el sagrament del matrimoni —vinclé indisoluble— aquella felicitat que havien cregut, un i altre la cerquen fora d'ell. En el mercat de la carn comprant l'un i venent l'altre.

Però tot això no els esvera tant com el divorci. Aquesta possibilitat d'excés de compra i venda de carn blanca, no els subleva tant la consciència, com la sinceritat del divorci, de la desunió dels éssers que es varen equivocar. Allò més important per ells, pels nostres catòlics, és que es tinguen el compte necessari a donar el menys escàndol possible, no en va podem exclamar que «pecat amagat és mig perdonat».

Entre dos éssers que, veient-se defraudats, tenen la sinceritat de reconèixer-ho, anant cada ú a refer la seva vida de cara a la llum, amb la veritat al rostre; i aquells altres, d'ells

que, malgrat saber-se decebuts, cerquen la compensació a les cambres fosques de l'engany, prefereixen aquests darrers.

Tothom té dret a donar preferència a tot allò que més li plagui. No seré jo qui els ho vulgui privar. El que si no hi ha dret, és a esgargamellar-se defensant la moral, qualificar d'immorals i de degenerats els altres, i preferir els camins tortuosos de l'engany i de l'hipocresia a aquells altres dreturers, sincers que de cara a la llum proclamen l'autenticitat de llurs sentiments.

—I als fills, quin és l'exemple que se'ls dóna?— exclamen els cavernícoles, com si tanmateix haguessin trobat la pedra filosofal.

—Un exemple d'amor, de veritat, d'honradesa— els hi diria jo: És que hi ha ningú que prefereixi que els seus progenitors visquin amb de amor etern, embolcallats amb mantells de misteriosos contactes carnals impurs, amb engany constant, a una vida recta i sincera encara que hi hagin hagut de recórrer a la divisió legal o sia el divorci?

No crec que cap fill que ami llurs pares, vulgui per ells una existència de tortura i sobresalt, com tampoc no crec que hi hagi cap pare que ho vulgui pels seus fills.

L'aforisme de que «ningú pot desfer a la terra allò que Déu uneix al cel», no puc creure, ni ningú ho pot demostrar, que sia Déu que l'hagi establert. No són sinó coses fetes pels homes; i com tot allò per ells creat ha de tenir fi un dia o altre.

A més, tampoc cal parlar tant del matrimoni sagrat.

És que no fou l'Església la primera en reconèixer la bigàmia? No fou en Concilis catòlics, en els primers segles de l'opulència dels mateixos, on s'establí «que si un home lliure es casava amb una lliberta o esclava i es «creia» enganyat, podia repudiar-la? No fou ella mateixa la que establí que si un esclau es traslladava de senyor, malgrat ésser casat, podia contraure nou matrimoni amb altra dona del feude del nou senyor?

No és això reconèixer la bigàmia?

És que actualment no hi ha un tribunal —a Ronda, crec— eclesíàstic, davant del qual es pot recórrer per anul·lar el matrimoni?

A què vénen, doncs, tants escarafalls?

El que passa és, que l'Església sempre ha tingut —i té— més en compte el domini material que l'espiritual.

Abans, durant l'època mitjeval, calia que els esclaus engendressin el més crescut nombre d'éssers humans per enriquir les rengles i les caixes dels respectius senyors, com en els vedats els conills per recrear-se durant el temps de caça. I ara, també és qüestió d'argent l'actuació del tribunal de Ronda.

La part llastimosa és que com més la col·lectivitat humana es doni compte de l'absurditat de les religions —i de la catòlica en més escala— molts ministres hauran de cercar-se les garrofes per altres viaranys.

Aquí sí que és allà on plora la criatura. 🍀

16 Indisciplines, no!!!

Maria Teresa Gibert

La Humanitat, 17 de maig de 1933

Davant la importància que la dona representa com element polític, tenim l'obligació, una vegada més, d'insistir en el nostre punt de vista.

Socialment, la Constitució espanyola reconeix que «La dona está equiparada en drets i deures a l'home», per tant és un ciutadà més en la legió ciutadana. No hi han ni poden haver-hi diferències de cap mena.

Ara bé, hi ha qui creu encara possible realitzar d'aquesta manera «tot» social format dels ciutadans homes i dels ciutadans dones, una classificació, portant-nos això, una altra vegada, a la separació vexant imposada per un augmentatiu i un diminutiu en la més o menys capacitat femenina.

Indiscutiblement que la militant conscient que exigeixen els Partits polítics no existeix encara en gran nombre, si bé se'ns parla que arreu d'Espanya la dona forma normalment i conscientment en les rengleres dels Partits afins a les seves ideologies. En les altres terres de la península no neguem que sigui així, però a Catalunya podem afirmar que no és encara que se'ns vulgui considerar quelcom més avançades i atenent-nos a l'exemple que de nosaltres mateixes rebem, podem dir que la dona no sent prou intensament encara la necessitat d'afiliar-se a un Partit obeïnt als dictats de la seva consciència en quant la ideologia i esperit de redreçament.

Tenim «Esquerra Republicana de Catalunya», una clàusula en els seus principis bàsics que determina la igualtat entre els seus militants i que reconeix en la dona la mateixa capacitat que en l'home, tota aquella que s'afegeixi en les seves rengleres ha d'estar disposada a ésser una més, no pas que interpretant al seu judici equívocs en la galanteria i la bona educació pugui arribar-se a creure que existeixen unes desigualtats que només han conviscut en la seva ment. Vol dir això, que si avui encara no tenim prou preparació per a comprendre la necessitat d'engroixir aquestes rengleres com a simples militants, no podem desmentir que n'hi han de prou conscients i disciplinades que segueixen el ritme normalment no pas com unes autòmates, però sí atenent-se a les decisions i tàctiques que determini el Partit.

Hi ha, però, qui desvirtuant ostensiblement l'esperit de l'obra a realitzar, creu que cal imposar-se per a reeixir en els seus propòsits, quan no és pas així. Ni la «Secció Femenina» és possible, per quant aleshores ve a realitzar aquella tasca que criticàvem en començar, o sigui que aquesta «Secció» crea la separació viva dels dos sexes, i, per tant, és inadmissible, ni tampoc és possible que les militants femenines que formen dintre del nostre Partit, vulguin establir un «organisme» a part que recollint orientacions i iniciatives vulgui convertir-se com a assessor dels organismes superiors en el que respecta a la dona. N'hi

ha prou en que dintre de cada Entitat treballem amb entusiasme i aportem tota la voluntat del nostre esforç revelant uns ideals sincers completament d'acord amb la ideologia del Partit perquè es desvetllin figures femenines que fins avui indispensablement havien de restar apagades per la manca de comprensió; la nostra tasca de proselitisme, la nostra tasca efectiva i tot l'interès que posem en interpretar bé la nostra condició de militants farà impossible evitar que una dona, si arriba el cas, quedi com a figura de relleu i aleshores no podrà prescindir-se'n i la veurem en el lloc que li pugui correspondre pels seus mèrits, ja sigui portant encara veu inquieta com a representant en una reunió comarcal, ja com a delegada en un Congrés o en els llocs que calgui. Però intentar crear un organisme per a comoditat d'aquelles que no havent-se pogut destacar amb la rapidesa que volien, adoptin el sistema de crear una plataforma de la qual abans ja se n'haurien bastit el trampolí, és un joc massa vist i denota ben poca intel·ligència si és que creuen que pot sortir efecte, car el que les veuen ja n'hi han d'altres que ho han endevinat, i, per tant, no poden exigir encara que es tracti de dones.

Ni «Seccions Femenines» ni organismes femenins a base de compenetració d'idearis que hagin d'actuar al marge de l'altre sexe. Les qui repudiïn la «barrera» de la «Secció Femenina», no poden menys que repudiar a l'ensems aquest Organisme antidemocràtic que hauria d'elegir-se forçosament en una votació de segon grau.

Militants, i res més que militants! Altrament hom hauria de considerar aquesta pretensió com una indisciplina, i la indisciplina té sancions. ☘

17 ¿Pot votar la dona les dretes?

Josefa Bofarull de Casamiquela

La Humanitat, 4 de novembre de 1933

No; la dona no pot votar les dretes i menys la dona obrera, la dona que treballa, la que ha vist els seus pares i marits deixar, dia darrera dia, llurs suors i energies a canvi d'un jornal migrat que no arribava a cobrir les primeres necessitats de la llar, que llurs fills no podien rebre l'educació necessària per manca d'escoles, que si acudien a les escoles que sostenen les dretes, havien de sofrir la humiliació de veure com els seus fills, pel sol fet d'ésser fills d'obers, no podien alternar amb els altres infants fills de capitalistes, ja que tothom sap que en aquestes escoles la diferència de classes es manifesta en tots moments, a l'hora de l'ensenyament, a l'hora de l'esbarjo i fins i tot a l'església, lloc sagrat on (segons ells) els pobres són preferents.

No; la dona no pot votar les dretes, per més bones proposicions que li siguin fetes durant el període electoral, és inútil que vinguin ara parlant-nos de justícia social, temps de sobres han tingut per a implantar el seu programa durant els anys que han tingut sota el seu domini tots els ressorts de la vida social de Catalunya i Espanya, i, quins han estat els resultats d'aquesta dominació? Un acaparament immens de fortunes per part seva i un estol de vells obrers captant o vivint a l'empar de llurs fills. Aquesta és la justícia social de les dretes.

La dona, que ha estat la part més perjudicada, que ha viscut més de prop totes aquestes misèries, perquè li ha correspost la part administrativa de la llar, no pot donar-los el seu vot, i votarà l'Esquerra Republicana de Catalunya, perquè bones proves porta donades de preocupar-se del benestar social del poble, per tot allò portat a terme durant els dos anys de govern a Catalunya i perquè dintre el seu programa a realitzar encara trobarà les màximes garanties per a gaudir, temps a venir de tot el benestar social de què tan mancat està la soferta classe obrera. ✂

18 Una incògnita: el vot de la dona

Núria Montserrat Oromí

La Humanitat, 11 de novembre de 1933

Avui la dona, sempre deixada al marge de tot el que feia referència a moviments polítics, pren un relleu i representa ella una esperança o una temença. Se'n parla arreu de la seva futura actuació; des de l'alta política fins al clos tancat d'una penya de casinet, és la incògnita que atrau; és per a uns un perill que flaira, és per a altres un triomf que es preveu. Parlem-ne ara nosaltres també, amb ànim serè, amb ulls i sentiments de dona i enfoquem francament la qüestió.

S'ha dit que a l'Esquerra Republicana de Catalunya li fa por el vot de la dona. Dic jo. Quan en un partit com el nostre, en els principis bàsics del qual figura el reconeixement de la dona per emetre el sufragi, quan aquest Partit fet Poder porta a cap atorgar aquest dret, no és perquè després tingui por de posar-lo a la pràctica més tard; no és per fer-ne un penediment, és per a fer-ne una realitat. Un partit rebel com el nostre, amb un programa definit, amb unes aspiracions concretes, segueix sempre una trajectòria recta i quan els esdeveniments el porten allà on Esquerra Republicana de Catalunya és avui, fa realitats del seu programa, realitza les seves aspiracions, compleix les seves promeses... No parlarem, doncs, més de si el vot femení pot ésser un bé per uns o un mal pels altres, parlarem solament del que nosaltres creiem un deure femení, fent un estudi de totes les qüestions que ens afecten, relacionant-ho amb el passat, el present i l'esdevenidor.

Quan es viuen moments com els presents, que marquen una època, on els individus viuen encara amb uns hàbits i uns costums, però sentint ja tota la frisança de la renovació, quan es fa amb uns dies una transformació que nacions no fan en un segle, quan les passions contingudes es revelen, és quan amb ànim més serè convé veure i estudiar totes les coses, tots els factors que poden influir-nos i jo crec que les dones totes, de tots els sectors socials, de totes les edats, totes les que hem entrat en bloc per primera vegada a fer ús d'un sufragi que ens era negat, d'un dret que ens era provat d'exercir, tenim l'obligació de veure quins són els nostres deures, de fer-nos càrrec de les realitats, de voler ésser ciutadanes conscients.

S'ha dit molt que no estem preparades. Plouen sàtires respecte al vot femení, es troba oposició encara dins moltes llars, se'ns censura i se'ns fa objecte de lloança, se'ns critica i som admirades, se'ns vol i se'ns tem, parlem-ne doncs, i començarem demà per a fer-ne un breu resum del que era la dona fins ara, la dona a la qual molt pomposament era donat el títol de l'«àngel de la llar». Mirem amb realitat quin era el veritable rol que la llar i la societat atorgava a la dona. ☞

19 Veus femenines

Justa Goicoechea

Fortitud, 15 de novembre de 1933

Amb l'atorgació del vot a la dona, dóna bo de veure com van d'aquí i d'allà les grans admiradores i àdhuc devotes confessoras del Pare Vallet i del cardenal Segura.

No saben que fer-se. Van darrera de l'un i de l'altre, aprofitant necessitats i defallences per a posar-li al davant dels ulls una petita quantitat en metàl·lic que el dia de demà els ha d'ésser tornada per mitjà de la papereta dintre de l'urna perquè surti tal o qual diputat dels que no hi tenen res a fer en el Parlament Espanyol.

Les dones d'Esquerra ben convençudes de la tasca a acomplir no ofereixen quantitats perquè les dones vagin a votar.

Estan plenament convençudes que guanyaran la batalla pesi a qui pesi i per molts diners que esmercin les dretes i per moltes almoines que es campin arreu de Catalunya.

Les dones d'esquerra sabran acomplir el seu deure el dia de les eleccions per molt que es moguin les dones del Sant Crist penjat al coll. No serà d'elles la victòria perquè les dones d'E.R. de C. saben estar al costat dels seus homes en els moments de prova.

Les dones de E.R. de C. saben sobradament que les dretes no faran res de bó (si es que arribessin a governar) perquè quan han tingut el poble a les seves mans l'han fet a trossos i l'han esmicolat fent la vida impossible i ara diuen que el volen adobar com si el poble fos un ramat de béns que se'ls fes anar d'aquí i d'allà sense voluntat.

Les dones d'esquerra sabran acomplir el seu deure el dia de les eleccions per bé dels seus fills i de la Pàtria i veureu com les dones de les dretes es queden amb el Sant Crist penjat al coll i amb la ràbia al cos. ✂

20 La prostitució organitzada

Aurora Bertrana

La Humanitat, 6 de juliol de 1934

Tinc consciència que en escriure aquest titol i en encetar ardidament un tema escabrós com el present, m'exposo a sofrir, ultra les habituals censures dels temorencs, les menys freqüents i més penoses de moltes companyes volgudes.

S'ha iniciat una nova campanya contra la prostitució, i la bona fe, digna de tot respecte, de les dones que la menen, no els permet, segurament, comprendre tot l'abast ni totes les conseqüències de llur tasca.

Elles s'adrecen, o ja s'han adreçat, al Govern de Catalunya amb la pretensió, si no vaig errada, que la prostitució organitzada sigui tot d'una suprimida. Crec que s'han recollit uns milers de signatures femenines, cada una de les quals correspon a un impuls generós. Jo vaig negar la meua a les organitzadores. Moltes no han comprès encara el meu gest, fill d'una meditació pregona i d'un respecte gran per a les pobres germanes congenèriques que viuen del treball honrat, penós i mal retribuït, de l'amor.

Costa poc redactar, firmar i aplicar un decret abolitiu contra la prostitució organitzada, és qüestió de burocràcia i d'esbirros; el que resulta més difícil és obtenir un profit moral d'aquesta mesura.

Hem de tenir en compte que els milers de dones que viuen de la prostitució, no serveixen ni per a un altre ofici ni per a fundar una família.

Què faran, demà, aquestes pobres fembres llençades al carrer en legió d'afamades? Continuaran lliurant-se a la prostitució.

Aleshores, totes les verges integrals, que afortunadament per a elles i per a la dignitat de la civilització nostra, gaudeixen de la llibertat d'ésser-ne, i les dones casades que posseeixen una llar, un marit i uns fills, podran dormir tranquil·les, perquè el flagell immoral de la prostitució ha estat vençut (en aparença). I a l'ombra dels carrers estrets, amb la complicitat de l'hora baixa, fugint de la persecució del vigilant i del policia, elles, les tristes predestinades, seguiran cercant clientela i mercadejant amb llurs cossos. Ho faran més difícilment, ho aconseguiran més penosament, tal vegada en la desesperació de la claudicació arribin fins a treballar a més baix preu. I els prostíbuls, improvisats, seran més sordits, més bruts, menys higiènics... I la vida d'aquestes fembres, més llòbrega, més miserable, més exposada. Què haurem avançat?

La trista condició d'aquestes dones, vivint de la venda de llurs cossos, del vici dels homes i de l'explotació de les mestresses i del baranda, és ara i adés digna de consideració.

El gest de les meves companyes, tant les verges voluntàries com les honrades mares de família, en recordar-se de la vida misèria i poc honorable de les prostitutes, mereix

tota la meva simpatia, però no crec que suprimint tot d'una la prostitució organitzada, executem un acte ni moral, ni generós, ni pràctic.

Parlem-ne. reflexionem. Jo crec que fóra una bella gesta de part nostra acudir intel·ligentment en socors de les nostres germanes congenèriques i millorar llurs vides, amb l'aportació de la nostra simpatia i la força dels nostres privilegis socials.

El primer que hem de fer és saber què pensen les interessades. Interroguem-les, puix que es tracta de llurs interessos, i apleguem llurs signatures, en pro o en contra de la prostitució organitzada. L'opinió d'elles és més important que la nostra.

I si el resultat del plebiscit és desfavorable a l'abolició de la prostitució, reconeguem el dret que tenen aquestes dones a prostituir-se, i, sense escarafalls ni morals falses, ajudem-les en el que calgui, vetllem perquè no siguin explotades, acudim a llurs socors, preocupem-nos de llur salut i de llur vellesa. Així donarem una prova que som dones sense prejudicis i que tenim tot el respecte que es mereix aquest principi de llibertat humana. ✂

21 La prostitució lliure

Aurora Bertrana

La Humanitat, 18 de juliol de 1934

Fa uns dies que des d'aquestes mateixes pàgines comentava la prostitució organitzada, considerant l'abolició d'aquesta com a mesura perillosa en el sentit més conscient de justícia social.

Avui m'enfronto amb la prostitució lliure, més o menys clandestina, i la trobo cent vegades més immoral que la prostitució organitzada, sense, però, fer-me il·lusions sobre l'abast pràctic de les meves humils opinions.

Les filles, les esposes, les mares de família que sota la careta de dones decents es lliuren a la prostitució, clandestina i ocasional, són l'essència mateixa de la immoralitat, car actuen en nom de sentiments que no experimenten, i estableixen una competència desigual entre les professionals i elles, que fan d'aficionades. Amb tot, ¿qui gosarà negar a unes i altres el dret a explotar llurs encisos naturals? ¿I com podem oposar nosaltres, febles idealistes, el nostre minso esforç contra els directors, explotadors i grossistes d'aquesta trista indústria?

Tota la nostra compassió va vers les professionals, que classificades a part dintre la societat viciosa, hipòcrita i més prostituïda que elles, treballen penosament per a guanyar llurs vides, mentre que les altres es donen per mor del luxe i de la mandra. Aquestes esquirols del vici, no solament seran tolerades si la prostitució organitzada s'arriba a abolir, sinó que es veuran més conreades, més afalagades, mentre que les pobres professionals seguiran actuant, en llurs carrerons misteriosos, perseguides per la policia.

Repeteixo que els haurem fet un flac servei, i que ni la moral ni les meretrus tindran res a agrair-nos. Les úniques beneficiades per aquest gest, romàntic però poc meditat, seran les prostitutes lliures, aquelles que solteres o casades, malgrat posseir una llar amb taula, llit i respecte social, surten al carrer a la recerca d'aventures retribuïdes.

Això no vol dir, però, que jo aconselli a les meves companyes de romandre inactives i indiferents davant el monstruós flagell de la prostitució en general; solament voldria pregar-los que meditin encara, abans de recórrer a la feble solució legislativa.

El mal és massa profund i vell per a un remei tan ràpid i banal.

L'únic camí per a deslliurar la dona de la temptació de prostituir-se com a recurs suprem, és posar-la en condicions de guanyar-se la vida valent-se d'altres sistemes més honorables, i educar les noies sexualment perquè en caure ho facin amb tot coneixement de causa i no per ignorància, com esdevé sovint en aquestes latituds semi-civilitzades.

Trenta anys d'educació sexual i una organització social més amplia i conscient, com a conseqüència d'un estudi seriós del treball de la dona, limitaran la prostitució, però mai no la venceran, car la darrera dona que visqui damunt la terra, té noranta possibilitats

contra cent d'acabar en prostituta (Prego al lector que no s'esveri. La meva trista afirmació és filla d'un llarg estudi psicològic, que m'ha mostrat la propensió femenina a triar el treball més fàcil).

Quan les mares i les mestresses gosin mirar cara a cara i encetar el problema sexual com a base d'educació social, i no limitin ni l'ensenyament ni l'anàlisi d'aquesta importantíssima qüestió, podrem mirar les prostitutes amb menys llàstima. Conscients de llurs determinis, organitzades socialment, tal volta sindicades, solidaritzades, disposades a la vaga parcial o general, seran tan fortes i poderoses com qualsevol altra organització proletària. Es faran respectar, perseguiran les esquirols, tindran vacances retribuïdes, assegurances de vellesa, dispensaris, sanatoris, clíniques, cooperatives...

Penso que això ha d'ésser la màxima aspiració civilitzadora, d'aquesta massa enorme que viu de la prostitució. I que el nostre deure de dones comprensives i honrades, filles d'una nació lliure, no pot ésser altre que ajudar-les, respectant llurs inclinacions, però mai suprimir-les o llançar-les tot d'una a la misèria. ✂

22 Ànima endins

Justa Goicoechea

Llibertat, 5 d'agost de 1935

«Aquell que senti perseguit, que ho digui». Aquestes són les paraules que el gran «caudillo» digué, dies enrera, al camp de Mestalla. Jo no sé si entre el nombre de persones que acudiren al tan discutit camp n'hi havia cap que es sentís perseguit; en canvi, aquesta pregunta, si en lloc de fer-la a les masses que acudiren a sentir la paraula del dit prohoms ens l'hagués adreçat a les dones d'esquerra, a ben segur sabríem què contestar-li; perquè les dones d'esquerra en sabem molt dels perseguits i dels empresonats, tant o més del que en pugui saber el gran «caudillo» encara que adopti el posat de com aquell que ve de l'hort.

Les dones d'esquerra podríem parlar-ne molt dels perseguits injustament si el llapis roig de la censura no ho impedis. Malgrat això volem provar fortuna i dir que, sabem d'esperances que tenen llurs marits empresonats, els quals no han pogut estar al costat de les seves mullers en el moment de donar un fill al món: sabem també, de pares que ploren llurs fills que eren l'alegria de les llars, de les quals n'han estat separats per a complir condemna d'un delictes que es diu que han comès; sabem també que molts d'aquests casos són deguts a delatacions i confidències que, per odís personals, no han mirat que desferien unes llars per tal de satisfer una venjança.

I les dones d'esquerra que sabem això ens hem imposat la humanitària missió d'atenuar les amargors d'aquests empresonats perseguits per l'impecable odi de la gent reaccionària que presumeix de bondadosa i complaent... !hipòcrites! i ensems evitar que la fam penetri a les llars desfetes per la incomprensió i que llurs famílies puguin gaudir, si més no, de l'imprescindible a la vida quotidiana. Aquesta és la tasca que ens hem imposat les dones d'esquerra i per a complir-la hem d'estar disposades a fer els sacrificis que calgui. El poble esquerrà de l'Hospitalet està al nostre costat per tal de col·laborar amb el seu ajut. Anim, doncs, que el dia del ressorgiment del resplendent Sol de la Justícia està proper...

Dones d'Esquerra, no abandoneu els nostres empresonats! Sense defallir!... Endavant sempre! 🌻

23 Moments de lluita

Reis Bertral

Llibertat, 5 de febrer de 1936

En realitat, per a nosaltres, fills del poble, la lluita, en tots els ordres, és quelcom constant i permanent. Hi ha però, moments en la vida (individual i col·lectiva) en que sembla que per damunt de tot, prescindint d'altres aspectes, ens trobem en la necessitat de dirigir tot el nostre esforç o tota la nostra atenció vers una cosa determinada.

Ara ens trobem en un d'aquests moments. Tenim davant nostre una data, el sol pensament de la qual, conmov fins la fibra més delicada i sensible del nostre ésser.

Ja sabeu, amics del baix Llobregat, quina és aquesta data: 16 de febrer! Quantes coses ens suggereixen aquests senzills mots: 16 de febrer!

Data d'una importància capitalíssima per a la història del nostre poble, d'un valor incalculable per a milers de germans nostres que sofreixen durament en exilis i presons, data que assenyala d'una manera definitiva i per a molts anys la cruïlla de la qual surten dos camins completament oposats: triomf de dretes o triomf d'esquerres.

Ja sabem el que cada una significa. Triomf de dretes vol dir: deixar els fills del poble òrfens d'escoles on han de nodrir-se les seves intel·ligències; vol dir condemnat, per les dretes reaccionaries, a un etern esclavatge; vol dir l'arbitrarietat i la tirania convertides en llei. En una paraula, confusionisme i inquisició.

Completament oposat a aquest panorama, se'ns ofereix el programa de govern de les esquerres, concret, clar i positiu. Amb un govern d'esquerres, —el poble ho sab prou bé, doncs malgrat el que es digui, té bona memòria— l'obrer sap que els seus fills tindran escola, i escola digna; que la llei ha de protegir-los contra els atropells de que avui son víctimes; es dir, que seran respectats i considerats dignament com tenen dret a ésser-ho.

Es l'hora de determinar, d'una manera clara i definida per quin d'aquests dos camins ha d'orientar-se la vida de Catalunya i la ruta, per tant, que com a ciutadans hem de seguir.

Els camins es presenten clars i definits, i, en la nostra ma està el decidir-nos per l'un o per l'altre.

Es evident que la immensa majoria del poble a Catalunya, aixís com arreu d'Espanya, és netament esquerrà; la qual cosa indica un triomf indiscutible de les esquerres. Ara bé, vol dir això que no trobarem dificultats? No, de cap manera.

El triomf de les esquerres es segur, per que el poble ho vol; i contra la voluntat sobirana del poble, res ni ningú no hi pot.

Els nostres adversaris, però, tenen tot una sèrie de recursos que si bé són completament ineficaços per a convencer l'opinió del país, que els coneix prou bé i sab la seva actuació, no obstant podrien tenir el seu efecte com a elements per a falsejar aquesta voluntat popular que els hi és absolutament adversa.

Per això hem de lluitar, sobre tot, per a que no pugui ésser falsejada ni mixtificada l'expressió de la consciència del poble.

Nosaltres, les esquerres, tenim l'opinió; ells, les dretes farsants i reaccionàries, ultra els mitjans econòmics de què disposen, tenen totes les males arts.

Cal doncs, que cada ciutadà, cada obrer, es converteixi en un ferm defensor de la democràcia vetllant per a que sigui respectada la puresa i claretat de la seva actuació cívica.

Les dretes han començat ara una campanya demagògica i provocativa: què pretenen? Que nosaltres els hi seguíssim en aquest terreny? Si es això el que volen, s'equivoquen en absolut.

Per una d'aquelles paradoxes que la vida es complau en oferir-nos, veiem que la gent que integren l'anomenat «Front d'Ordre» son precisament els que amb llurs campanyes no fan altra cosa que fomentar el desordre i la pertorbació.

Les esquerres no volem, ni podem posar-nos al seu nivell. La nostra dignitat no ens ho permet. Volem però dir-los una cosa i es que tota aquesta atmòsfera que ells intenten crear, nosaltres hi oposarem la nostra actuació digna, clara, serena, i la sostindrem amb la màxima fermesa.

I els hi diem: la lluita és dura; nosaltres, però vencerem. Vosaltres hi aneu per a defensar uns interessos materials. La nostra bandera, en canvi, porta com a emblema els ideals més nobles de la humanitat.

El nostre deure és, doncs, lluitar sense descans per a que el dia 16 de febrer sigui el dia gloriós que representi la mort de la reacció i la nova aurora de la democràcia.

Tots units, lluitem i vencem per Catalunya i per la Llibertat! 🍀

24 Ajut Català i els moments que vivim

Rosa Segarra

Butlletí d'Esquerra Republicana de Catalunya (Federació de Barcelona-Ciutat)

30 de gener de 1937

Ciudadans: Els catalans, de Catalunya tota, està donant proves d'un esperit de sacrifici i d'un amor sens fi pels altres pobles germans, així com pels seus homes antifeixistes.

Catalunya ha obert els seus braços als refugiats que han tingut d'abandonar les seves llars com a mesura de precaució davant dels bombardeigs per la fera feixista, a les poblacions pacífiques, indefenses. A totes les poblacions catalanes es troben atesos amb un desinterès i un zel digne de l'hora que vivim que ha fet que tots ens uníssim formant aquesta gran germandat antifeixista.

Nosaltres, que no hem viscut aprop d'aquesta tragèdia, nosaltres que vivim a reraguarda una vida de relativa calma, confiats a les nostres llars, mentres es combat aferrissadament en els fronts de batalla, no treballem prou per aquests éssers humans, germans nostres de causa; no ens donem compte del dolorós i trist que ha estat per a tota aquesta filera humana, el tenir que abandonar la seva terra deixant tot allò que els era tan grat, tot allò que nosaltres estimem tant.

I no sentim prou aquest riu de dolor perquè no hem sentit de prop el scroll tràgic, monstruós, això que sols sap destruir i que li hem donat el nom de guerra.

Guerra!!!... Crim horrorós de la humanitat contra la mateixa humanitat. Guerra!!!... Miseria i dolor...

Guerra. Matança i destrucció sens pietat...

Guerra. Caravanes sense fi... Vells i petits; malalts, indefensos, fugint en llargues files de la metralla mortífera.

Tot això és la guerra, i és també la guerra nostra, preparada, desencadenada, i subvencionada, per la clerecia i el capitalisme nacional i l'internacional; pels que demanant l'ordre en tot moment, però que no volien més que l'ordre seu que permetés tota mena d'imposicions i d'esclavatges.

Encara que vell d'actualitat avui com mai allò de: «Unió fa la força», no ho oblidem, germans tots que som d'aquesta societat fins avui injusta i cruel, i que tants de sacrificis costa per l'afany de fer-la humana.

Que la història pugui dir de nosaltres que tot ho fèrem per aixafar una raça de vils mercenaris, però que no pugui dir que la lluita costà una vida més perquè a reraguarda no sapiguérem unir-nos amb el pensament fixe amb un sol objectiu, amb les activitats encaminades a una sola finalitat: guanyar la guerra.

La tasca d'Ajut Català en aquests moments tristos de guerra va senzillament adreçada a suavitzar les penalitats que tenen de sofrir els germans destacats a les trinxeres, desti-

nats a fer amb les armes a la ma la guerra als que l'han provocada. A presentar un escalf, un apoi als refugiats, a portar a les llars dels combatents aquell escalf que tant necessita el que plora absent.

Ajut Català és, primer que tot, una organització femenina, i per això no empra per fer la guerra més que mitjans femenins, tan eficaços com els altres i no menys necessaris.

La Junta de Proveïments militars, per molt de zel i cura que tingui, no pot arribar a proporcionar al milicià combatent una sèrie de coses, objectes materials, a la vegada necessaris per completar tot el que fa falta i pot fer més lleugera i passadora la vida a les trinxeres; a evitar un sens fi de penalitats i privacions als homes que exposen constantment la vida.

Tots sabem que fa fred: molt de fred. ¿Sabem però, del cert, que tot milicià porta prou abric sobre les espatlles, peus i mans, per resistir-lo?... El proveïment de roba adequada, és doncs, un deure de nosaltres, les dones, fent roba, ocupant-nos amb tota cura d'un rober complet, atapeït de peces d'abric de tota mena i que no els hi son facilitades —perquè és impossible— per la part oficial de la guerra. Així evitem molts sofriments als germans del front.

No s'acaba, però, la tasca de les dones, omplint el rober i entregant la roba feta als milicians. Hi ha un sens nombre d'objectes necessaris per a proporcionar-los, que s'han d'adquirir, i, per adquirir-los cal recollir quantitats, que cal buscar.

Companyes totes que m'escolteu. Dona catalana, heroïna sempre aimant de les causes justes i nobles, enamorada com pot ésser la més del mon de la vida pacífica i familiar. Ajut Català et demana. Encar que potser fins avui indiferent, no ho siguis un moment més. No vulguis que quan intimanent et preguntis si has fet quelcom, tinguis d'averkonyir-te al pensar que no.

No vulguis que al trobar una amiga o coneguda que plori l'absència per sempre d'un ésser estimat, tinguis de caminar més depressa o tombar de carrer, per no enfrontar-te amb aquella cara plena de pena, però també plena de llum d'heroisme al pensar en l'aportació gran, magnànima, d'aquell ésser estimat, pare, espòs, germà o promès.

Dones: fem gran l'obra d'Ajut Català.

Aporteu vostres donatius, i la vostra col·laboració a Rambla de Catalunya, 26, Caserna de les Milícies d'Esquerra Republicana de Catalunya. 🌹

Transcripció del parlament pronunciat per Rosa Segarra el 29 de gener de 1937 a les 8 del vespre a Ràdio Esquerra.

25 Què és i perquè s'ha constituït l'Aliança Nacional de la Dona Jove

Montserrat Martínez

La Humanitat, 20 de juny de 1937

S'ha parlat molt d'unitat, a través d'actes i de manifestacions, però fins ara mai no s'havia propugnat per la unió de totes les dones, de la gran massa juvenil femenina tan disgregada i tan dispersa que, necessàriament, l'hem d'atreure.

En els moments actuals era necessària més que mai la unió ferma i decidida de tota la joventut femenina. Per això, totes les organitzacions polítiques, culturals i esportives vam considerar que per a poder lligar tota la joventut era precis unir-nos abans. I això va fer-nos crear l'Aliança Nacional de la Dona Jove, que agrupa, sense distinció de matisos, les dones antifeixistes catalanes.

Aquesta Aliança, però, no va constituir-se únicament obeint una necessitat històrica del moment, ni a l'única consigna de la guerra, sinó una altra missió encara: la de crear una joventut socialment i físicament forta, dotada d'una cultura i d'aquells indispensables coneixements perquè pugui constituir, en el futur, la base més sòlida de la Catalunya renaixent.

Per això hem forjat l'Aliança de la Dona Jove. I per assolir el nostre propòsit posarem tot l'esforç i tota la voluntat:

Primer: La unió indestructible de tota la joventut femenina catalana.

Segon: fer tot el que calgui perquè les noies catalanes pensin en català, parlin en català i tinguin per a consigna la cultura política i social; el redreçament i l'engrandiment de Catalunya.

Per aconseguir això cal portar a terme un treball intens i feixuc. No és tan fàcil com sembla aplegar la joventut femenina, però crec que amb entusiasme i sense regateig d'esforços s'arribarà, en terme no llunyà, a la unió completa de les noies de Catalunya que avui, en la seva majoria, viuen al marge de tota activitat i sense la preocupació que els haurien de produir els nostres problemes. Catalunya ens necessita a tots, i com a catalans hem d'estar amatents al compliment del deure.

Tant a través de la secretaria femenina de les Joventuts d'E.R. de C. «Estat Català», com des de la presidència de l'Aliança Nacional de la Dona Jove, he contret aquest deure: fer que la joventut femenina actuï amb disciplina, amb afany i amb responsabilitat en aquesta tasca conjunta encaminada a obtenir per a Catalunya un demà generós i humà. 🌹

26 Les dones de cara a la guerra

Angelina Compte

L'Autonomista, 9 d'abril de 1938

Dones, mares, germanes, promeses dels combatents, d'aquests heroics soldats que ofereixen llur vida per la defensa dels nostres drets nacionals, i per un millorament social i econòmic per a tota la classe treballadora, vulgueu ésser dignes d'aquests heroics incorporant-vos en la lluita, per assolir ràpidament la victòria. Avui el nostre lloc, no és en un recó de cuina sinó que està en el taller, indústria, i camp, fent produir tot allò necessari per a les necessitats de la guerra. Deixem la passivitat! Incorporem-nos als llocs de treball! Si volem un benestar per als nostres fills, siguem nosaltres les que hi aportem el nostre esforç per donar-los.

Les dones són les cridades en els actuals moments de la nostra lluita per a seguir la producció endavant, vetllant per l'economia del país com la pròpia nineta dels nostres ulls. Volguem ésser dignes dels moments que vivim! Donem el que podem i devem donar per la defensa de la nostra causa! Com a dones antifeixistes, amants de la pau i la justícia, per la nova societat que volem forjar per als nostres fills, tenim el deure ineludible de respondre en la situació dels moments actuals, amb la forma i actuació que deuen respondre les dones antifeixistes. Les mares que tenen els seus fills al front per la defensa dels seus drets socials i econòmics, no deuen romandre passives induïdes per l'enyorança del fill absent, sinó que tenen que col·laborar en els treballs de reraguarda, fent que allò que ells defensen en les trinxeres amb les armes a la mà, nosaltres, les dones els hi conservem en la reraguarda. Totes les dones són útils, i per tant totes devem aportar el nostre grà de sorra en la nostra lluita. En les cues, mercats i en les barriades, necessitem que es vigilin els derrotistes i especuladors, i aquests treballs poden fer-los molt bé les dones d'edat més avançada; les joves a produir! que els llocs dels 100.000 voluntaris que demana el govern, no quedin parats! Totes en peu de guerra, produint de cara a les necessitats de la guerra! Els homes al front, i les dones en la reraguarda, al front del treball; essent les vertaderes reserves de reraguarda del govern de la República.

Dones: Per la defensa de la nostra Pàtria, i per als drets socials i econòmics de tots els treballadors en general, incorporem-nos en la lluita, substituint en els llocs de treball els companys absents. Gironina, en el despatx de la Conselleria de Governació i Sanitat i Assistència Social té instal·lades les oficines d'inscripció, l'Institut d'Adaptació Professional de la Dona de 10 a 1 del matí i de 4 a 7 de la tarda. El teu deure és inscriure't.

Endavant, per la mobilització total de les dones. ✂

27 A una dona de l'altre costat

Llum Valls

La Humanitat, 12 de juny de 1938

Lluitem en defensa de la teva llibertat! Quan les dones d'arreu del món treballen per a alliberar-se de la incultura i de l'opressió a què foren sotmeses, tu, dona facciosa romans indiferent.

Veus indiferent o amb complaença com et consideren una joguina sense intel·ligència, sense ànima, no t'importen les humiliacions ni els insults, i transigeixes quan el món procura reivindicar-te.

La teva actitud és vergonyosa, indigna de la teva categoria de dona.

Veus que aquests homes amb qui convius assassinen, destrueixen impunement. No es desvetlla la teva sensibilitat davant d'aquests crims monstruosos? Si romans freda com ells, has perdut la teva característica d'ésser humà. Ets un rebuig de la societat que cal exterminar amb duresa.

La societat que t'envolta, està mancada de dignitat, d'ideal, viu amb l'única finalitat d'esclavitzar, de sotmetre els pobles lliures i conscients, i, tu, dona en la qual s'han representat les més belles qualitats, accedeixes a què es cometin aquests atemptats contra la dignitat humana.

Si dones, infants i vells cauen víctimes de la metralla que llancen els invasors, «ho tolero —em diràs, perquè no volen rendir-se».

Aleshores et contestaré: és que tu pots concebre la rendició d'uns pobles lliures, sobirans dels seus propis destins, a l'estranger desitjós d'acumular riqueses? És que tu pots consentir veure trepitjada la terra mare per sabates de forasters injuriosos? És que no sents les ofenses que es fan a la teva, en el teu propi ésser?

La dona antifeixista no té la teva moral. Prefereix la mort, el dolor que avui l'embolcalla a sucumbir tan indignament. La seva dignitat no aguanta ofenses. Defensarà la magnífica llibertat que ha aconseguit.

La imatge d'una religió, potser et detura?

No t'ofenguis. Amb aquests mots et descobreixes com a fanàtica seguidora d'unes doctrines que els seus mateixos divulgadors no segueixen. Aquesta religió que et sotmet no és sinó l'instrument, el lligam amb què desvergonyits opressors volen subjectar-te a la vella tradició.

L'esperança d'un paradís fa de la teva vida un infern. En voler complir unes lleis, fa que trepitgis els més elementals preceptes de la justícia.

Descobreix la teva veritable personalitat. Ets un ésser inconscient.

Només una esmena de la teva conducta pot retornar-te, fer-te retrobar els conceptes que voluntàriament has oblidat. Si ho aconsegueixes coneixeràs la glòria de viure que avui menysprees. ✂

28 Els nostres homes

Antònia Abelló

Abril, 3 de setembre de 1938

A les dones.

Escolta, amiga: ¿Ja treballes per la guerra? ¿Ja fas quelcom de profitós que repercuteixi en bé de la nostra guerra? No siguis d'aquells —sortosament els més pocs— que tot ho confien als altres. Treballa, treballa, que la guerra és per a tots i és de tots, i si la perdésim —que no serà— la perdriem tots; just és, doncs, que fem quelcom a profit d'ella, ja que quan l'haurem guanyada, tots voldrem haver ajudat al seu triomf.

No oblidis, amiga, que si els nostres homes, els soldats del poble, haguessin pensat covardament, avui potser tu i els teus —i nosaltres— ja seríem un munt informe entre els molts assassinats que els mercenaris estrangers realitzen. Però, per sort dels pobles de tot el món i per orgull de la nostra Pàtria, els nostres homes han demostrat el que són: homes! I arreu on es lluita, a tots els fronts de combat, els nostres homes fan honor a la seva raça: lluiten, lluiten braument, com a homes!

Lluiten sense defallir, sota la pluja i resistint el fred i la neu, entre la mort que els volta constantment. Són dins les trinxeres, entre la terra humida; combaten desafiant a l'enemic i al temps, estan cançats i els ulls se'ls espesseeixen del fum de la fuselleria i dels canons; de vegades, mentre estan reposant —ben merescut ho tenen— es dóna la senyal d'alerta altra vegada, i ells també altra vegada prests i decidits per a la lluita. De vegades el company —no, el germà— del seu costat exhala un petit crit de ràbia —no de dolor, no: els nostres homes no el senten!— i cau als seus peus. I el combat continua, i els avions assassins profanen una vegada més el nostre espai roncant sinistrement vomitant la metralla homicida; i els nostres canons van a cercar-los amb udol de venjança i de càstig; i els tancs dels traïdors volen avançar i els nostres bombarders els van a l'encalç valents, greus, les bombes a la mà, amb gest d'atleta que sap va a vèncer; i la seva fuselleria vol arribar a les nostres avançades i el crec-crec de les nostres metralladores posa harmonia a aquell concert fantàstic, monstruós, de destrucció d'homes i de coses. I plou, i fa fred, o sol que atenalla, i els nostres homes tenen fred, gana, però en aquells moments no les senten aquestes necessitats, no poden sentir-les i tenen d'esperar que cessi el foc: i recorden, per una insignificança, per un núvol de fum en disparar-se per l'espai, pel vol diferent d'un avió, pel so més o menys fort del canó, per la sacudida del fustell, pel crit del company que cau, per la foscor de la nit, per la rojor del foc, per un arbre colltort, per quelcom aparentemet insignificant, recorden els seus, els seus estimats. La llar, de parets blanques i acollidores, de records dolços i estimats; la família: un rostre arrugat, un cos jove, una maneta rosa i blanca... Tot ho han hagut de deixar els nostres homes. Pels seus, sí però també per tu i per nosaltres i per tots.

I nosaltres, ¿no correspondrem a la seva gesta gran, immensa, de renúncia a tot, a tot!, i qui sap si per sempre, pel nostre bé i la nostra vida?

Fem-nos dignes dels nostres homes, tu, amiga, —germana— de la reraguarda. Treballa, treballem força i sense defallir. Siguem humans, siguem homes i dones, almenys per ara! Ajuntem-nos més, agermanem-nos ara que l'enemic voldria abatre'ns! Per a ells, per als nostres homes, no per a nosaltres, hem de donar el màxim de rendiment, que les nostres forces i possibilitats ens permetin.

Com? Treballant totes conjuntament i amb entusiasme. Per a totes hi ha una tasca a complir. Per a totes hi ha una responsabilitat a prendre —responsabilitat cívica, responsabilitat inel·ludible, ja que som dones i catalanes i estem en guerra.

Sí, moltes —quasi totes— treballem en profit de la nostra guerra; a les fàbriques, als tallers, al camp, a les oficines. Sí, sabem la tasca admirable que realitzen les nostres obreres, les nostres pageses, les nostres oficinistes, però amigues, no ens hem de limitar solament a realitzar la nostra comesa fidelment i estricta, no ens hem de limitar a ocupar senzillament i irresponsablement el lloc que ha deixat vacant el company que ha marxat al front, no: hem de saber per què l'ocupem aquell lloc, hem de saber què representa el que nosaltres ocupem aquell lloc ara, hem de tenir consciència de lloc que ocupem.

Sí, ja creiem que vosaltres —com nosaltres— hi poseu tot l'interès i que treballeu amb rendiment; però no és això sol el més necessari. Cal que tu, dona funcionari, junt amb l'obra de fàbrica, amb la del camp, amb la mercantil, amb l'evacuada, cada una en la seva especialitat, treballem conjuntament per la gran obra que és fer digna del front, la nostra reraguarda.

Els nostres homes lluiten amb coratge i braó: defensen no solament la llibertat de la seva Pàtria, sinó la llibertat de tots els pobles del món. Es porten dignament, valerosament, tal com es deu haver de portar tot home que es vani d'ésser-ho. I nosaltres, les dones, des de la reraguarda ens hem de fer dignes d'ells, hem de fer que ells puguin lluitar amb el cap serè i el pols segur de pensar que a la reraguarda si bé la seva presència es deixa sentir espiritualment no materialment; i que els camps són sembrats i treballats i endegats i no els faltarà el menjar necessari i indispensable; que les fàbriques que els subministren armament no cessen amb el seu bruit i que si bé és cert que fan material bèl·lic, encara que sembli paradoxa, és material per a implantar la pau; que les fàbriques tèxtils funcionen normalment i se'ls teixeixen els vestits i mantes per a poder fer front al temps; que els seus infants són atesos degudament, potser amb més amorosa sol·licitud que abans; que els despatxos i oficines curen com cal el seu treball que, encara que silenciós i senzill,

29 Joventuts femenines

Llum Valls

Abril, 24 de setembre de 1938

Es després de la revolta que esclatava el 19 de juliol que es ve parlant amb la insistència que caracteritza aquest tema de les joventuts femenines. Fins llavors la dona jove que sentia la necessitat que ha de menar la totalitat del nostre poble: la necessitat de l'alliberació de la pàtria; la necessitat d'actuar per a restituir en el seu lloc la Catalunya d'ahir; de la manera més lògica i més conscient, junt amb els homes, portant una tasca semblant a la seva en intensitat i qualitat, treballava dins l'organització juvenil.

Els nuclis femenins, quan existien no tenien altra finalitat que la d'organitzar la dona perquè estigués disposada a actuar com element d'ajud dels perseguits per l'opressió. Normalment, però, l'escàs nombre de dones enrolades a la política actuaven en el sentit amplíssim que ja hem indicat.

Semblarà absurd, doncs, que després de dos anys de lluita sagnant sostinguda per afiançar el triomf de la llibertat i de la democràcia, la dona abandoni la seva antiga posició, cent vegades més lògica, i més natural, producte del nostre avenç, per agrupar-se en seccions femenines que actuïn amb personalitat pròpia, i quasi bé divorciades, de la resta de la joventut.

Semblarà paradòxic i algú gairebé ho trobarà contraproductent, que per comptes d'aprofitar el moment i les garanties que ens dóna la legislació actual, la dona es constitueixi en un nucli més, que treballi amb directius pròpies i independents, a les que condueixen l'actuació de la joventut masculina.

Efectivament, però, no existeix cap motiu que provoqui estranyesa, la dona en constituir-se en organitzacions, ja dependents d'un partit polític, ja independents d'aquest, no cedeix la seva actual posició; no s'allunya del seu lloc de treball; no tracta d'entronitzar l'antiga organització femenina, de finalitats filantròpiques, catau d'ignorància i absurditat. La seva posició és, precisament, un nou sacrifici que fa a l'holocaust de la pàtria de la llibertat: obeeix al seu desig de col·laborar d'una manera efectiva en l'elaboració del triomf antifeixista. Exclosa per la seva constitució física, per les característiques del seu sexe, de molts dels aspectes de la lluita, però amb el desig fervent de treballar des d'allí on la seva tasca pugui ésser profitosa, té la necessitat d'agrupar-se per fer sentir la seva veu, perquè d'una manera organitzada, mitjançant una visió de conjunt, hom compregui la seva necessitat i li permeti desenvolupar l'actuació que ella propugna dur a terme.

S'organitza per treballar d'una manera eficaç i per exigir, si cal, que la incomprensió, no li barri el pas i li permeti estendre's i li permeti estendre's fins on ella desitja; ésser el complement intel·ligent i eficaç del lluitador, treballar, organitzar, propagar en la reraguarda abandonada pels homes en pro de la causa que ens mena.

I això no és una claudicació. Precisament perquè la joventut femenina vol ocupar amb dignitat els llocs que han deixat buits els soldats, es capacita.

Perquè la nostra joventut no trobi de retorn, una Catalunya decaiguda, que mostri d'una manera patent les calamitats de la guerra, ens eduquem en els aspectes on la nostra preparació és deficient o nul·la.

I en aquestes condicions, la nostra actuació actual no és sinó la preparació perquè quan vingui l'instant de la fusió definitiva, perquè quan acabada la guerra, Catalunya precisi de tots els elements per afiançar el seu triomf, nosaltres estiguem disposades a col·laborar amb la nostra personalitat de joventut; amb la consciència de la que pot marcar i no ha d'acceptar la drecera que condueix a la fita que ens imposa l'ideal.

La nostra actuació, és l'afirmació categòrica de l'esperit que la comprensió actual, en referir-se a nosaltres, ha deixat patentitzada en les lleis.

Cal, en conseqüència, que aclarit aquest dubte, no hi hagi cap perjudici que impossibiliti les nostres dones per a venir a treballar com el moment i la seva gravetat els demana. Les que sentien en el seu esperit rebel, humiliació a l'aparent renúncia que sembla marcar la nostra posició ja saben que aquesta no existeix; les incapacitades encara per actuar com la democràcia proclama —encara desgraciadament n'hi ha— saben que poden capacitar-se en un període breu.

La tasca espera un esforç general per a poder-se realitzar. Totes al treball! 🌱

és el que dóna la pauta de tranquil·litat i normalitat —dins l'anormalitat de la guerra— dels pobles, en fi, de pensar que tota la reraguarda, per mitjà i voluntat de les seves dones —de les seves mares, de les seves germanes, de les seves promeses, de les seves filles—, vibra, és digna de l'hora present, i que a mesura de les seves forces, lluiten conjuntament amb ells per a forjar el gran triomf, el triomf definitiu de les democràcies mundials per a orgull de la humanitat tota. ✂

30 Els nostres internacionals

Antònia Abelló

Abril, 5 de novembre de 1938

Els combatents de la nostra guerra que no eren espanyols, per una disposició del Govern de la República han abandonat els seus llocs dels parapets.

El nostre poble els ha demostrat amb l'acte senzill, però emocionadíssim del comiat, com perdurará per sempre en nosaltres l'agraïment a la seva gesta immensa de venir a acompanyar-nos en la lluita que sostenim. Diem «els nostres internacionals». Sembla un contrasentit, i amb tot i no ho és, ja que ara que són —que han estat— a la nostra terra i que els hem acomiadat sota el nostre sol i els plecs gloriosos de la nostra senyera, ara, doncs, són també nostres. I ho seran per sempre més; la seva actuació s'ha agermanat amb la dels nostres homes, s'han abraçat a la nostra causa, han lluitat per nosaltres.

Passaven rient, el dia del comiat, acompanyats per les notes alegres de la música que posava la nota d'harmonia a aquell acte. Passaven cantant llurs cançons típiques, i somrient amb els llavis i els ulls i el cor; i aixecaven el puny enlaire, fort, serè, valent!

Tots aquests homes tenen a la seva pàtria llunyana una llar, una família; tot ho han deixat, i han vingut a nosaltres a posar-se al nostre costat, a lluitar amb nosaltres i per a nosaltres. Ara, quan hi arribaran a les altres seves pàtries —des d'ara, els nostres internacionals tenen dues pàtries: la que els ha infantat i la nostra— els que puguin tornar a les seves pàtries, seran l'acusació viva i palpitant per als governants, dels crims que amb la seva indiferent humanitat han causat als fills de la seva pròpia terra, als ciutadans que ells primer que ningú estan obligats a defensar de tot mal i perjudici.

Passaven cantant, els ulls ben oberts, volent-se emportar de Catalunya, de la Pàtria nova que els acollí i ha acomiadat amorosa com cap, la puresa del seu espai, la resplendor del seu sol, l'esclat de la seva llum, la verdor dels seus camps, el trepidar de les seves fàbriques, la germanor dels seus ciutadans i l'orgull de la seva senyera!

Passaven cantant cançons de les seves terres; potser, junt amb els fillets menuts, o amb les esposes joves, o amb les promeses amoroses, o amb les mares velletes, les cantaven en hores lluminoses de felicitat; cantaven, i per damunt dels cants se'n aixecava un altre que els lliga a tots: «Bon cop de falç!». I com una al·legoria al que són i han estat els nostres internacionals: «Que tremoli l'enemic...!».

Després, quan aquests homes nostres de les columnes internacionals arribaran a les seves llars, els diran als germans d'allà, que lluny, on ells anaren a lluitar hi ha un poble, una terra, una Nació, que té una senyera lluminosa com cap altra, i que al redós dels seus plecs anaren a la lluita i vengeren, ja que aquesta senyera no sap mai de pèrdues. I el nom gloriós de la nostra Catalunya ressonarà arreu dels pobles del món amb esclat de llum i d'humanitat.

La nostra devoció més sincera, a vosaltres, els defensors de les nostres pàtries! 🌹

Si escoltéssim les seves veus

Joana Gay i Costa

Si escoltéssim les seves veus

Veus de dones dels anys 30, del segle xx

Companyes del nostre partit Esquerra Republicana de Catalunya

Dones dinamitzadores d'una veritable revolució social

Ens explicarien com la República va obrir una nova etapa històrica

Com van treballar perquè no es fes fonedissa la seva trilogia.

Si escoltéssim les seves veus

Veus de dones conscients del que portaven entre mans amb disciplina i convicció

Dones que van portar a terme una batalla sorda,

per aconseguir els drets de la dona catalana,

tot un patrimoni generosament llegat.

Si escoltéssim les seves veus

Ens dirien com van elaborar els seus pensaments,

pensaments de dona a la política, al partit, a la Secció,

amb els companys, a la societat.

Dones amb voluntat d'escriure i d'incidir en la realitat quotidiana i canviant a la qual

[es van adaptar.

Veus de dones modestes de tallers, fàbriques i mercats

que van compondre importants i nombrosos textos i documents.

Si escoltéssim les seves veus

Ens parlarien de com van crear estructures de lluita,

xarxes de treball i comunicació davant les dificultats i adversitats

unint dones d'esquerres de diferents partits i sindicats.

Veus de dones organitzadores de la ciutat

per abastir-la i proveir un exèrcit popular sense uniformes,

sense mitjans i sense grans propagandes.

Si escoltéssim les seves veus

Ens informarien com Barcelona, l'última ciutat republicana de l'Estat espanyol,

[va ser assetjada, bombardejada i disminuïda.

Veus de dones valentes ens contarien l'entrada de les tropes rebels i la repressió

[emprada.

Les fugides i desterraments obligatoris.
Les persecucions, judicis i presons injustes.
Els silencis densos.
Els amagatalls, cataus i carrers sense sortida.
La tornada a la llar i l'oblit obligatori de la seva valuosa i anònima tasca.
La misèria i el malviure de la postguerra.
La pèrdua de la il·lusió, de la identitat,
de la llibertat, dels mots...

Si escolteu ara les nostres veus
Veus de dones del nou mil·lenni i de l'actual Esquerra Republicana de Catalunya.
Si pareu atenció, veureu dibuixada als rostres la satisfacció de recuperar la nostra història col·lectiva,
amb un sincer agraïment a les nostres antigues companyes,
que van encetar i fer camí en els drets de la dona catalana dels quals ara en podem gaudir.
Tota una tasca que ens dóna força per continuar endavant i poder tornar a conduir,
juntament amb els nostres companys, de nou, el nostre poble cap a la llibertat.

Visca la República!

FUNDACIÓ

JOSEP IRLA